

Erasmuse üliõpilaste
kogemused ja
hinnangud oma
mobiilsusperioodile
2007/2008 – 2010/2011
programmis osalenud
Eesti üliõpilaste näitel

Erasmuse üliõpilaste
kogemused ja
hinnangud oma
mobiilsusperioodile
2007/2008 – 2010/2011
programmis osalenud
Eesti üliõpilaste näitel

SA Archimedes 2013

Autorid: Terje Kaelep, Katrin Maiste, Kai Treier

Artiklid: Jaanika Haljasmäe, Merje Kuusk, Monika Maljukov

Keeletoimetaja: Kersti Kaldma

Väljaandja: SA Archimedes

Kujundus: Hele Hanson-Penu / AS Ecoprint

Trükk: Ecoprint

Autoriõigus: autorid ja väljaandja

© Kogumiku tekste võib kasutada hariduslikel eesmärkidel viitega allikale

ISBN 978-9949-481-39-2 (trükis)

ISBN 978-9949-481-40-8 (pdf)

roheline trükis | Trükitud keskkonnateadlikus trükiettevõttes Ecoprint

SISUKORD

EESSÕNA	5
1. Ülevaade Erasmuse programmist ja Eesti osalusest programmis	7
1. Erasmuse programmi ajalugu	7
2. Erasmuse programm Eestis	9
2.1. Osalevad kõrgkoolid	9
2.2. Rahastamine	10
2.3. Eesti üliõpilaste mobiilsus	11
2.4. Eesti õppejõudude ja kõrgkooli töötajate mobiilsus	13
2. Uurimus Erasmuses osalenud üliõpilaste kogemustest ja hinnangutest 2007/2008 – 2010/2011	15
1. Sissejuhatus	15
2. Metoodika kirjeldus	16
3. Uuringu sihtrühm ja seda iseloomustavad tunnused	18
3.1. Sooline ja vanuseline jaotus	18
3.2. Rahvuslik koosseis	19
3.3. Kodukõrgkoolist lähtuv jaotus	19
3.4. Õppeastmetest lähtuv jaotus	21
3.5. Õppevaldkondadest lähtuv jaotus	21
3.6. Sihtriikidest ja -piirkondadest lähtuv jaotus	25
3.7. Mobiilsusperioodi pikkus	28
4. Erasmuse mobiilsusperioodi mõjutavad tegurid	30
4.1. Infoallikad	31
4.2. Motivatsioon	32
4.3. Keeleoskus ja keeleline ettevalmistus	34
4.4. Erasmuse stipendium ja täiendavad rahastusallikad	36
4.4.1. Stipendiumi väljamaksmine	38
4.4.2. Täiendavad rahalised vahendid	39
4.4.3. Kulutused ühes kuus	42
4.5. Kodu- ja vastuvõtva kõrgkooli poolne tugi	43
4.6. Õppetööd puudutavad tegurid	45
4.6.1. Rahulolu õppeperioodi pikkusega	45
4.6.2. Õpingute tunnustamine	46

5. Kogemused välismaal	50
5.1. Vastuvõtt ja integreeritus	51
5.2. Majutus ja elamistingimused	53
5.2.1. Elamistingimuste kvaliteet	54
5.2.2. Majutuse leidmine	54
5.2.3. Kõrgkooli abi majutuse leidmisel	55
5.3. Ligipääs töövahenditele	56
5.4. Õppevormid ja eksamid	57
5.4.1. Õppekeel	59
5.5. Õppetöö kvaliteet	59
6. Hinnang mobiilsusperioodile/kogemustele	61
6.1. Akadeemiliste õpingute seisukohalt	62
6.2. Isikliku arengu seisukohalt	64
6.3. Karjääri seisukohalt	65
6.4. Kogemus tervikuna	67
7. Kokkuvõte	70
Artiklid	74
Üliõpilasvahetuse erinevad tahud (<i>Jaanika Haljasmäe</i>)	74
Erasmuse praktikantide mobiilsus õppiva organisatsiooni idee valguses (<i>Merje Kuusk</i>)	77
Kas olla mobiilne või mitte? (<i>Monika Maljukov</i>)	80
Autorite tutvustus	83
Lisad	85
LISA 1. Erasmuse üliõpilase aruanne (2010/2011. õa)	85
LISA 2. Erasmuse praktikandi aruanne (2010/2011. õa)	94

EESSÕNA

Hea lugeja,

käesolevast kogumikust leiad kokkuvõtte Eesti osalusest Erasmus programmist, Erasmus üliõpilaste tagasisidele tugineva uuringu tulemused ja artiklid autoritelt, kes on ühel või teisel moel Erasmus programmiga ning üliõpilasmobiilsusega laiemalt tööalaselt – kuid vahel ka isiklikult – seotud olnud. Kogumiku peamine eesmärk on uurimuse „Erasmus üliõpilaste kogemused ja hinnangud oma mobiilsusperioodile 2007/2008–2010/2011 programmis osalenud Eesti üliõpilaste näitel“ tulemuste tutvustamine. Ülevaade programmi arengust ning statistikast pakub lugejale täiendavat taustamaterjali ning annab varem Erasmusega mitte kokku puutunutele vajalikud eelteadmised programmi toimimisest. Artiklid seovad kogumikus käsitletavat teemat üliõpilasmobiilsuse päevakajaliste küsimustega.

Erasmus programm on üks Euroopa tuntumaid edulugusid. 26 aastat vanas programmis osaleb praeguseks üle 4000 Euroopa kõrgkooli ning Euroopa Komisjoni hinnangul on 2013. aasta lõpuks programmi vahendusel üle Euroopa oma kõrgharidust rahvusvaheliselt täiendanud 3 miljonit üliõpilast. Viimastel õppeaastatel on rohkem kui 200 000-l üliõpilasel aastas olnud võimalik avada väliskõrgkooli või -ettevõtte uks ja siseneda maailma, mis annab hindamatu võimaluse areneda erialaselt, õppida võõrkeeli, saada rahvusvahelise kultuuri kogemuse võrra rikkamaks ja avardada oma maailmapilti. Üliõpilaste tagasidest nähtub, et tihti ületavad üliõpilaste hinnangud oma kogemustele mobiilsusperioodile seatud ootusi just isiklikku arengut puudutavates aspektides. Erasmus programm on suurepärane võimalus sulandada erinevaid kultuure ja õpikeskkondi, tugevdada noorte akadeemilist ja professionaalset võimekust ning aidata luua rahvusvahelisi tööalaseid ja sõprussidemeid. Üliõpilaste ja õppejõudude mobiilsuse vahendusel panustab programm kogu Euroopa kõrghariduse rahvusvahelistumisse.

Tänu isiklikule või kaudsele kokkupuutele Erasmus üliõpilastega seostab enamik inimesi seda programmi peamiselt üliõpilasvahetusega. Vähem teadvustatakse endale seda, et programmil on viimasel kahel aastakümnel olnud väga tugev mõju Euroopa kõrghariduspoliitika arengule. Suur osa Bologna protsessi eesmärkidest (mida Eestis kiputakse võrdsustama vaid 3+2 kõrgharidussüsteemiga) on tihedalt põimunud üliõpilasmobiilsuse edendamisega. Järjest kasvav üliõpilasmobiilsus tingis vajaduse „tööriistade“ loomiseks, mis võimaldavad üliõpilaste õpinguid võrrelda, hinnata ja tunnustada sarnastel alustel, eesmärgiga kindlustada üliõpilaste õpingute ülekandmine ja tunnustamine kodukõrgkooliõpingute osana. Erasmus hartast, mis annab kõrgkoolile õiguse programmi alltegevustest osa võtta, on saanud omamoodi kvaliteedimärk, mille olemasolu eeldavad ka teised Euroopa Komisjoni, aga ka regionaalsed kõrgharidusalgatused. Erasmus programm on mitmepoolsete partnerlepingute süsteemi ja õppekavade arendamise kaudu panustanud olulisel määral kõrgkoolide rahvusvahelise koostöö organisatoorsesse raamistikku. Üha rohkem räägitakse sellest, et üliõpilasmobiilsus peaks olema iga õppekava lahutamatu osa ning välisõppejõudude kaasamine õppetöösse reegel, mitte erand.

Eesti võib olla uhke oma senise osaluse üle Erasmus. Aasta-aastalt võtab programmi tegevusest osa üha rohkem üliõpilasi ja õppejõude, programmiga on liitunud enamik Eesti kõrgkoolidest ning kõrgkoolide huvi programmi toetuse vastu on suur. Väljaminevate üliõpilaste osalusaktiivsuse osas kuulusime nt 2010/2011. õa programmis osalevate riikide esikuuikusse, kõrgkoolid on väga aktiivselt käivitanud programmi uuemad alltegevused – Erasmus üliõpilaste praktika moodustab juba ligi kolmandiku Erasmus üliõpilasmobiilsuset tervikuna ja kõrgkoolide töötajate koolituslähetused ligi 40% õppejõudude ja töötajate mobiilsusest. Mõlemad nimetatud alltegevused loodi alles 6 aastat tagasi. Euroopa Komisjon on Eesti puhul esile tõstnud üliõpilaste ja õppejõudude/töötajate mobiilsuse tasakaalustatud proportsiooni (suhe 2:1) ning sissetuleva-väljamineva mobiilsuse heas tasakaalus vooge. Eesti kõrgkoolid ja üliõpilasorganisatsioonid on teinud suurepärase tööd Eestisse õppima tulevate Erasmus üliõpilastega. Selle hea töö peamiseks tõestuseks on Eesti kuulumine nende riikide hulka, kus riigist väljaminevate ja riiki tulevate erasmuslaste suhe on jõudnud proportsioonini 1:1. Sissetulevate üliõpilaste Erasmus ettevalmistavatel intensiivsetel keelekursustel osalemise aktiivsuse poolest sihtriigis oleme juba aastaid Euroopa esikolmikus.

Eesti senise osaluse põhjal võime arvata, et Erasmus programm on Eesti kõrgkoolides oma koha leidnud – osades juba väga elujõulisena, teistes alles juurdumas. Selleks, et SA Archimedesel programmi riikliku koordinaatorina ning kõrgkoolidel programmi elluviijatena oleks võimalik teadlikumalt üliõpilasmobiilsuse arendamisse panustada, on meil lisaks programmi statistikale ja Eesti osaluse analüüsile võrdluses teiste Euroopa riikidega tarvis teada, kuidas üliõpilastel – programmi peamisel sihtgrupil – Erasmus läheb. Mis motiveerib üliõpilasi mobiilne olema, milline on nende elu-olu välisriigis, kuidas hinnatakse programmi tugistruktuuride tööd, millise hinnangu annavad üliõpilased programmis osalemise kogemusele? Just sellistele küsimustele otsib vastust programmis osalenud üliõpilaste tagasisidele tuginev analüüs, mille tulemused leiame selle kogumiku kaante vahelt.

Kogumikus on illustreeriva materjalina kasutatud Erasmus üliõpilaste poolt programmi riiklikele fotokonkurssidele saadetud töid ning väljavõtteid erasmuslaste esseekonkursside töödest perioodil 2007–2012. Me täname kõiki Erasmus programmis osalenud üliõpilasi ja kõrgkoolide Erasmus koordinaatoreid, kes on otseselt või kaudselt panustanud selle analüüsi ja trükise valmimisse.

Terje Kaelep
SA Archimedes
Hariduskoostöö keskuse kõrghariduse büroo juhataja

1 Ülevaade Erasmuse programmist ja Eesti osalusest programmis

Terje Kaelep

I. Erasmuse programmi ajalugu

Erasmuse programm (*European Community Action Scheme for the Mobility of University Students*) loodi Euroopa Nõukogu otsusega 15. juunil 1987. a. Erasmuse programmi loomisel tugineti esimese Euroopa haridusprogrammi JSP (*Joint Study Programmes*, 1976–1986) kogemustele, kus kõrghariduse vallas oli programmi põhieesmärk kõrgkoolide koostöö, ühisõppekavade arendamine ja üliõpilaste mobiilsuseks tingimuste loomine. Erasmuse programm kutsuti ellu eesmärgiga arendada koostöövõrgustike kaudu kõrgkoolide koostööd, toetada rahaliselt mobiilsusskeeme ja parandada välisriigis sooritatud õpingute ning kvalifikatsioonide akadeemilist tunnustamist. Erasmuse programm pani aluse Euroopa ainepunktide ülekandmise süsteemi ECTS (*European Credit Transfer System*) arengule. Kolme aasta pärast uuendati Erasmuse programmi aastateks 1990–1994 ning 1995. aastal viidi see Euroopa Liidu haridusprogrammide katusprogrammi Socrates alla. Kuni selle ajani polnud Erasmuse programmile seatud ajalise kestuse limiiti.¹

Socratese programmi eelsel perioodil (1987–1994) toetas Erasmuse programm üliõpilaste ja kõrgkooli personali (sh õppejõudude) mobiilsust, õppekavade arendamist ja intensiivprojekte erinevate kõrgkoolide osakondi ühendavate võrgustike ühistöös loodud programmide (*Inter-University Cooperation Programmes – ICP*) raames. Socratese programmi esimeses faasis (1995–2000) tõusid üliõpilaste mobiilsuse kõrval olulisele kohale ka õppejõudude vahetus ning õppekavaarendusprojektid. Aastatel 1997–1998 asendati varasem kõrgkoolide osakondade tasandil toimunud lähenemine kõrgkooli kui terviku tasandil lähenemisega. Euroopa Komisjoni lepingulisteks partneriteks said kõrgkoolid, kellelt nõuti euroopastumise strateegia (EPS – *European Policy Statement*) koostamist, milles tuli kirjeldada Erasmuse programmi rolli kõrgkooli üldisemas rahvusvahelistumise strateegias. Programmi raames läbiviidavate tegevuste formaalseks aluseks said kõrgkoolide koostöölepingud.²

¹ European Commission (2006). The history of European cooperation in education and training. Europe in the making: an example. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

² Maiworm, F. (2001). ERASMUS: continuity and change in the 1990s. *European Journal of Education*, 36, 4, 459-472.

Terves Euroopas ja maailmas liigub igal poolaastal tuhandeid noori inimesi ühest kultuurist teise. Kas on võimalik, et sellise liikumise tulemuseks on mitte ainult laialdasemad teadmised, suuremad kogemused, eredad elamused vaid ka ühel hetkel, kui vahetussemestrist saab piisavalt suures osas maailmas tavaline õpingute osa, märkimisväärne üksteisemõistmise kasv globaalsel tasandil?

TH üliõpilane, Universität Konstanz, Saksamaa, 2011 kevadsemester

Socratese programmi teises faasis (2000–2006) muutus Erasmus programmi raamistik veelgi lihtsamaks. Institutsioonilepingud asendati alates 2003/2004. õppeaastast Erasmus Ülikoolihartaga (*Erasmus University Charter – EUC*) ning üliõpilaste ja õppejõudude mobiilsusega seotud alltegevustes said kõrgkoolide lepingupartneriks Socratese programmi riiklikud bürood, mis võimaldasid programmi senisest kiiremini ja lihtsamini menetleda.

15. novembril 2006. aastal loodi Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsusega nr 1720/2006/EÜ Euroopa elukestva õppe programm, mille koosseisus jätkab tegevust ka Erasmus programm. Alates 2007/2008. õppeaastast on kõrgkoolidel lisaks varasematele Erasmus programmi alltegevustele (üliõpilaste ja õppejõudude mobiilsus, intensiivprojektid, võrgustikuprojektid) võimalik saata oma üliõpilasi praktikale (varem oli see võimalik Leonardo da Vinci programmi raames) ning kõrgkooli personali koolitustele välisriikidesse. Ühtlasi on võimalik kutsuda välisspetsialiste ja erialaeksperte (ettevõtetest jt organisatsioonidest) koolitama oma kõrgkooli ning arendada mitmekülgset koostööd nii partnerkõrgkoolide kui ettevõtetele.³

Ühe Erasmus programmi alltegevusena toetab Euroopa Komisjon ka Erasmus üliõpilaste keeleõpet vastuvõtvas riigis. Kursused toimuvad enne õppeperioodi algust ning õppe eesmärk on toetada üliõpilaste keelelist ja kultuurilist sisseelamist – tegemist on Euroopas vähem levinud keeltega (*LWULT – Less widely used and less taught European Union languages*). Erialgse nimetusega ILPC kursused (*Intensive Language Preparatory Courses*) nimetati Erasmus programmiga selgemate sidemete loomiseks 2004. aastal ümber EILC kursusteks (*Erasmus Intensive Language Courses*). Kirjeldatud keelekursusi korraldati pilootfaasina aastatel 1996–1999 ning uuesti käivitati see tegevus 2001. aastast.⁴

Oma 25aastase ajaloo jooksul on Erasmus programm märkimisväärselt kasvanud. 1987. a alustasid programmis osalemist 11 toonast Euroopa Liidu liikmesriiki, tänaseks on osalevaid riike 33. Ülevaate riikide Erasmus programmiga liitumisest programmi eri arenguetappidel annab tabel 1. Tänaseks on Erasmus programmis osalenud üle 2,7 miljoni üliõpilase ja programmi abil on toetatud üle 300 000 õppejõu või kõrgkooli töötaja lähetust. Euroopa Komisjoni eesmärk on jõuda 2012/2013. õppeaasta lõpuks 3 miljoni üliõpilaseni.⁵

³ Euroopa Liidu Teataja (2006). Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsus nr 1720/2006/EÜ. 24.11.2006, L 327/45-68.

⁴ European Commission (2005). Erasmus Intensive Language Courses (EILC) 2004. Overview of National Agencies' EILC reports 2004.

⁵ European Commission (2012). Erasmus – changing lives, opening minds for 25 years. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

TABEL 1. *Erasmuse programmiga liitunud riigid programmi etappide kaupa*

<i>Programmi etapp</i>	<i>Programmiga liitujad</i>
1987–1990	Belgia, Taani, Saksamaa, Kreeka, Hispaania, Prantsusmaa, Iirimaa, Itaalia, Luksemburg, Holland, Portugal, Suurbritannia
1990–1995	Austria, Soome, Rootsi, Island, Norra, Liechtenstein, Šveits*
1995–2000	Küpros, Poola, Rumeenia, Slovakkia, Tšehhi, Ungari, Bulgaaria, Eesti, Läti, Leedu, Sloveenia
2000–2006	Malta, Türgi
2007–2013	Horvaatia, Šveits*

* 1996–2011 rahastas Šveits üliõpilasvahetust siseriiklikest vahenditest, makstes stipendiume nii sissetulevatele kui väljaminevatele üliõpilastele. Šveits liitus programmiga täisliikmena uuesti 2011/2012. õa.

2. Erasmuse programm Eestis

Eesti liitus Erasmuse programmiga 1998. a, esimesed üliõpilased osalesid 1999/2000. õa. Erasmuse programmis võivad osaleda kõrgkoolid, kus õpetatakse riiklikult tunnustatud kõrghariduse õppekavade alusel. Osalemisõigust taotleb kõrgkool esitab vastava avalduse kõrghariduse programmide nõukogule, kes teeb Haridus- ja Teadusministeeriumi kõrghariduse osakonnale kõrgkooli taotluse rahuldamise/mitterahuldamise ettepaneku. Riigi tasandil sobivaks tunnustatud kõrgkoolil on õigus esitada Euroopa Komisjonile Erasmuse Ülikooliharta (*Erasmus University Charter*) taotlus.

2.1 Osalevad kõrgkoolid

Esimesel tegevusaastal liitus programmiga 10 Eesti kõrgkooli (Concordia Rahvusvaheline Ülikool, Eesti Humanitaarinstituut, Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Muusikaakadeemia, Eesti Põllumajandusülikool, Estonian Business School, Tallinna Pedagoogikaülikool, Tallinna Tehnika-kõrgkool, Tallinna Tehnikaülikool ja Tartu Ülikool). Järgmisel kahel aastal lisandus veel kuus osalejat (Akadeemia Nord, Tartu Õpetajate Seminar, Viljandi Kultuurikolledž, Õigusinstituut, Tallinna Meditsiinkool ja Tartu Kõrgema Kunstikool). Pärast Tartu Õpetajate Seminari ning Õigusinstituudi ühinemist Tartu Ülikooliga ning Tartu Kõrgema Kunstikooli loobumist osales aastatel 2002–2004 Erasmuses 13 Eesti kõrgkooli.

Alates 2004/2005. õa-st on Erasmuses osalevate kõrgkoolide arv iga õppeaastaga kasvanud, jõudes 2010/2011. õppeaastal 27 kõrgkoolini. Tabel 2 kajastab kõrgkoolide liitumist programmiga Euroopa elukestva õppe programmi perioodil. Tänapäevaks (2012/2013. õa) osaleb programmis 24 Eesti kõrgkooli.

Tabel 2. *Erasmuse programmis osalevad Eesti kõrgkoolid* 2004–2012*

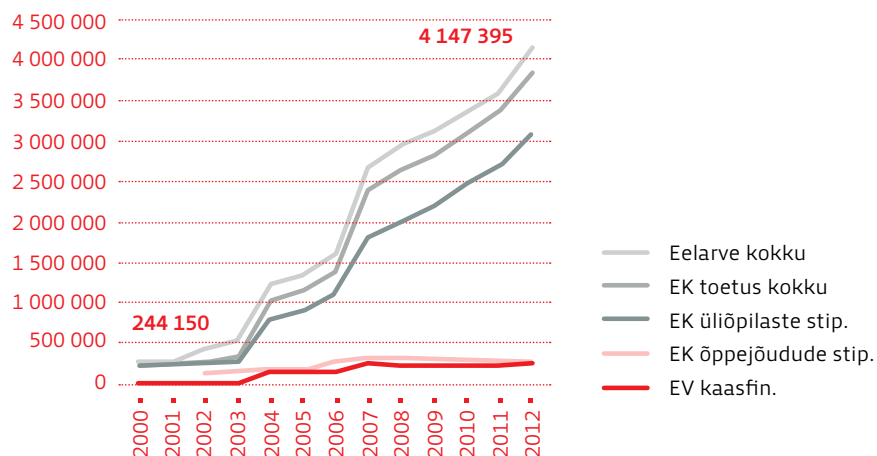
<i>Õppeaasta</i>	<i>Kõrgkoolid</i>	
2004/2005	Eesti Humanitaarinstituut	Rahvusvaheline Ülikool Concordia
	Eesti Infotehnoloogia Kolledž	Audentes
	Eesti Kunstiakadeemia	Tallinna Meditsiinkool
	Eesti Mereakadeemia	Tallinna Pedagoogikaülikool
	Eesti Muusikaakadeemia	Tallinna Tehnikakõrgkool
	Eesti Põllumajandusülikool	Tallinna Tehnikaülikool
	Eraakadeemia Nord	Tartu Kõrgem Kunstikool
	Estonian Business School	Tartu Meditsiinkool
	Mainori Kõrgkool	Tartu Ülikool
		Viljandi Kultuuriakadeemia
<i>2005–2011 programmiga liitunud kõrgkoolid</i>		
2005/2006	Euroülikool Sisekaitseakadeemia	Tallinna Kommertskolledž
2006/2007	EELK Usuteaduste Instituut Tallinna Majanduskool	Tallinna Pedagoogiline Seminar
2007/2008	Tartu Lennukolledž	Võrumaa Kutsehariduskeskus
2008/2009	Lääne-Viru Rakenduskõrgkool	
2009/2010	Majanduse ja Juhtimise Instituut	
2010/2011	EEKBKL Kõrgem Usuteaduslik Seminar Sotsiaal-Humanitaarinstituut Eesti Hotelli- ja Turismikõrgkool	

* Kõrgkoolide nimed võivad tänaseks päevaks olla muutunud, samuti ei kajasta tabel kõrgkoolide omavahelisi liitumisi nimetatud perioodil. Mõned kõrgkoolid on tänaseks tegevuse lõpetanud.

Kõrghariduse programmide nõukogu seatud eesmärkide kohaselt peaks üliõpilasmobiilsuse osakaal jõudma lähiaastatel 2%-ni Eesti üliõpilaskonnast. Aktiivseteks programmis osalejateks võib lugeda kõrgkoole, milles Erasmuse üliõpilaste arv on vastaval õppeaastal üle Eesti keskmise – 2011/2012. õppeaastal osales Erasmuse programmis 1,6% kogu Eesti üliõpilaskonnast. Aktiivsema üliõpilasvahetusega paistavad silma Tartu Kõrgem Kunstikool (8,6%), Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (5,8%), Eesti Kunstiakadeemia (5,6%), Võrumaa Kutsehariduskeskus (4,6%), Eesti Lennuakadeemia (3,6%) ja Estonian Business School (2,3%).

2.2 Rahastamine

Konkreetselt õppeaasta üliõpilasvahetuse stipendiumide, õppejõudude ja kõrgkooli töötajate vahetuse stipendiumide ja vahetuse korraldamise toetuste jaotamise kõrgkoolide vahel otsustab kõrghariduse programmide nõukogu. Toetust on õigus saada kõigil kõrgkoolidel, kellele Euroopa Komisjon on omistanud Erasmuse ülikooliharta ning kes on esitanud Euroopa elukestva õppe programmi riiklikule büroole Erasmuse programmi mobiilsustoetuste taotluse. Lisaks Euroopa Komisjoni toetusele otsustab nõukogu ka Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt üliõpilaste mobiilsuseks ja vahetuse korraldamiseks eraldatud täiendava eelarve jaotuse.

Joonis 1. Eesti Erasmuse programmi eelarve 2000–2012.

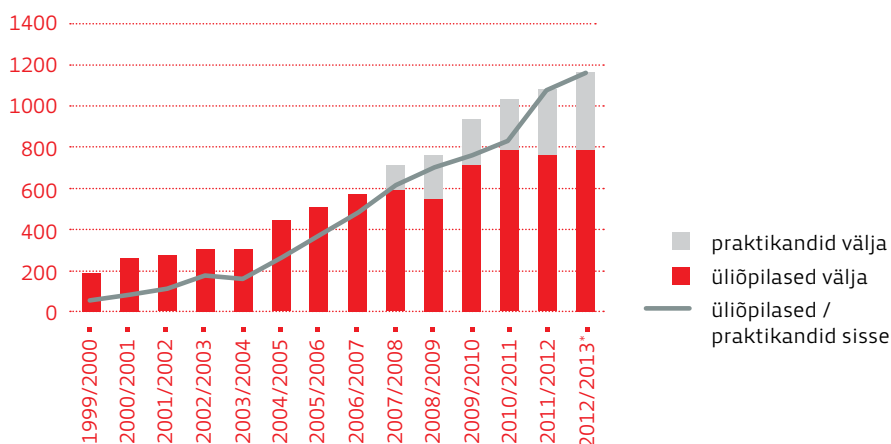
Joonis 1 illustreerib Eesti Erasmuse programmi eelarve kasvu aastatel 2000–2012. Nende aastate jooksul on kogu eelarve kasvanud 12 korda, ületades 2012/2013. õa 4 miljoni euro piiri. Graafikult joonistuvad selgelt välja aastad, mil programmi eelarve kasv on olnud hüppeline – reeglina on selliste aastatega kaasnenud ka programmi tegevuste mahu oluline suurenemine. Siinkohal väärib äramärkimist aasta 2002, mil esimest korda eraldati Erasmuse üliõpilastele lisaks Euroopa Komisjoni eelarvele toetus ka Eesti Vabariigi eelarvest. 2004. a liitus Eesti Euroopa Liiduga, mille tulemusel laienes oluliselt koostööpartnerite ring ning programmi eelarve kasvas ligi 2,4 korda. Märkimisväärse eelarve kasvu tõi endaga ka Euroopa elukestva õppe programmi loomine 2007. a. Eesti jaoks kasvas Erasmuse eelarve ligi 1,7 korda.

Programmi eelarve jaotus kajastab programmi prioriteete, millest lähtuvalt esmatähtis on üliõpilaste mobiilsus. Üksikutele õppeaastatel võib konkreetse alltegevuse eelarve pisut varieeruda, kuid järgnevad protsendid kirjeldavad üsna täpselt eelarve üldist jagunemist. Üliõpilaste stipendiumid moodustavad Eestis ~80% programmi kogueelarvest. Ülejäänud 20% jaguneb õppejõudude ja töötajate lähetuste toetuseks (6–7%), mobiilsuse korralduse toetuseks (~6%), Erasmuse intensiivprojektide rahastuseks (4–5%), Erasmuse ettevalmistavate keelekursuste korraldamise toetamiseks (~1%) ja ettevalmistavateks lähetusteks (0,2%).

2.3 Eesti üliõpilaste mobiilsus

Erasmuse üliõpilasvahetuse dünaamikat Eestis õppeaastatel 1999/2000–2012/2013 illustreerib joonis 2. Programmis osalevate Eesti üliõpilaste arv on alates programmiga liitumisest kasvanud keskmiselt 16% õppeaastas. Üliõpilaste osaluse aktiivsus kasvas hüppeliselt juba osaluse teisel õppeaastal (2000/2001. õa – 39%) ning eriti Euroopa Liiduga liitumise järel 2004/2005. õa (46%) tänu partnerriikide valiku laienemisele ning eelarve kasvule. Lisaks on erakordselt suure kasvuga aastad olnud 2007/2008 (25,3%), mil esimest aastat oli võimalik saata Erasmuse raames üliõpilasi praktikale, ning 2009/2010 (23,4%). 1999/2000. õa osales programmis 183 üliõpilast, 2012/2013. õa prognoosi kohaselt võiks täna programmis osaleda juba pisut üle 1200 üliõpilase aastas. Kogumiku ilmumise hetkeks on Erasmuse programmis osalenud ~8500 Eesti üliõpilast (sh ~1400 üliõpilast on käinud praktikal).

Sama perioodi vältel on Eestis õppinud (või praktikal käinud) ~7000 erasmuslast. Eesti kuulub alates 2006/2007. õa nende programmis osalevate riikide hulka, kus sissetulevate ja väljaminevate üliõpilaste tasakaal on väga hea ning me oleme jõudmas 1:1 vahetuseni. See tähendab, et õppeaastas tuleb Erasmuse programmiga Eestisse peaaegu sama palju üliõpilasi, kui Eestist välja läheb.

Joonis 2. Eesti üliõpilasvahetus Erasmuse programmis 1999/2000–2012/2013

* 2012/2013 õa numbrid on esialgsed

Naissoost üliõpilased osalevad programmis aktiivsemalt kui meessoost üliõpilased. Viimasel viiel õppeaastal on meeste osakaal programmis moodustanud keskmiselt 24% ja naiste osakaal 76%. Viimasel õppeaastal (2011/2012) aga kasvas meesüliõpilaste osalemine Erasmuse programmis oluliselt. Eriti huvitav on see, et võrreldes 2010/2011. õa-ga, kasvaski üliõpilasvahetus ainult meesüliõpilaste arvelt – 2010/2011. õa oli 1029 üliõpilase seas 245 meest (23,8%) ja 784 naist (76,2%); aasta hiljem saadeti välja 1092 üliõpilast, sh 310 meest (28,4%) ja 782 naist (71,6%).

Sihtriigid

Õppeaastatel 1999/2000–2003/2004 oli Eestil võimalik üliõpilasi vahetada 15 Euroopa Liidu liikmesriigiga. Alates 2004/2005. õa-st, mil Euroopa Liitu astus lisaks Eestile veel 9 riiki, avanes Eestile võimalus arendada Erasmuse üliõpilasvahetust ka uute liikmesriikide, EFTA (Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsioon) riikide Norra, Islandi ja Liechtensteiniga ning toonaste Euroopa Liidu kandidaatriikide Bulgaaria, Rumeenia ja Türgiga.

Populaarseimateks Erasmuse üliõpilasvahetuse sihtriikideks on Eesti jaoks aastate vältel olnud Soome, kes on võõrustanud 16,5% kõikidest Eesti erasmuslastest, Saksamaa (12,5%) ja Hispaania (10,6%). Järgnevad Prantsusmaa (8,5,%) ning Itaalia (6,7%). Soome osakaal vahetuses näitab viimastel aastatel mõningast langustendentsi, vahetus on aktiivsemaks muutunud nt Hispaania, Portugali ja Rootsi suunal. Nn uute sihtriikide osakaal on hetkel veel tagasihoidlik, kuid aasta-aastalt kasvav. Kui nt 2004/2005. õa suundus uutesse riikidesse 4,7% ja 2006/2007. õa 13,6% Eesti Erasmuse üliõpilastest, siis 2011/2012. õa-l oli neid juba 16,6%. Selle grupi riikidest suundusid Eesti üliõpilased kõige enam Tšehhi (4,1% kogu mobiilsusest), Ungarisse (2,6%) ja Lätisse (2%). Lisaks tasub äramärkimist järjest aktiivsem üliõpilasvahetus

ELi kandidaatriigi Türgiga (2% 2011/2012. õa). Üliõpilasvahetus on väga väike või puudub üldse (kuni 8 üliõpilast aastas) Islandi, Iirimaa, Luksemburgi, Liechtensteini, Leedu, Malta, Rumeenia, Sloveenia ja Slovakkiaiga.

Õppeaste ja erialad

Aastatel 1999–2005 moodustasid Eesti Erasmuse üliõpilastest lõviosa bakalaureuseõppe üliõpilased (85–86%), vähem osales magistri- (11–14%) ja doktoriõppe (1–2%) üliõpilasi. 2006/2007. õa-l toimus märgatav nihe magistriõppe üliõpilaste aktiivsuses – 75% osalenud üliõpilastest olid bakalaureuse- ja diplomioõppe, 23% magistriõppe- ja 2% doktoriõppe üliõpilased. Selline muutus on tõenäoliselt tingitud 3+2 õppekavade süsteemi mõjust, kuna tendents on jätkunud tänaseni. Praegu on bakalaureuseõppe üliõpilaste osakaal programmis pisut alla 70% (2011/2012. õa-l – 67%), magistriõppe üliõpilased moodustavad ligi 30% ja doktorandid keskmiselt 1,4% vahetusest (vaid 2011/2012. õa-l osales erandlikult palju doktorante – 3% kogu vahetusest).

Üliõpilaste osalusaktiivsus õppevaldkondade järgi peegeldab Eesti kõrgharidusmaastiku üldpilti – Erasmuse raames teistesse riikidesse õppima on läbi aegade läinud teistest valdkondadest enam humanitaarteaduste, kaunite kunstide ja sotsiaalteaduste üliõpilasi. Kolmel viimasel õppeaastal (2009/2010–2011/2012) on Eestis üliõpilasvahetuses osalenud kõige enam humanitaarteaduste ja kunstitudengeid (~33% kogu üliõpilasvahetusest), ärimõtte, sotsiaal- ja õigusteaduse (~33%) ja inseneri-, tööstuse- ja ehituserialade üliõpilasi (13%). Eelnevalt nimetatud valdkonnad moodustavad ligi 80% üliõpilasvahetusest. Viimastel aastatel on stabiilselt kasvanud (33–35% aastas) programmis osalevate loodusteaduste, matemaatika- ja IKT tudengite arv, kuid üldjoontes on üliõpilasvahetus õppevaldkonniti eri aastatel pigem stabiilne.

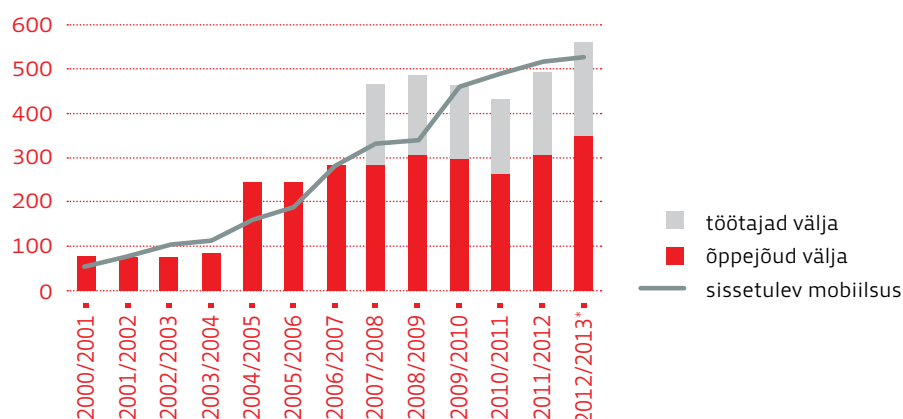
2.4. Eesti õppejõudude ja kõrgkooli töötajate mobiilsus

Peatume siinkohal põgusalt ka õppejõudude ja töötajate mobiilsusel, kuna see programmi alltegevus on oma eesmärkidelt ja tihti ka sisult seotud üliõpilaste mobiilsusega. Erasmuse programmi raames saavad programmiga liitunud kõrgkoolide õppejõud õpetada Euroopa Liidu liikmesriikides ja programmiga liitunud riikides asuvates partnerkõrgkoolides ning kõrgkoolide töötajatel on võimalik osaleda koolitustel. Lisaks on võimalik kutsuda kõrgkooli koolitama spetsialiste oma Euroopa partnerorganisatsioonidest. Tegemist on pigem lühiajaliste visiitidega, nt 2011/2012. õa kestis õppejõu keskmine lähetus 5,7 päeva, personali koolituslähetus – 6,3 päeva. Erasmuse programmi toetus seda laadi visiitideks on pigem tagasihoidlik – keskmised stipendiumid olid viimasel õppeaastal vastavalt 507 ja 512 eurot ühe lähetuse kohta. Kõrgkoolid kaasfinantseerivad mõlemat tüüpi lähetusi.

*Erasmus avas mulle raamatu, mille nimi on maailm.
Ma tahan lugeda seda raamatut otsast lõpuni ja korduvalt.
TTU üliõpilane, Palermo Ülikool, Itaalia, 2005 sügissemester*

Hoolimata piiratud ressurssidest, on õppejõudude ja personali õpiränne Eestis väga aktiivne, nt 2011/2012. õa käis partnerkõrgkoolis õpetamas 307 õppejõudu ja koolitusel 184 töötajat. Erinevalt üliõpilastest, kes saavad programmis osaleda vaid 2 korda (õppimine ja praktika), võivad nii õppejõud kui töötajad programmis osaleda korduvalt (ka ühe õppeaasta jooksul). Eestist väljaminevate ja Eestisse sissetulevate õppejõudude/töötajate arv on olnud alati heas tasakaalus (vt joonis 3).

Joonis 3. Eesti õppejõudude/töötajate mobiilsus Erasmus programmis

* 2012/2013 õa numbrid on esialgsed

Nagu üliõpilaste mobiilsuseski osaleb programmis enim humanitaar- ja kunstiteaduste (keskmiselt 45% viimasel kolmel õppeaastal); äriduse, sotsiaal- ja õigusteaduse (19%); inseneri-, tööstuse- ja ehituserialade õppejõude (16%), mis on loogilises proportsioonis antud erialade arvukusega Eesti kõrghariduses tervikuna. Töötajate koolitustel käib kõige rohkem akadeemilistel ametikohtadel töötajaid (40% koolituslähetest viimase 3 õppeaasta jooksul), administratiivtöötajaid (34%) ja üliõpilaste nõustajaid (9%). Lõviosa (62%) koolituslähete eesmärgiks on osaleda koolitusel (*training*), vähem osaletakse koolitustel töötubades (18%), töövarjuna (13%) või muus vormis (7%).

Eesti programmis osalemise perioodil on õppejõudude/töötajate lähete kõige populaarsemateks sihtriikideks olnud Soome (26,2% lähetest), Saksamaa (10,5%), Suurbritannia (6,6%) ja Itaalia (5,8%). Antud statistikat mõjutab oluliselt õppejõudude lähete arv, kuna personalikoolitused on programmis toimunud alles alates 2007/2008. õa. Personali koolituslähete puhul on populaarsemate sihtriikide osakaal pisut erinev – Soome (12,7%) ja Saksamaa (12,4%) on praktiliselt võrdselt esindatud. Järgnevad Suurbritannia (7,5%) ja Hispaania (6,4%). Nn uute sihtriikide osakaal on õppejõudude ja personali mobiilsuses oluliselt suurem kui üliõpilaste mobiilsuses. 2004/2005. õa tehti uutesse liikmesriikidesse 22,8% visiitidest, viimasel, 2011/2012. õa juba 29,7%. Selles riikide grupis paistab nt viimasel õppeaastal silma lähete hulk Läti (6,1% kogu mobiilsusest), Leetu (5,3%) ja Ungarisse (3,1%). Lisaks tasub äramärkimist järjest aktiivsem vahetus EL kandidaatriigi Türgiga (3,9%).

2 Uurimus Erasmuses osalenud üliõpilaste kogemustest ja hinnangutest õppeaastatel 2007/2008 – 2010/2011

Kai Treier, Katrin Maiste, Terje Kaelep

1. Sissejuhatus

Erasmus on väga elujõuline ja populaarne mobiilsusprogramm nii Eestis kui kogu Euroopas. Tänu Erasmuse programmi pikale ajaloole ja väljakujunenud reeglistikule on Euroopa Komisjonil programmi kohta olemas süsteemne andmebaas, mis võimaldab osalejate kohta erinevaid statistilisi näitajaid koguda, regulaarselt koostatakse statistilisi ülevaateid.

Käesolev ülevaade koondab Erasmuses osalenud Eesti üliõpilaste õpirände antud hinnangud õppeaastatel 2007/08–2010/11. Mobiilsete üliõpilaste arv Eestis on vaadeldaval perioodil tublisti kasvanud – 30% (vaata täpsemalt joonis 2, lk 12). Nelja õppeaasta jooksul kasutas 3445 Eesti üliõpilast võimalust Erasmuse programmi vahendusel Euroopas õppida või praktikat teha. Siinkohal tuleb rõhutada, et üliõpilaste praktika kõrgkoolide uue tegevusena samade reeglite alusel nagu õppelähetused (lihtsustatud käsitlus tänu hartade süsteemile) algas just 2007/2008. õppeaastal seoses LLP käivitumisega. See avas kõrgkoolidele ning üliõpilastele ettevõtetega koostöö uued võimalused, mis on programmi üks eesmärkidest. Varem toimusid üliõpilaste praktikad Leonardo programmi raames, olid projektipõhised ning Erasmuse õppelähetustega võrreldes üsna tagasihoidliku osalusega.

Erasmuse üliõpilased moodustavad uurijate jaoks tänuväärse uuritavate kogumi. Käesoleva ülevaate eesmärk on koondada üliõpilaste isiklikel kogemustel põhinevad hinnangud ühtseks tervikuks, analüüsida erinevate tegurite mõju Eesti üliõpilaste välismaale õppima minemise otsusele ja üliõpilaste hinnanguid õpirände kogemuste erinevatele aspektidele (näiteks elu-olu, rahaline olukord, õppimine ja selle kvaliteet) pärast kodumaale naasmist, võttes arvesse üliõpilase tausta, sugu, õppevaldkonda, õppetaset, sihtmaad jms. Üliõpilaste hinnangud on kogutud tagasiside ankeetidest, mida Erasmuses osalenud üliõpilased on kohustatud täitma. Nii kõrgkoolidele kui Sihtasutuse Archimedes hariduskoostöö keskusele (edaspidi HKK) – Erasmuse riiklikule koordinaatorile Eestis on üliõpilaste tagaside väga oluline infoallikas, seda eelkõige programmi toimimise igapäeva seisukohalt. Harukordselt suur valim (2919 üliõpilase ankeedid) lubab loota võrdlemisi tõepäraseid tulemusi, mis on

NAUDI | Autor: Viktoria Naumenko (Estonian Business School)
Vastuvõtter kõrgkool: Bordeaux Management School, Prantsusmaa | Õpingute periood: 09.2008–06.2009 | Pildi tegemise koht: Prantsusmaa

Erasmus on nii palju rohkem kui lihtsalt üks vahetussemester – see on uued suhted, sõbrad, kogemused, seiklused ja kultuurid, mis panevad inimesi oma päritolu hindama ning avardavad nende maailmapilti.

TA Pärnu Kolledži üliõpilane, Universidad Europea de Madrid, Hispaanias, 2011 kevadsemester

abiks programmi jätkusuutlikkuse tagamisel. Ülevaate üks eesmärke on kirjeldada erinevaid trende ja hoiakuid ning aidata kaasa kitsaskohtade tuvastamisele.

Mõisteid „akadeemiline mobiilsus”, „välisõpingud”, „üliõpilasvahetus” ja „õpiränne” on ülevaates kasutatud sünonüümidenä ja need tähistavad üliõpilaste lühiajalist (mitte kauem kui 12 kuud) viibimist kõrgharidusõpingute raames välisriigi kõrgharidusasutuses või praktikaorganisatsioonis.

2. Metoodika kirjeldus

Käesolev ülevaade on tehtud Erasmuses osalenud üliõpilaste tagasiside ankeetide (etteantud vormis aruanne) põhjal. Nii õppurid kui praktikandid esitavad selle välislähetuse lõppemisel oma kodukõrgkoolile, kes saadab üliõpilaste aruannete koopiad Euroopa Komisjoni ettekirjutuse kohaselt HKKle. Aruande esitamine on kohustuslik nii üliõpilasele kui ka kõrgkoolile. Üliõpilase ja praktikandi aruande näidised (lisad 1 ja 2) on välja töötanud Euroopa Komisjon koostöös hariduskoostöö keskusega ning kõrgkoolidel on õigus neid vastavalt vajadusele ise täiendada. Aruandevorme on 4 õppeaasta jooksul minimaalselt muudetud. 2007/2008. õppeaastal ei olnud praktikantidele eraldi aruandevormi ning seepärast täitsid kõik üliõpilased õppurite tagasiside ankeedi.

Analüüs võtab vaatluse alla üliõpilaste tagasiside nelja õppeaasta (2007/08–2010/11) jooksul, mil kokku osales Erasmuses 3445 Eesti üliõpilast. Hoolimata sellest, et tegemist on kohustusliku aruandlusega, on HKKle esitatud tagasiside ankeetide arv aastati erinev. Ankeetide laekumise osas oli kõige problemaatilisem 2009/2010. õppeaasta, mil esitati alla 70% ankeetidest. Kõige parem ankeetide laekumise protsent oli 2010/2011. õppeaastal – 97%. Mõnevõrra on analüüsiks sobilike ankeetide arvu kahandanud ka esitatud aruannete ebaühtlane kvaliteet: on poolikult täidetud ankeete või kasutatud vanu vorme või suhtunud ankeedi täitmisse äärmiselt formaalselt. Seetõttu ongi käesoleva ülevaate käigus analüüsitud kokku 2919 ankeeti – 2283 õppurite ja 636 praktikantide ankeeti –, mis on peaaegu 85% Erasmuses osalenud Eesti üliõpilastest nelja õppeaasta vältel.

Ankeedis on küsimused jaotatud järgmisteks allteemadeks: üldine informatsioon; motivatsioon ja ettevalmistus; nõustamine, abi ja kohanemine; majutus, teenused ja kulutused; õppetöö ning üldine hinnang. Üliõpilaste tagasiside ankeedis on kokku 56 küsimust, praktikantidel – 54 küsimust. Praktikantide tagasiside ankeedis ei ole õppetööga seotud küsimusi nt õppetöö vormide, teadmiste kontrolli, õppejõudude kvaliteedi kohta.

Ankeedis on järgmised küsimusetüübid:

1) jah/ei -küsimused;

Näiteks: *Kas pärast Erasmuse õpinguid oleks Sinu tööleasumine mõnesse teise Euroopa riiki tõenäolisem?*

☐ jah   ☐ ei

2) valikvastustega küsimused, kus valikute arv ei ole piiratud ning variant „muud“ võimaldab vajadusel teha täpsustavaid märkusi;

Näiteks: *Millist tüüpi eksameid tuli Sul sooritada?*

☐ mitte mingisuguseid

☐ kirjalikke

☐ suulisi

☐ valikvastustega

☐ mingeid muid (palun täpsusta): .....

Mitme vastusevariandiga küsimuste puhul analüüsitakse üliõpilase kõiki valikuid, mis tähendab, et vastuste arv ületab ankeetide arvu.

3) hinnanguandmist nõudvad küsimused, kus palutakse teatud olukorda/kogemust/tegurit hinnata viiepallisel skaalal;

Näiteks: *Kuidas hindaksid Erasmuse kogemust akadeemiliste õpingute seisukohalt? (Hinda viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga hea“)* .....

4) avatud ehk vaba tekstiga küsimused (vastuse pikkus ei ole piiratud).

Näiteks: *Mida pead välismaal õppimise kogemuse juures kõige olulisemaks?*

Vaba tekstina antud vastuseid kasutame uurimuses eelkõige illustreerivate näidetena. Vastused taolistele küsimustele on tulevastele vahetusüliõpilastele väga informatiivsed.

Etteantud vormis aruannetest moodustati ühtne struktureeritud andmebaas, mis tähendas spetsiaalse andmesisestuse mudeli koostamist, andmete sisestamise koordineerimist ning sisestatud andmete kvaliteedi kontrollimist. Andmete analüüsiks kasutati programmi Microsoft Office Excel 2007.

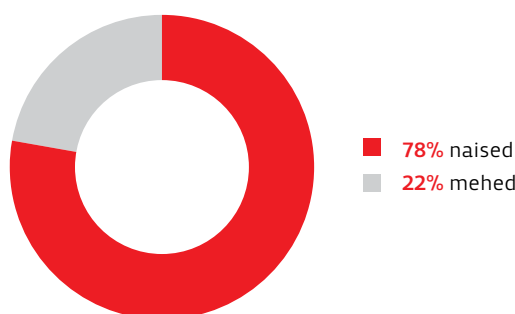
Lisaks üliõpilaste aruannetele on kasutatud hariduskoostöö keskuse koostatud statistilisi aastaaruandeid Euroopa Komisjonile samade õppeaastate kohta. HKK aruanded tuginevad programmis osalevate kõrgkoolide õppeaasta statistikaaruannetele.

Võrdlusandmetena on ülevaatesse lisatud ka Euroopa Komisjoni ametlikku Erasmuse statistikat (*ERASMUS-Facts, figures and trends. The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation 2010–2011*), Haridus- ja Teadusministeeriumi kõrghariduse valdkonna statistikat (2011) ning teiste temaatiliste analüüside tulemusi.

3. Uuringu sihtrühm ja seda iseloomustavad tunnused

3.1. Sooline ja vanuseline jaotus

Euroopa teiste riikidega võrreldes paistab Eesti silma Erasmus programme osalevate naisüliõpilaste suure osakaalu poolest. 2010/2011. õppeaastal oli Euroopas naisüliõpilaste osakaal Erasmus mobiilsuses 61%, õppurite seas oli naisi 60,9% ja praktikantide seas veelgi rohkem – 61,8%⁶. Uuringu sihtrühmast oli naisüliõpilasi 77,9% ning meesüliõpilasi 22,1% (joonis 1), seejuures õppurite seas oli mehi 22,2% ning ja praktikantide seas 21,7%. Olgu siinkohal võrdluseks toodud, et Eesti üliõpilaskonnas tervikuna oli samal perioodil (õppeaastatel 2007/2008–2010/2011) naisüliõpilaste osakaal 60–62%⁷. Kindlasti on meeste tagasihoidlikku osalemist Erasmus mobiilsusprogrammis võimalik veenvalt selgitada, kuid see teema vajaks eraldi uurimistööd.

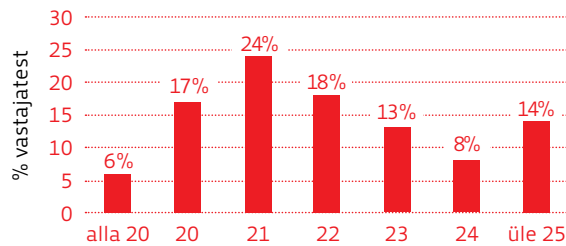
Joonis 1. Üliõpilaste sooline jaotus õppeaastatel 2007/2008–2010/2011.

Käesoleva analüüsi vastanute keskmine vanus oli 22,4 aastat, kusjuures naisüliõpilased olid mõnevõrra nooremad (keskmine vanus 22,3 aastat), võrreldes meesüliõpilastega (keskmine vanus 22,9 aastat). Erasmus mobiilsuses osalejate keskmine vanus Euroopas tervikuna oli 2010/2011. õppeaastal 22,5 aastat, sh õppuritel 22,4 aastat ja praktikantidel 22,8 aastat. Meie analüüsis ilmnes sama tendents, et praktikantide keskmine vanus oli natuke kõrgem – 22,5 aastat, võrreldes õppurite omaga – 22,4 aastat.

Vastanutest 80% kuulus vanusegruppi 20–24aastased, 14% vanusegruppi üle 25aastased ning vaid 6% vanusegruppi alla 20aastased (joonis 2). Võiks arvata, et viimaste seas domineerisid rakendusliku suuna üliõpilased (kutsekõrgharidusõppe, diplomiõppe, rakenduskõrgharidusõppe üliõpilased), kes õppekava alusel juba esimesel õppeaastal välismaale praktikale läksid, kuid nemad moodustasid sellest vanusegrupist vaevalt kuuendiku. Alla 20aastaste üliõpilaste valmisolek juba õpingute alguses välismaale õppima minna viitab sellele, et kõrgkoolid teevad head infotööd. Võimalik, et nad olid juba varem Erasmus programmiga tuttavad ning tegid otsuse ühte või teise kõrgkooli astumise kasuks just lähtuvalt võimalustest stuudiumi vältel välismaale õppima või praktikale minna. Välismaale õppima minema on altimad need, kes on juba enne kõrgkooliõpinguid saanud isikliku välismaal õppimise kogemuse. Vanusegrupis 20–24aastased domineerisid 21aastased (30%), järgnesid 22aastased (üle 22%) ja 20aastased (peaaegu 22%).

⁶ ERASMUS-Facts, figures and trends. The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation 2010–2011.

⁷ Haridus- ja Teadusministeeriumi Kõrghariduse valdkonna statistililine ülevaade 2011

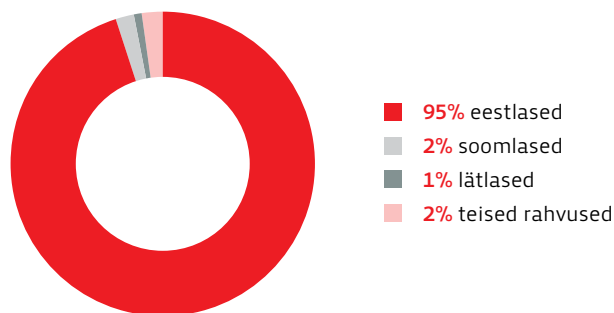

Joonis 2. Üliõpilaste vanuseline jaotus õppeaastatel 2007/2008–2010/2011.

3.2. Rahvuslik koosseis

Programmi reeglite kohaselt oli analüüsis vaadeldud õppeaastatel Erasmus programmi raames väliskõrgkoolides õppimise õigus üliõpilastel, kes on programmis osaleva riigi kodanikud ning läbinud tasemeõppe esimese õppeaasta Eesti kõrgkoolis. Praktikale võib minna ka juba esimesel õppeaastal. Eelkõige toetab programm üliõpilasi, kes sõidavad õppima välisriikidesse, kuid erandina on väliskõrgkoolis õppival üliõpilasel võimalik Erasmus kaudu õppima või praktikale minna ka oma koduriiki (näiteks soomlased Soome). Kodakondsuse nõue kaotati 2011/2012. õa, kuid jäi kehtima reegel, et programmis osalev üliõpilane peab olema immatrikuleeritud kodukõrgkooli tasemeõppesse.

Vastanutest 95% olid eestlased, 2% soomlased ning 1% lätlased, teised rahvused kokku moodustasid 2%, kellest 1% moodustavad teised ELi või programmiga liitunud riikide üliõpilased (nt leedukad, taanlased, horvaadid, ungarlased, sakslased, itaallased jt) ning 1% alalise elamisloaga ja/või programmis mitteosalevate riikide kodanikud (nt venelased, grusiinid, ukrainlased, ameeriklased jt) (joonis 3).

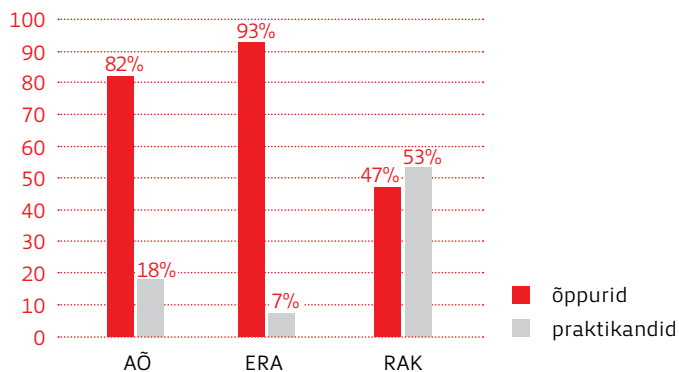
Joonis 3. Üliõpilaste rahvuslik koosseis õppeaastatel 2007/2008–2010/2011.

3.3. Kodukõrgkoolist lähtuv jaotus

Avalik-õiguslik ülikool (AÕ) oli kodukõrgkooliks 79%-le välislähetuses käinud vastanutest, riigi rakenduskõrgkool (RAK) 16%-le ning erakõrgkool⁸ (ERA) 5%-le. Õppurite ja praktikantide kodukõrgkoolide jaotus on mõnevõrra erinev. Suur enamus erakõrgkoolide ja avalik-õiguslike ülikoolide üliõpilastest käis Erasmusega õppimas, vastavalt 93% ja 82%, ning praktika osakaal

⁸ Erakõrgkoolide hulka on käesolevas analüüsis loetud ka Estonian Business School (EBS).

oli pigem tagasihoidlik, vastavalt 7% ja 18% (joonis 4). Seevastu riigi rakenduskõrgkoolide üliõpilased eelistasid Erasmuse raames õppimisele praktikat – praktilal käis Erasmusega 53% ning õppimas 47% rakenduskõrgkoolide mobiilsetest üliõpilastest.

Joonis 4. Kõrgkoolide osalemine Erasmuse programmis (õppurid ja praktikandid) õppeaastatel 2007/2008–2010/2011.

Selgituseks, Erasmuse programmis võivad osaleda kõrgkoolid, kus õpetatakse riiklikult tunnustatud kõrghariduse õppekavade alusel ning kes omavad Erasmuse hartat, kvaliteedimärki, mis annab võimaluse programmis osaleda ja taotleda toetust üliõpilaste ja õppejõudude mobiilsuseks, intensiivprojektide või ettevalmistavate keelekursuste korraldamiseks jt Erasmuse programmi alltegevusteks. Elukestva õppe programmi (2007–2013) raames eristatakse kolme liiki Erasmuse hartasid: (1) laiendatud harta – Extended Erasmus University Charter – lubab kõrgkoolil taotleda toetust kõikideks Erasmuse programmi alltegevusteks, (2) laiendatud harta üliõpilaste praktilalähetusteks – Extended Erasmus University Charter (student placements only) – lubab taotleda toetust ainult üliõpilaste praktilale saatmiseks, puudub õigus taotleda toetust teisteks programmi alltegevusteks ning (3) standardharta – Standard Erasmus University Charter – nendel ülikoolidel puudub võimalus üliõpilasi praktilale saata, kuid neil on võimalik taotleda toetust kõikideks teisteks programmi alltegevusteks⁹.

Analüüsis vaadeldaval perioodil olid Eesti kõrgkoolid liitunud esimest või kolmandat tüüpi hartaga. Tänapäevaks on enamik kolmandat tüüpi hartat omavaid kõrgkoole taotlenud Euroopa Komisjonilt esimest tüüpi ehk laiendatud Erasmuse harta (va Estonian Business School). Aastatel 2007–2010 ei saanud üliõpilasi praktilale saata Estonian Business School, Euroakadeemia ja esimestel aastatel ka Tallinna Ülikool ning Tallinna Ärijuhtimise Kolledž (laiendatud hartad alates 2009/2010. õa).

Viimastel õppeaastatel on meil eristunud rida kõrgkoole, kellele praktikantide lähetamine on eriti meelepärane, näiteks riiklikest rakenduskõrgkoolidest Tartu Tervishoiu Kõrgkool saadab välja 96%, Võrumaa Kutsehariduskeskus – 90%, Tallinna Tervishoiu Kõrgkool – 81%, Eesti Mereakadeemia – 68% praktikante. Avalik-õiguslikest ülikoolidest on Eesti Maaülikoolis praktikantide osakaal 44%, seevastu nt Tartu Ülikoolis oli praktikante 19%, Tallinna Tehnikaülikoolis 16% ja Tallinna Ülikoolis vaid 6%. Olgu siinkohal lisatud taustateadmisenä, et meie uuringus oli praktikante 21,8% vastanutest ning 2010/2011. õppeaastal moodustasid

⁹ Erasmuse koordinaatori käsiraamat 2010/2011

Erasmuse praktikalähetused Euroopas tervikuna üliõpilaste kõikidest mobiilsuslähetustest 17,7%¹⁰.

3.4. Õppeastmetest lähtuv jaotus

Tabelis 1 on toodud üliõpilaste jaotus protsentides õppeastmeti õppeaastatel 2007/2008–2010/2011 ning Euroopa Komisjoni statistika 2010/2011. õppeaasta kohta. Meie vastanutest 71% õppis lähetusperioodil kõrghariduse esimeses astmes (rakenduskõrgharidus- ja bakalaureusõpe), 28% teises astmes (magistriõpe) ning 1% kolmandas astmes (doktoriõpe). Enamasti sarnaneb jaotus õppeastmeti Euroopa üldisele jaotusele, vaid praktikantide osas on erisusi: meie kõrghariduse esimese astme praktikantide osakaal (76%) on märgatavalt suurem kui Euroopas (56%), kuid kuna meil puuduvad lühikese tsükli õppekavad, siis pigem on see tingitud kõrgharidussüsteemide erisustest.

Tabel 1. Mobiilsuses osalenud üliõpilaste jaotus protsentides õppeastmeti õppeaastatel 2007/2008–2010/2011.

	<i>I aste</i>	<i>II aste</i>	<i>III aste</i>	<i>Short cycle*</i>
<i>Uuringus</i>				
Õppurid	69%	29%	1%	-
Praktikandid	76%	23%	1%	-
Kokku	71%	28%	1%	-
<i>Euroopas¹¹</i>				
Õppurid	69%	29%	1%	1%
Praktikandid	56%	22%	2%	20%
<i>Kokku</i>	<i>67%</i>	<i>28%</i>	<i>1%</i>	<i>4%</i>

* Short cycle – lühikese tsükli õppekavad (puudub Eesti kõrgharidussüsteemis)

3.5. Õppevaldkondadest lähtuv jaotus

Õppevaldkondadest eristusid ülekaalukalt kaks valdkonda: humanitaaria ja kunstid (30% õppurite koguarvust) ning sotsiaalteadused, ärimus ja õigus (29%); kolmandal positsioonil olid tehnik, tootmise ja ehituse valdkonna üliõpilased (14%). Lähemal analüüsil ilmnes, et õppurite ja praktikantide võrdluses oli õppevaldkondade järjestus sootuks teistsugune. Praktikavaldkondade esikolmikus olid tervis ja heaolu – 26%, humanitaaria ja kunstid – 17% ja teenindus – 16% praktikantide koguarvust. Õppijate osakaal tervikjaotuses oli sarnaselt õppevaldkondade osakaalule suurem järgmistes õppevaldkondades: humanitaaria ja kunstid, sotsiaalteadused, ärimus ja õigus ning loodus- ja täppisteadused. Pääaegu võrdse osakaaluga olid tehnik, tootmise ja ehituse valdkonna õppurid ja praktikandid (vastavalt 14% ja 15%

¹⁰ ERASMUS-Facts, figures and trends. The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation 2010–2011.

¹¹ ERASMUS-Facts, figures and trends. The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation 2010–2011.

õppurite/praktikantide koguarvust). Selgelt rakendusliku loomuga on ka põllumajanduse valdkond. Selle valdkonna praktikandid moodustasid kõikidest praktikantidest 8%, õppijad seevastu vaid 1% kõikidest õppijatest. Kuid võrreldes Euroopa keskmiste näitajatega Erasmuses, moodustasid põllumajanduse valdkonna praktikad 2010/2011. õppeaastal kõikidest praktikalähetustest 15%. Tervikuna oli põllumajanduse valdkonna aktiivsus vaid veidi väiksem, meil 2%, Euroopas 3% kõikidest õpirännetest.

Sarnaselt Euroopaga on meil aktiivsed sotsiaalteaduste, ärimise ja õigusteaduse valdkonna üliõpilased (üldine osakaal üliõpilaskonnast 34%, mobiilsuses osaleb meil 29%, Euroopas 33%). Kuid selle valdkonna Erasmuse praktikate osakaal Euroopas on 27%, meil aga vaid 11%, mis on oluliselt tagasihoidlikum. Meie tervise ja heaolu, teeninduse ning ka humanitaaria ja kunstide valdkonna üliõpilaste mobiilsus (õppurid ja praktikandid kokku) on aktiivsem, võrreldes Euroopa Erasmusega. Kuid vaadates üliõpilaste valdkondlikku jaotust Eestis, on kõigis nimetatud valdkondades veel ruumi mobiilsuse kasvatamiseks. Eesti üliõpilaste valdkondlikku jaotust vaadates on ka loodus- ja täppisteaduste ning hariduse valdkonna mobiilsuses kasvuruumi, seega võiks tulevikus keskenduda nende valdkondade üliõpilaste mobiilsuse kasvatamisele.

Tabel 2. Mobiilsuses osalenud üliõpilaste jaotus õppevaldkonniti protsentides õppeaastatel 2007/2008–2010/2011

	Uuringus 2007/2008–2010/2011			Euroopas Erasmuses 2010/2011 ¹²			Eestis 2010/2011 ¹³
Õppevaldkonnad	Õppurid	Praktikandid	Kokku	Õppurid	Praktikandid	Kokku	Kokku
Humanitaaria ja kunstid	34	17	30	32	17	29	34
Sotsiaalteadused, ärimine ja õigus	33	11	29	35	27	33	14
Tehnika, tootmine ja ehitus	14	15	14	13	13	13	14
Loodus- ja täppisteadused	7	4	6	7	9	8	11
Tervis ja heaolu	3	26	8	6	10	6	9
Teenindus	3	16	6	2	5	2	8
Haridus	3	0	3	3	2	3	7
Põllumajandus	1	8	2	3	15	5	2
Muud õppekavad	1	2	1	1	0	1	-
Kokku	100	100	100	100	100	100	100

¹² ERASMUS-Facts, figures and trends. The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation 2010-2011.

¹³ Haridus- ja Teadusministeeriumi kõrghariduse valdkonna statistililine ülevaade 2011.

Muude õppekavade grupis kohtas kõige sagedamini järgmiste erialade üliõpilasi: muusika, loodusteadus, geograafia, merendus, ärimus, kehaline kasvatus ja sporditeadus, ajalugu.

Võrreldes käesoleva analüüsi õppevaldkondade jaotust HTMi kirjeldatud üliõpilaste osakaaluga õppevaldkonniti õppeaastal 2010/2011¹⁴, võib kõige aktiivsemateks Erasmuse mobiilsuses osalejateks nimetada just humanitaaria ja kunstide valdkonna üliõpilasi. Nende osakaal kogu üliõpilaskonnast on 14%, samas kui käesolevas analüüsis oli selle valdkonna üliõpilaste osakaal 30%. Üsna heas korrelatsioonis on sotsiaalteadused, ärimus ja õigus – vastavalt 34% ja 29%; tehnika, tootmine ja ehitus – mõlemas 14%; tervis ja heaolu – 9% ja 8%; teenindus – 8% ja 6%; põllumajandus – mõlemas 2%.

Arenguruumi on veel õppevaldkondades nagu loodus- ja täppisteadused – vastavalt 11% ja 6% ning haridus – vastavalt 7% ja 3%. Viimane oli selgelt alaesindatud, eriti praktikantide osas (kolm inimest nelja õppeaasta jooksul).

*Õpetajakoolituse üliõpilastel on teisigi, sh suuremate toetusseemidega võimalusi välismaale praktikale minna. Näiteks Euroopa Elukestva Õppe Programmi raames on õpetajakoolituse üliõpilastel võimalik praktikale minna ka **Comeniuse** toetusel (tabel 3). Õpetajapraktika programm on suunatud praktika sooritamisele Euroopa riikide üldhariduskoolides. Tulevasel **õpetajal** on võimalik taotleda stipendiumi 13–45nädalaseks praktikaks. Õpetajapraktika programmi koordinaatori sõnul on tegemist hästi toimiva süsteemiga, konkurents on aasta-aastalt kasvanud, kuid paraku napib rahalisi vahendeid (optimaalne on välja saata 13 praktikanti aastas). Tulevaste õpetajate koolipraktikale minejad on valdavalt magistrandid, enamasti tulevased keeleõpetajad, kuigi võõrustajate ootused on sageli seotud mitme aine õpetajaga. Hästi toimib koostöö ülikoolide VÕTA koordinaatorite ja praktika juhendajatega, kes aitavad tagada välismaal sooritatud praktika arvestamise kooskõlas ülikoolide nõudmistega. Kõrgkoolid on huvitatud lühiajalise, 3kuulise praktika pakkumisest, mis võimaldaks välja saata suurema arvu üliõpilasi, kuid paraku ei vasta lühiajaline praktika võõrustajate huvidele. Õpetajapraktika on väga sisuline tegevus, kus tudengitel on mentor ning nad peavad võõrkeelses keskkonnas 12–16 tundi nädalas realselt lapsi õpetama, seejuures pidevalt oma tegevusi analüüsis.*

Lisaks on avatud kõigile jätkuõppijatele suunatud riiklik stipendiumiprogramm Kristjan Jaak ja programm DoRa.

---

¹⁴ Haridus- ja Teadusministeeriumi kõrghariduse valdkonna statistililine ülevaade 2011.

Tabel 3. Eesti üliõpilaste arv, kelle õpetajapraktikat Euroopas toetas aastatel 2007–2011 Comeniuse programm (Comeniuse programmi statistika).

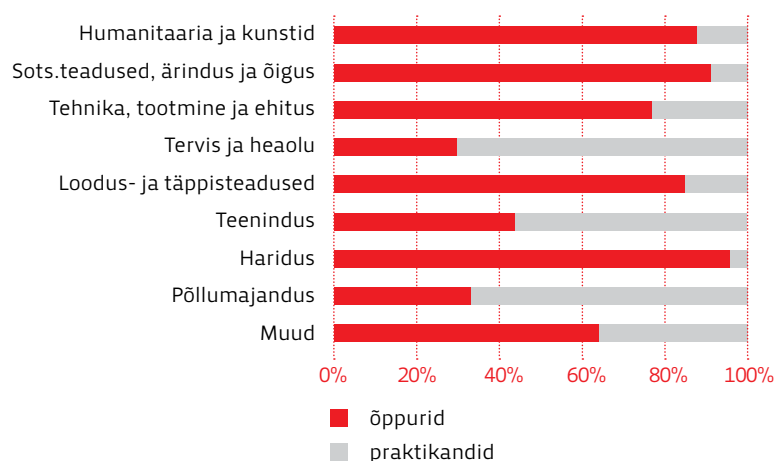
Aasta	2007	2008	2009	2010	2011
Õpetaja-praktikantide arv	5	5	9	11	13
Keskmine praktikaperiood (kuud)	7,3	6,3	5,4	7	6,4
Keskmine stipendium (eurod)*	1197	1302	1387	1017	1072
Sihtriigid	Hispaania, Suurbritannia, Rootsi	Hispaania, Prantsusmaa, Holland	Hispaania, Portugal, Itaalia, Austria	Hispaania, Suurbritannia, Rootsi, Prantsusmaa, Austria, Saksamaa, Kreeka, Sloveenia, Soome, Tšehhi Vabariik	Hispaania, Suurbritannia, Rootsi, Prantsusmaa, Kreeka, Belgia, Holland, Küpros

* keskmine kuustipendium sisaldab elamiskulude kõrval veel reisikulusid ning keelelist ja kultuurilist ettevalmistust.

Hariduse valdkonna üliõpilaste tagasihoidlik osalus, võrreldes teiste valdkondadega, lubab arvata, et senisest suuremat tähelepanu tuleb pöörata selle valdkonna õppejõudude motiveerimisele. Õppejõudude avatud hoiak, süsteemne teavitustöö ja toetav suhtumine õpirändesse ärgitavad tulevasi õpetajaid kindlasti senisest aktiivsemalt mobiilsusprogrammides osalema. Samas ei saa mööda vaadata tõsiasjast, et õpetajapraktika võõrsil on haridussüsteemide erinevuste tõttu äärmiselt komplitseeritud tegevus.

Joonis 5 annab ülevaate õppurite ja praktikantide proportsioonist eri õppevaldkondades. Ideaalne ei olnud see ühegi eriala puhul, parim oli proportsioon teeninduse õppevaldkonnas.

Praktikandid olid ülekaalus põllumajanduse ning tervise ja heaolu õppevaldkondades. Teistes valdkondades domineerivad õppurid, eriti hariduse ja sotsiaalteaduste, ärinduse ja õiguse valdkonnas. Praktikantide osakaalu kasvatamine nendes valdkondades ning ka loodus- ja täppisteadustes võiks järgnevatel õppeaastatel olla Eestile väljakutseks kui seni kasutamata võimalus.

Joonis 5. Mobiilsuses osalenud õppurite ja praktikantide proportsioon õppevaldkonniti 2007/2008–2010/2011.

3.6. Sihtriikidest ja -piirkondadest lähtuv jaotus

Eestil on Euroopa Liidu liikmena võimalik Erasmuse programmi vahendusel üliõpilasi vahetada Euroopa Liidu liikmesriikide Austria, Belgia, Hispaania, Hollandi, Iirimaa, Itaalia, Kreeka, Küprose, Leedu, Luksemburgi, Läti, Malta, Poola, Portugali, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Soome, Suurbritannia, Taani, Tšehhi Vabariigi, Ungari, Bulgaaria ja Rumeeniaga, kandidaatriikide Türgi ja Horvaatiaga ning Euroopa Majandusruumi riikide Islandi, Liechtensteini, Norra ja Šveitsi kõrgkoolidega. Samuti on Erasmuse raames võimalik eespool nimetatud riikides praktikal käia. Praktikabaasiks võib olla mistahes ettevõtte või organisatsioon (sh kõrgkool), mille tegevusala ja profiil sobivad konkreetse üliõpilase praktikale seatud nõuetega. Praktikabaasiks ei saa olla Euroopa Liidu institutsioonid, Euroopa Liidu programme menetlevad organisatsioonid ja koduriigi rahvuslikud diplomaatilised esindused (saatkond ja konsulaat).

Tagasiside ankeedile vastanud olid Erasmuse raames õppinud või praktiseerinud 29 riigis. Programmis osalevatest riikidest ei olnud vastanud lähetuses käinud Liechtensteinis ja Horvaatias (sinna minemise võimalus tekkis alates 2010/2011. õppeaastast). Keegi vastanud üliõpilastest ei õppinud Luksemburgis ega käinud praktikal Rumeenias.

Kõige populaarsemad sihtkohad olid Soome ning Hispaania, seal käis üle 13% vastanutest. Populaarsed sihtmaad olid veel Saksamaa (10,9%), Prantsusmaa (8,5%), Itaalia (6,5%), Portugal (5,4%) ja Suurbritannia (5,4%) (tabel 4). Teiste riikide osakaal jäi alla 5% ning kõikidest vastanutest alla 1% käis Erasmusega Lätis, Bulgaarias, Küprosel, Islandil, Leedus, Sloveenias, Iirimaa, Maltas, Slovakkias, Rumeenias ja Luksemburgis.

Tabel 4. Mobiilsuses osalenud üliõpilaste jaotus sihtriigiti õppeaastatel 2007/2008–2010/2011.

<i>Riik</i>	<i>Õppurid</i>		<i>Praktikandid</i>		<i>Kokku üliõpilasi</i>	
	<i>arv</i>	<i>%</i>	<i>arv</i>	<i>%</i>	<i>arv</i>	<i>%</i>
Soome	277	12,1	117	18,4	394	13,5
Hispaania	271	11,9	114	17,9	385	13,2
Saksamaa	270	11,8	47	7,4	317	10,9
Prantsusmaa	224	9,8	24	3,8	248	8,5
Itaalia	155	6,8	36	5,7	191	6,5
Portugal	115	5,0	46	7,2	161	5,5
Suurbritannia	123	5,4	35	5,5	158	5,4
Taani	113	4,9	29	4,6	142	4,9
Kreeka	66	2,9	68	10,7	134	4,6
Holland	101	4,4	18	2,8	119	4,1
Rootsi	108	4,7	11	1,7	119	4,1
Austria	83	3,6	11	1,7	94	3,2
Tšehhi Vabariik	79	3,5	2	0,3	81	2,8
Belgia	55	2,4	9	1,4	64	2,2
Türgi	48	2,1	8	1,3	56	1,9
Ungari	49	2,1	4	0,6	53	1,8
Norra	31	1,4	3	0,5	34	1,2
Poola	33	1,4	1	0,2	34	1,2
Läti	7	0,3	19	3,0	26	0,9
Bulgaaria	14	0,6	12	1,9	26	0,9
Küpros	17	0,7	1	0,2	18	0,6
Island	8	0,4	3	0,5	11	0,4
Leedu	6	0,3	5	0,8	11	0,4
Sloveenia	9	0,4	2	0,3	11	0,4
Iirimaa	9	0,4	2	0,3	11	0,4
Malta	4	0,2	6	0,9	10	0,3
Slovakkia	5	0,2	2	0,3	7	0,2
Rumeenia	3	0,1		0,0	3	0,1
Luksemburg		0,0	1	0,2	1	0,0
<i>Kokku</i>	<i>2283</i>	<i>100,0</i>	<i>636</i>	<i>100,0</i>	<i>2919</i>	<i>100,0</i>

Välismaal Eesti saadikutena olnud inimesed on need, kes toovad meie riiki uuendusi, olles näinud valupunkte kaugelt ja vahest ka selgemalt; ning samal ajal oskavad nad väga hinnata oma rahvuse unikaalsust ning saavutusi.

TLÜ üliõpilane, Toulouse Ülikool, Prantsusmaa, 2008/2009 aa

Enamasti oli õppijaid tunduvalt enam kui praktikante, kuid praktika sihtmaadena (tõmberii-kidena) eristusid Soome (praktikantidest 18,4%), Hispaania (17,9%), Kreeka (10,7%), Portugal (7,2%) ning ka Läti ja Bulgaaria. Lätis käis 3% vastanud praktikantidest ning selle tulemu-sega oli Läti praktikantide sihtmaana 10. kohal, kuid üliõpilaste koguarvust oli naaberriigis lähetuses käinuid alla ühe protsendi (0,9%).

Eristusid ka riigid, kus õppijaid käis rohkem kui kaks korda enam kui praktikante, nt Prant-susmaa (9,8% ning 3,8%), Rootsi (4,7% ja 1,7%), Tšehhi, (3,5% ja 0,3%), Ungari (2,1% ja 0,6%) ja Poola (1,4% ja 0,2%). Peaaegu võrdselt õppijaid ja praktikante käis Suurbritannias (5,4% ja 5,5%) ja Taanis (4,9% ja 4,6%).

Piirkonnad

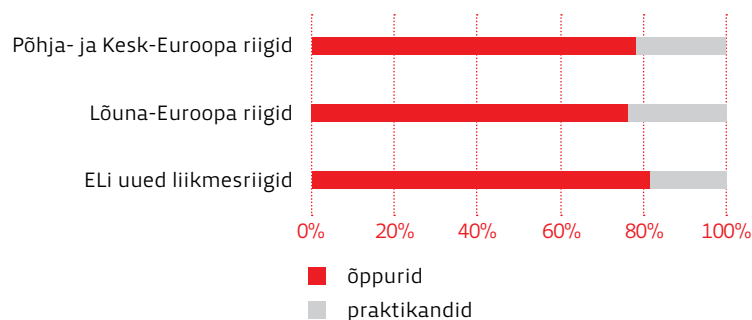
Analüüsi üks eesmäärke oli üldistada ja võrrelda üliõpilaste hinnangute võimalikke erinevusi lähtuvalt sihtriigist. Toetudes varasemate uurimuste¹⁵ tulemustele, mille kohaselt üliõpilaste rahulolu oma välisõpingute kogemustega sõltub sellest, kas nad õppisid Põhja-, Kesk- või Lõuna-Euroopas, jagasime sihtmaad kolme gruppi: Põhja- ja Kesk-Euroopa, Lõuna-Euroopa ning ELi uued liikmesriigid – perioodil 2004–2007 Euroopa Liiduga liitunud riigid ja kandi-daatriik Türgi.

Piirkonnad on väga erineva mahuga: õppuritest ja praktikantidest ligikaudu 63% õppis Põhja- ja Kesk-Euroopa riikides, alla 30% Lõuna-Euroopa riikides ning ligikaudu 10% vastanutest oli sihtpunktiks valinud mõne uue ELi liikmesriigi. Seevastu õppijate ja praktikantide proport-sioon gruppides oli enam-vähem sama, vaid Lõuna-Euroopa riikide grupis oli praktikante pisut rohkem, peaaegu neljandik (24 %) (joonis 6). Sellesse gruppi kuuluvad juba eespool mainitud pigem praktikariikidena tuntud Kreeka, Hispaania, Portugal ja Malta. Proportsio-naalselt kõige enam õppijaid oli uute ELi liikmesriikide grupis.

¹⁵ Teichler, U. (2004). Temporary Study Abroad: the life of ERASMUS students. *European Journal of Education*, (39), 4, 395–408;

Bracht, O., jt (2006). *The Professional Value of ERASMUS Mobility*. Kassel: INCHER.

Joonis 6. Mobiilsuses osalenud üliõpilaste õppimise ja praktika proportsioon sihtriikide gruppides õppeaastatel 2007/2008–2010/2011.

3.7. Mobiilsusperioodi pikkus

Välisõpingud ja -praktika Erasmuse programmi raames võivad kesta 3–12 kuud vahemikus 1. juuni kuni järgmise aasta 30. september. Osalusõigus on kõikidel üliõpilastel, kes on immatrikuleeritud Eesti kõrgkooli tasemeõppesse (sõltumata kodakondsusest ja elamisloast). Välisõpingud eeldavad esimese õppeaasta läbimist Eesti kõrgkoolis, praktikale võib minna juba esimesel kursusel. Vastuvõtva kõrgkooli organiseeritud Erasmuse praktikat on võimalik siduda õpingutega samas vastuvõtvas kõrgkoolis, sellise kombineeritud õpirände kestus võib olla samuti 3–12 kuud. Praktika ja õpingud peavad kombineeritud õpirände korral toimuma ajaliselt järgnevatena. Kombineeritud õpirännet arvestatakse õppeperioodina.

Reeglina olid õppelähetused pikemad kui praktikalähetused. Keskmiselt käiakse õppimas 6,4 kuud, praktikal – 3,7 kuud (keskmine mobiilsusperiood tervikuna 5,8 kuud) (tabel 5). Euroopa Komisjoni statistika põhjal oli 2010/2011. õppeaastal keskmine õppelähetus Euroopas samuti 6,4 kuud, praktikalähetus 4,3 kuud ning üliõpilaste keskmine mobiilsusperiood tervikuna 6 kuud¹⁶.

Semester Erasmusega Poolamaal voolis minust inimese. Inimese, kelle olemasolemise võimalikkusest viis kuud varem puudus igasugune aimdus.
TÜ üliõpilane, Wrocławi Ülikool, Poola, 2009/2010 sügissemester

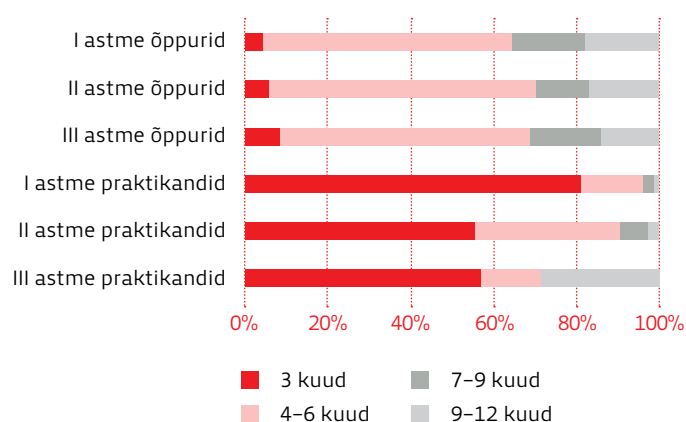
¹⁶ ERASMUS-Facts, figures and trends. The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation 2010-2011

Tabel 5. Mobiilsuses osalenud õppurite ja praktikantide mobiilsusperioodide keskmised pikkused (kuudes).

	Uuringus 2007/2008–2010/2011				Erasmus Euroopas 2010/2011
	I aste	II aste	III aste	Kokku	
Õppurid	6,5	6,2	6,3	6,4	6,4
Praktikandid	3,5	4,2	5,7	3,7	4,3
Kokku	5,8	5,8	5,9	5,8	6

Olgu siinkohal lisatud, et õppurite mobiilsusperioodi keskmised pikkused õppeastmeti olulisel määral ei erinenud: 1. aste – 6,5 kuud, 2. aste – 6,2 kuud, 3. aste – 6,3 kuud. Küll aga erinesid õppeastmeti praktikantide mobiilsusperioodid: I aste – 3,5 kuud, II aste – 4,2 kuud, III aste – 5,7 kuud.

Joonisel 7 on kujutatud õppurite ja praktikantide õppeperioodide pikkus õppeastmete kaupa. Kui õppuritel õppeastmest olenemata oli 3 kuud kestvaid lähetusi väga vähe (alla 10%) ning domineerisid pigem semestripikkused lähetused (5–6 kuud, 44% lähetustest), siis praktikandid käisid valdavalt lühikestes lähetustes, eriti 1. astme praktikandid (81% lähetustest). Kõikide praktikantide lähetustest moodustavad pikemad kui 9 kuud (9–12kuud) kestvad lähetused ligikaudu 2%. Samal ajal moodustavad õppurite sama pikad lähetused 18% õppelähetustest.

Joonis 7. Mobiilsuses osalenud õppurite ja praktikantide õppeperioodi pikkus õppeastmeti.

4. Erasmuse mobiilsusperioodi mõjutavad tegurid

Mis viib noored võõrasse keskkonda õppima? Enamasti on see seiklusjanu, soov tutvuda uute kultuuridega ning omandada uusi teadmisi- oskusi, näiteks võõrkeeleskust; küllap on palju sisemisi ja väliseid, otseseid ja kaudseid ning isiklikke ja ametlikke tegureid, mis võivad noort mõjutada õpirände kasuks otsust tegema. Vahest kõige kaugeleulatuvam on lootus parandada oma karjääriväljavaateid (rahvusvahelisel) tööturul. Järgmises peatükis tuleb lähemalt juttu teguritest (teemadest), mis Erasmuse mobiilsust nii otseselt kui ka kaudselt mõjutavad. Esmalt peatume sellel, millistest infoallikatest said üliõpilased teavet Erasmuse programmi võimaluste kohta, ning seejärel analüüsime, mis olid välismaale mineku peamised motivaatorid ning kuidas need kodukõrgkoolidest ja sihtriikidest lähtuvalt varieerusid.

Õpirände eelduseks on võõrkeel(t)e valdamine. Üliõpilaste tagasiside põhjal teeme ülevaate üliõpilaste keelelisest ettevalmistusest ning hinnangust oma keeleoskusele enne ja pärast õpinguid välismaal. Üks kõige olulisemaid mobiilsusperioodi mõjutavaid tegureid on raha. Reeglina ei kata Erasmuse stipendium kõiki välismaal õppimisega seonduvaid kulusid ning seepärast on täiendavate rahaliste vahendite olemasolu ülioluline, kuid sama oluline on ka oskuslik majandamine uues keskkonnas. Ühe allteemana on sellesse peatükki koondatud üliõpilaste hinnangud kodu- ja vastuvõtva kõrgkooli toetusele ja abile enne õpinguid ja nende kestel. Kui üldiselt hindavad üliõpilased nii kodu kui partnerasutuse abi kõrgelt, siis märkimisväärne erinevus oli hinnangus õppejõududele. Madal hinnang koduülikooli õppejõudude toetusele viitab, et see ei ole piisav või puudub sootuks.

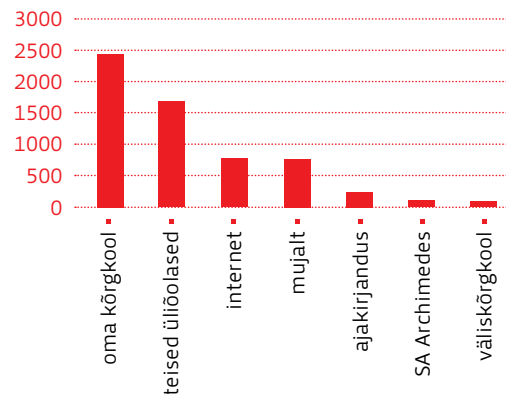
Õpirände peamine eesmärk peaks olema õppetöö sisu, uued teadmised ja oskused. Seetõttu on võõrsil sooritatud õpingute tunnustamine kodukõrgkooli poolt võtmetähtsusega. Tunnustamise eelduseks on õppelepingu (*learning agreement*) ja/või praktikaplaani (*training agreement*) olemasolu, millega pannakse paika üliõpilase individuaalne õppe/praktikaprogramm väliskõrgkoolis/praktikabaasis ning kõikide osapoolte koostöö. Analüüsime ka mobiilsusperioodi pikkust ja ainepunktide ülekandmist ning vaatleme, kas üliõpilaste hinnangul õpingute tõttu välismaal õppeaeg kodukõrgkoolis pikeneb või mitte.

4.1. Infoallikad

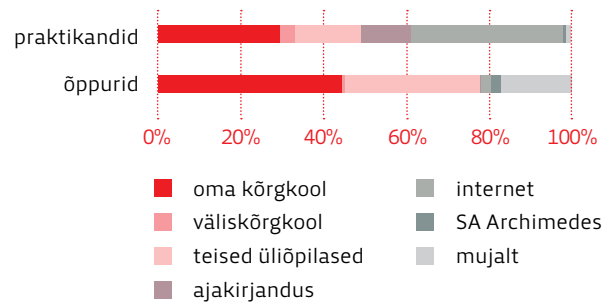
Enne kui hakkame lähemalt analüüsima üliõpilaste välismaale minemise motiive, vaatame üle, kust hankisid üliõpilased Erasmus programmi kohta teavet. Informatsiooni olemasolu on otsustusprotsessis kriitilise tähtsusega. Vajadustest lähtuv info hankimine ning selle põhjal kaalutletud otsuste tegemine loob sageli head edueeldused.

Mobiilsuses osalenud üliõpilastelt küsiti, millistest järgmistest infoallikatest nad said teavet Erasmus programmi võimaluste kohta: oma kõrgkoolilt, teistelt üliõpilastelt, internetist, ajakirjandusest, SA Archimedesest, väliskõrgkoolilt ja mujalt (viimast valikut sai üliõpilane täpsustada). Valikute arv ei olnud piiratud. Eelkõige said üliõpilased Erasmus kohta informatsiooni kodukõrgkoolilt ja teistelt üliõpilastelt (joonis 8). Järgnesid internet ja mujalt – need olid erinevad infoüritused, kõige sagedamini mainiti infomessi „Teeviit“ ja Erasmus programmi tutvustusi keskkooliõpingute ajal. Muude infoallikadena mainiti ka isiklikke kogemusi, näiteks YFU (*Youth For Understanding*) kaudu välismaal õppinud otsisid teadlikult uusi välismaal õppimise võimalusi; mõni oli oma kodukoolis välisüliõpilaste tuutoriks olnud, mõni oli kokku puutunud ESNi (*Erasmus Student Network*) tegemistega ning nende kontaktide baasil tekkis huvi ka ise välismaale õppima minna. Infoallikadena mainitakse ka sõprade ja vanemate soovitusi. Mõned vastanud olid näinud filmi „Hullude korter“ ning selle kaudu ka programmist kuulnud. Päris suur hulk inimesi aga vastas, et ei mäleta (vaevalt oli põhjuseks kehv mälu, küllap on Erasmus võimalused üliõpilaste seas sedavõrd tuntud, et raske on konkreetset allikat nimetada).

Joonis 8. Infoallikad Erasmus programmi kohta.

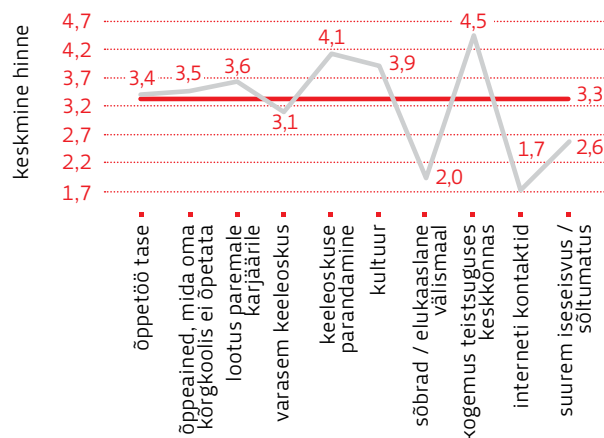
Õppijate ja praktikantide infoallikate järjestus on küllalt erinev (joonis 9); 37% praktikantidest sai programmi kohta infot internetist, 30% kodukõrgkoolist, 16% teistelt üliõpilastelt ja 12% ajakirjandusest. Viimast õppurid pigem ei nimeta, vastanute osakaal jääb alla 1%. Samas 44% õppuritest sai esmase info Erasmus programmi võimalustest kodukõrgkoolist, 33% teistelt üliõpilastelt ja 17% mujalt.

Joonis 9. Praktikantide ja õppurite infoallikate võrdlus.

4.2. Motivatsioon

Mobiilsusperioodi ettevalmistav eelhäälestus on üks välismaal eduka hakkamasaamise võtmeküsimusi. Uurimuses analüüsisime programmis osalenute motive, kuid programmi tulevikku silmas pidades vajaks kindlasti analüüsi ka nende üliõpilaste motivatsioon, kes loobusid programmis osalemisest, kuid läbisid ettevalmistava etapi. Vastajatel paluti hinnata, mis ja kuivõrd mõjutas (viiepallisel skaalal: 1 – „ei mõjutanud üldse“, 5 – „mõjutas väga“) välismaale õppima asumise otsust. Motivatsioonitegureid oli nimetatud kümme, neile antud keskmine hinne oli 3,3. (Vt joonis 10.)

Joonis 10. Keskmised hinded õpirände motivatsiooniteguritele (viiepallisel skaalal: 1 – „ei mõjutanud üldse“, 5 – „mõjutas väga“).

Kõige kõrgemalt hindasid vastanud kogemust teistsuguses keskkonnas (hinne 4,5) ning võimalust parandada keeleoskust (4,1). Keskmisest kõrgemalt hinnati ka kultuuri, lootust paremale karjäärile, õppeained, mida oma kõrgkoolis ei õpetata, ja õppetöö taset. Vähem motiveerisid üliõpilasi välismaale minema internetikontaktid, keskmine hinne 1,7, sõbrad / elukaaslane välismaal – 2,0, suurem iseseisvus/sõltumatus – 2,6 ning üllatuslikult ka varasem keeleoskus – 3,1. Enamiku motivatsioonitegurite kõrge keskmine hinne viitab, et õppimine / praktika välismaal on enamasti teadlik ja kaalutud valik.

Tabelisse 6 on koondatud üliõpilasi oluliselt mõjutanud motivatsioonitegurid (hinded 4/5 summeerituna – „mõjutas oluliselt“) kodukõrgkoolide liigiti. Pingeread on suhteliselt sarnased: kõige suurema mõjuga hinnati kogemust teistsuguses keskkonnas (93–86% vastajatest) ja võimalust keeleoskust parandada (82–75% vastajatest), millele järgnesid suurem iseseisvus ja lootus paremale karjäärile (76–56%). Kui erakõrgkoolide ja riigi rakenduskõrgkoolide üliõpilaste oluliste motivatsioonitegurite pingereas oli kultuur (64–63%) viiendal positsioonil, siis avalik-õiguslike ülikoolide üliõpilased paigutasid kultuuri kolmandaks oluliseks mõjuteguriks (70% vastajatest). Avalik-õiguslike ülikoolide üliõpilasi mõjutasid lisaks eelnevalt nimetatud teguritele õppetöö tase (52%) ja õppeained, mida oma kõrgkoolis ei õpetata (52%); erakõrgkoolide vastajaid mõjutas õppetöö tase (53%), kuid lisaks ka varasem keeleoskus (48%). Riigi rakenduskõrgkoolide üliõpilaste mobiilsust mõjutasid võrreldes teistega pisut rohkem õppeained, mida oma kõrgkoolis ei õpetata (62%). Võrreldes teiste üliõpilastega, hindasid erakõrgkoolide üliõpilased kõrgemalt muidu suhteliselt vähe mobiilsust mõjutanud tegurit sõbrad/elukaaslased välismaal (26%) ning nad hindasid läbivalt kõiki motivatsioonitegureid pisut kõrgemalt kui teiste kõrgkoolide üliõpilased.

Tabel 6. Motivatsioonitegurid kodukõrgkoolide liigiti (4/5 – „mõjutas oluliselt“ vastajate protsent).

	„mõjutas oluliselt“ vastajate protsent		
	ERA	RAK	AÕ
kogemus teistsuguses keskkonnas	93%	90%	86%
keeleoskuse parandamine	82%	74%	75%
suurem iseseisvus	76%	65%	56%
lootus paremale karjäärile	71%	65%	56%
kultuur	63%	64%	70%
õppetöö tase	53%	32%	52%
varasem keeleoskus	48%	39%	46%
õppeained, mida oma kõrgkoolis ei õpetata	40%	62%	52%
sõbrad/elukaaslane välismaal	26%	21%	17%
interneti kontaktid	21%	12%	8%

Vaadates motivatsioonitegurite pingerida sihtriikide grupiti (Tabel 7), näeme, et eri gruppide üliõpilasi motiveerisid erinevad tegurid. Kui kõrvale jätta kogemust teistsuguses keskkonnas (91–86%), millele anti kõrge hinne kõikides gruppides, siis Põhja- ja Kesk-Euroopasse motiveeris minema eelkõige soov parandada keeleoskust (76%), kultuur (62%), lootus paremale karjäärile (60%), samuti õppetöö tase (56%) ja õppeained, mida oma kõrgkoolis ei õpetatud (55%).

Tabel 7. Motiveerivad tegurid sihtriikide grupiti (4/5 – „mõjutas oluliselt“ vastajate protsent).

	„mõjutas oluliselt“ vastajate protsent		
	ELi uued liikmesriigid	Lõuna-Euroopa	Põhja- ja Kesk-Euroopa
kogemus teistsuguses keskkonnas	86%	91%	86%
kultuur	72%	86%	62%
keeleoskuse parandamine	64%	79%	76%
suurem iseseisvus	65%	63%	55%
lootus paremale karjäärile	53%	56%	60%
õppeained, mida oma kõrgkoolis ei õpetata	53%	49%	55%
varasem keeleoskus	37%	42%	47%
õppetöö tase	46%	42%	56%
sõbrad/elukaaslane välismaal	26%	17%	17%
interneti kontaktid	12%	9%	9%

Lõuna-Euroopasse ning uutesse ELi liikmesriikidesse motiveeris üliõpilasi minema kultuur (86–72%) ja võimalus parandada keeleoskust (79–64%), suurem iseseisvus ja sõltumatus (65–63%) ning ka lootus paremale karjäärile (56–53%). Oluliselt rohkem, võrreldes teiste piirkondadega, mõjutasid mobiilsust uutesse ELi liikmesriikidesse ka sõbrad ja elukaaslased (26%).

Vastanute vabade vastuste põhjal motiveerisid õpirännet kõige sagedamini just lõputööga seotud põhjused, alates lõputöö materjalide leidmisest (hankimisest), ettevalmistamisest kuni lõputöö kirjutamiseni. Tihti on välislähetuse ajendiks ka konkreetset välisõppejõud ja/või loengukursused. Mobiilsust hinnati ka kui võimalust ennast ja oma mõtteid teistsuguses elukeskkonnas värskendada ning uusi sõpru ja tuttavaid saada. Loodeti ka, et jätkusuutliku arengu kindlustamisele tuleb kasuks ainulaadne võimalus õppida välismaal. Aga õpirännet motiveerivate põhjustena oli nimetatud ka kliimat, sporti (jalgpalli ja konkreetset iluuisutajat, kellele sooviti võistlustel kaasa elada). Praktikantide vabadest vastustest tuleb esile lootus praktikakogemuse toel samas riigis hiljem ka tööd leida ning raha teenida, sest Eestis oli raske tööd leida. Nii mõnegi üliõpilase jaoks oli võimalus välismaale praktikale minna unistuste täitumine.

4.3. Keeleoskus ja keeleline ettevalmistus

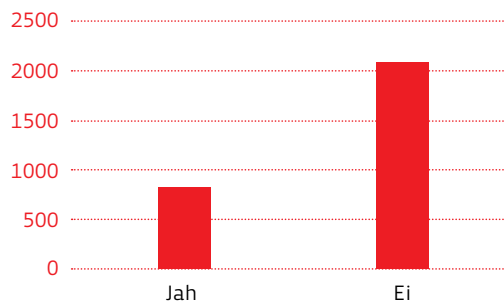
Programmi reeglite kohaselt peab vahetusüliõpilane olema võimeline väliskõrgkooli õppetöös ning praktikant praktikabaasi töös aktiivselt osalema. See tähendab, et kohaliku keele valdamine on õppetöös osalemise või praktika sooritamise eelduseks. Üliõpilastele, kes asuvad õppima kõrgkooli, kus õppekeeleks on mõni Euroopas vähemkasutatud keel, või lähivad praktikale riiki, kus kohalik keel on mõni Euroopas vähemkasutatud keel, pakub Erasmus võimalust osaleda enne õppetöö/praktika algust ettevalmistavatel keelekursustel

Lisaks keelele ja parajale kogusele iseseisvusele ja enesekindlusele, mida Erasmus programme tudengitele pakkuda võib, ei tohi mainimata jätta ka maailmavaate laienemist, mis arendab tohutult analüüsivõimet ja on igati kasuks edukale hakkamasaamisele tulevikus.

TÜ üliõpilane, Science Po Lyon (Institute des Études Politiques, Prantsusmaa, 2010 sügissemester)

(EILC – Erasmus Intensive Language Courses). Need ei ole vaid keeleõppele keskendunud kursused – võrdlemisi suur osa on kultuurilool. Nendel kursustel võivad osaleda ka Euroopa Elukestva Õppe Programmi Comeniuse ja Grundtvigi allprogrammide praktikandid. Erasmus programmis osalevate üliõpilaste jaoks on kursused tasuta ning üliõpilastel on õigus taotleda oma kodukõrgkoolist elamiskulude katteks Erasmus lisatoetust ühe õppekuu ulatuses. Osavõtu eelduseks on Erasmus üliõpilase staatus vastaval õppeaastal. EILC keelekursuste korraldamist toetab Euroopa Komisjon, kuid nii osalevad riigid kui ka kõrgkoolid võivad kursusi kaasfinantseerida.

Reeglina korraldatakse EILC kursused enne õppetöö algust, mis võib paljude jaoks olla ebasobiv aeg, ning kursuste arv on limiteeritud, eelkõige ikka raharessursi nappuse tõttu. Seetõttu ei mahu kõik soovijad osalejate hulka. Kõik, mõistagi, ei soovigi osaleda. Kursused on suunatud algajatele või edasijõudnutele. Reeglina ladusad keeleoskajad EILC kursustele ei pürgi.

Joonis 11. Osalemine ettevalmistavatel keelekursustel.

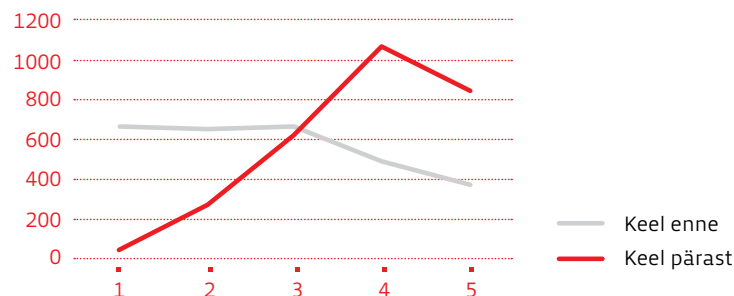
Tagasiside ankeetide põhjal (joonis 11) osales 28% üliõpilastest ettevalmistavatel keelekursustel (sh ka EILC kursustel), EK statistika alusel osales Eestist EILC kursustel nende 4 õppeaasta jooksul kokku 298 üliõpilast, mis on 36% jaatavalt vastanutest. Märkusena olgu lisatud, et ettevalmistavaid keelekursusi puudutas küsimuses ei ole võimalik eristada, mis keele ettevalmistusega tegeleti. Seega võib 28% seas olla ka neid, kes enne mobiilsusperioodi osalesid vajaliku keele (sh ka inglise keele) kursustel kodumaal, ja kindlasti ka neid, kes osalesid vastuvõtva kooli/organisatsiooni poolt korraldatud keelekursustel, mis otseselt ei olnud EILC kursus.

Reeglina pakuvad partnerkõrgkoolid võimalust õppida kohalikku keelt ka õpingutega paralleelselt toimuvatel keelekursustel. Tõsi, paljudes Euroopa kõrgkoolides pakutakse mitmesuguseid loengutsükleid ka inglise keeles ning praktikabaasi töökeel võib olla mõni Euroopas laiemalt levinud keel. Sellisel juhul ei ole kohaliku keele valdamine kohustuslik. Üliõpilastest

72% kasutas õppetöös vaid inglise keelt või selle kõrval ka mõnda muud keelt. Järgnesid saksa, hispaania, soome ja prantsuse keele kasutamine õppetöös või praktikal. Õppekeelest tuleb detailsemalt juttu vastavas peatükis (vt 5.4.1).

Keeleoskuse hindamiseks paluti vastajatel hinnata oma keeleoskust enne väliskõrgkooli õppima asumist ja pärast õpinguid välismaal viiepallisel skaalal: 1 – „üldse ei osanud“, 5 – „väga hästi“ (joonis 12). Vastajad võisid küsimust tõlgendada erinevalt ning hinnata kohaliku keele oskust või siis ka nn vajaliku suhtluskeele/töökeele oskust (nt inglise keele).

Üliõpilasi motiveerivate tegurite seas hinnati keeleoskuse parandamist keskmisest kõrgemalt (4,13). Enne välismaale asumist hindas 46% vastajatest oma keeleoskust tasemega 1 või 2, see on märkimisväärne mitteoskajate hulk või on tegemist äärmiselt enesekriitilise hinnanguga. 373 üliõpilast ehk 13% kõikidest üliõpilastest hindas oma keeleoskust „väga heaks“ ning 853 üliõpilast ehk peaaegu 18% „heaks“.

Joonis 12. Üliõpilaste keeleoskuse tase enne ja pärast õpirännet (viiepallisel skaalal: 1 – „üldse ei osanud“, 5 – „väga hästi“).

Keelekeskkonnas praktiseerimine teeb noored kindlasti enesekindlamaks ning lihviv vaieldamatult keeletaset paremuse suunas. Pärast õpinguid hindas 30% üliõpilastest oma keeletaset „väga heaks“ ning 37% „heaks“. Keskpäraste keeleoskajate arv jäi samaks – ligikaudu viiendik vastanutest nii enne kui pärast vahetust. Siiski, 1,5% vastanutest (42 isikut) hindas ka pärast lähetusest naasmist oma keeleoskust minimaalseks (hindeg 1 ehk „üldse ei osanud“).

4.4. Erasmus stipendium ja täiendavad rahastusallikad

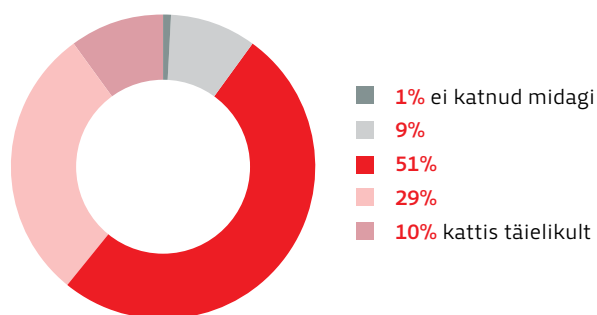
Erasmus programmis osalevatel üliõpilastel on õigus taotleda stipendiumi, mis aitab katta vahetusega seonduvaid lisakulutusi. Erasmus stipendium ei kata kõiki välismaal õppimisega seonduvaid kulusid ning kindlasti on vajalik ka omafinantseerimine. Stipendiumi eraldamise otsustab üliõpilase kodukõrgkool.

Eesti peab tunnistama tõsiasja, et Erasmus stipendiumile lisaks ei ole üliõpilasel võimalik kuigi arvukalt lisatoetusi saada. Paljudes riikides on Erasmus stipendium pigem nn täpp i peal ehk sümbolne lisa teistele õppimistoetustele, mis moodustavad põhiosa üliõpilase sissetulekust. Olukorrast tulenevalt on Eesti püüdnud kehtestada Erasmus stipendiumimäärad, mis võimaldavad välismaal katta vähemalt eluasemekulud ning odavamates riikides oma elu-olu oskusliku planeerimise korral ka täielikult hakkama saada.

Alates 2007/2008. õppeaastast on Euroopa Komisjon fikseerinud iga programmis osaleva riigi jaoks Erasmus üliõpilase maksimaalse ühe kuu stipendiumi, mille aluseks on vastava riigi elukallidusindeks. Kuigi osalevatel kõrgkoolidel on õigus stipendiumide suuruse üle otsustada lähtuvalt nõudlusest ja oma üliõpilaste võimalustest, on kõrghariduse programmide nõukogu kehtestanud stipendiumi liigse vähenemise ärahoidmiseks kuustipendiumi alam- ja ülemmäära. Analüüsitaval perioodil jäi Eesti Erasmus üliõpilaste stipendium vahemikku 320–450/500 (maksimum 2010/2011. õa lähtuvalt sihtriikide elukallidusest) eurot kuus. Sellele lisandus ühekordne fikseeritud reisitoetus lähtuvalt sihtriigist. Erasmus keskmine stipendium Euroopas oli 2010/2011. õppeaastal 250 eurot – õppurite keskmine stipendium 232 ning praktikantide stipendium 366 eurot¹⁷. Eestis oli keskmine stipendium samal õppeaastal 482 eurot (õppuritel 474 ja praktikantidel 528 eurot).

Praktikantidele on põhjendatud juhtudel soovitatav maksta kõrgemat stipendiumi kui üliõpilastele, kuna praktikantidel puudub välisriigis vastuvõtva kõrgkooli tugisüsteem (soodsam majutus ühiselamus jms). Erasmus üliõpilase staatust ja privileege võib kasutada ka ilma stipendiumita (nn 0-grandiga üliõpilased, nt Kristjan Jaagu või DoRa stipendiumi saavad üliõpilased). 0-grandiga üliõpilased saavad reeglina rahalise toetuse mõnest muust stipendiumiprogrammist, aga kasutavad mobiilsuseks Erasmus tingimusi (eelkõige vabastus õppemaksust ning ka kolmepoolselt allkirjastatud õppeleping, vt 4.6.2.).

Joonis 13 näitab, kui suure osa välismaal õppimisega seotud kuludest aitas katta Erasmus stipendium. Vastanute 10% kinnitas, et Erasmus toetus kattis täielikult nende kulud välismaal, ning ligikaudu 29% hindas rahaliste vahendite tuge hindegas 4. Vastanute 51% väitis, et Erasmus toetus kattis pooled välismaal viibimise kuludest. Erisusi oli nii sihtriigiti, õppevaldkonniti kui ka üliõpilaste kodukõrgkooliti.

Joonis 13. Erasmus stipendiumi osakaal kulutuste katmisel välismaal (viiepallisel skaalal: 1 – „ei katnud midagi“, 5 – „kattis täielikult kulutused“).

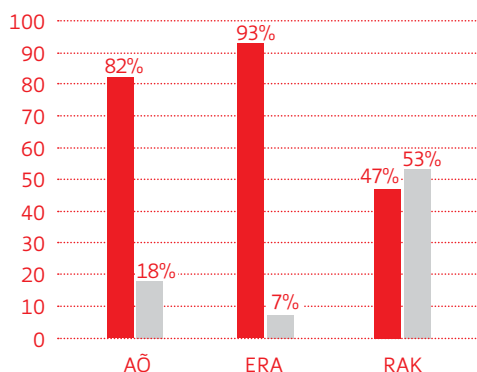
Sihtriikidest eristus ELi uute liikmesriikide grupp, kus 19% üliõpilastest väitis, et „Erasmus stipendium kattis täielikult välismaal õppimisega seotud kulud“. Lõuna-Euroopas oli nii vastanud 10% ning Põhja- ja Kesk-Euroopas 8%. „Ei katnud üldse“ vastas 1,0–1,2% üliõpilastest.

¹⁷ ERASMUS-Facts, figures and trends. The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation 2010-2011

Detailsemal uurimisel eristuvad õppurite ja praktikantide jaoks odavad ja kallid riigid. Näiteks kattis Erasmus stipendium suure osa nende üliõpilaste kulutustest, kes õppisid Bulgaarias, Leedus, aga ka Slovakkias ja Poolas. Erasmus stipendium aitas katta suure osa Kreekas, Leedus ja Hispaanias praktilisel käinud üliõpilaste kulutustest. Kuid praktikantide tagasiside põhjal ei piisanud Erasmus stipendiumist kulude katmiseks Saksamaal ja Portugalis. Õppuritega võrreldes on praktikantide keskmine stipendium mõnevõrra suurem, kuid võib oletada, et vastuvõtvad praktikaorganisatsioonid maksid üliõpilastele ka lisatoetusi. Tagasiside põhjal said praktikandid stipendiumist oma kulude katmisega paremini hakkama kui õppurid.

Teeninduse õppevaldkonna üliõpilastest 26% ja tervishoiu õppevaldkonna üliõpilastest 13% väitsid, et „Erasmus stipendium kattis täielikult välismaal õppimisega seotud kulud“. „Ei katnud üldse“ vastuste puhul õppevaldkonniti erisust ei olnud.

Joonisel 14 on kujutatud kodukõrgkoolist lähtuvalt nende üliõpilaste protsent, kes väitsid, et „Erasmus stipendium kattis täielikult välismaal õppimisega seotud kulud“ (vastavalt 18% riigi rakenduskõrgkoolide üliõpilastest, 10% erakõrgkoolide üliõpilastest ja 8% avalik-õiguslike ülikoolide üliõpilastest). Kõrvutamiseks on joonisel esitatud praktikantide osakaal „kattis täielikult“ vastanutest. Näeme, et praktikandid saavad Erasmus stipendiumiga võõrsil paremini hakkama kui õppurid. Positiivselt vastanud riigi rakenduskõrgkoolide üliõpilastest oli praktikante 67%, kuid ka avalik-õiguslike ülikoolide üliõpilastest pooled olid praktikandid. Erakõrgkoolide üliõpilaste seas on ka üldiselt praktikantide osakaal üsna tagasihoidlik. Nende hulgas, kes vastasid „ei katnud üldse“, olulist erinevust ei olnud.

Joonis 14. Üliõpilaste protsent kodukõrgkooli liigist lähtuvalt, kes väitis, et „Erasmus stipendium kattis täielikult välismaal õppimisega seotud kulud“, ning praktikantide osakaal nendest.

4.4.1. Stipendiumi väljamaksmine

Kõikide Erasmus raames väliskõrgkoolidesse õppima ja praktikale suunduvate üliõpilastega tuleb kõrgkoolidel sõlmida stipendiumileping, olenemata sellest, kas üliõpilasele stipendiumi makstakse või mitte. Kõik esialgses lepingus tehtavad muudatused (sh õpinguperioodi pikkus, stipendiumi suurus jmt) tuleb sätestada eraldi lisalepinguga. Stipendiumi maksegraafik lepitakse kokku kõrgkooli ja üliõpilase lepingus ning lähtub enamasti kõrgkooli võimalustest, tavadest ning kogemustest.

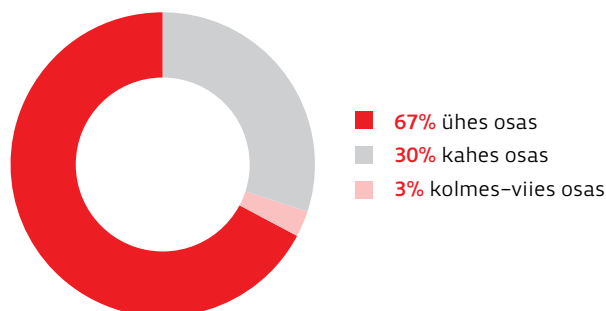
Vastanutest 61% väitis, et Erasmus stipendium maksti välja enne välismaale suundumist, ning 28%, et Erasmus õppeperioodi jooksul – kas õppeperioodi alguses (60% oli selle versiooni valinud), keskel või lõpus. Ligikaudu 11% said stipendiumi pärast kodumaale naasmist. Kui

stipendium maksti välja 3 või enamas osas, siis tõenäoliselt valis nii mõnigi vastanu kõik nimetatud vastusevariandid, kuna valikute arv ei olnud piiratud. Näiteks maksti üliõpilastele õppeaasta lõpul lisastipendiumi, kui kõrgkool oli üle vaadanud kõik stipendiumireservid.

Stipendium maksti välja ühes osas 67% vastanutest, kahes osas 30% ning kolmes, neljas või viies osas vaid 3% vastanutest (joonis 15). Ühes osas stipendiumi saanute protsent haakub väga hästi õpeperioodide pikkusega, lähetused 3–6 kuud moodustavad kõikidest lähetustest ligikaudu 64%. Arvatavasti puutusid üliõpilased nii suure summaga kokku elus esmakordselt. Teisalt on see igati kooskõlas vastanuid motiveerinud suurema sõltumatuse sooviga ning on hea iseseisvuse proovikivi (kuidas lähetusperioodil saadud summaga hakkama saada).

Kahes osas on makstud pigem nendele, kes on lähetuses olnud kaks semestrit (36% üliõpilastest). Näiteks 2007/2008. õppeaastal pidi programmi reeglite järgi kõikidele praktikantidele maksma stipendiumi kahes osas – 80% stipendiumist õppirände minnes ning 20% õpirändelt naastes. Hiljem see reegel kadus. Kuid kõrgkooli pädevuses on kehtestada stipendiumi väljamaksmise kord, mis tuleb fikseerida stipendiumilepingus. Lisaks 80%+20% süsteemile on olnud kasutusel ka 90%+10% väljamaksed.

Joonis 15. Erasmuse stipendiumi väljamaksmine erinevates osades.

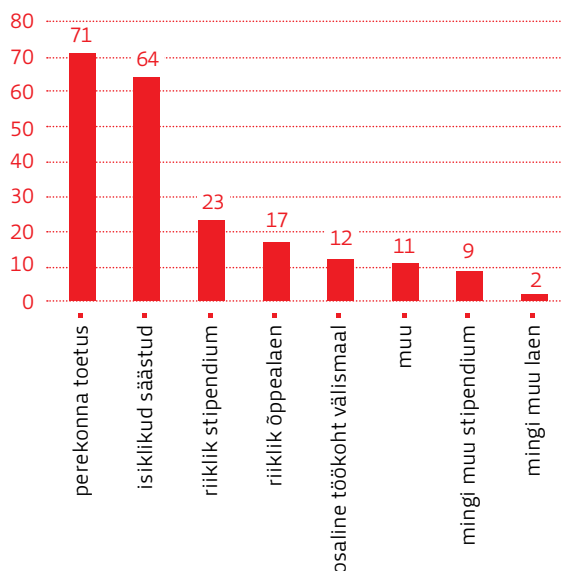
93% vastanutest väitis, et stipendiumi õigeaegse kättesaamisega probleeme ei olnud. Ülejäänud 7% oli probleemidena märkinud makse hilinemist (nii stipendiumi teine osa kui lisarahad) või tehnilist laadi viperusi ning inimlikke eksitusi (leping läks kaduma, raamatupidaja unustas ära jne).

4.4.2. Täiendavad rahalised vahendid

Välismaal viibimise ajal on üliõpilasel õigus saada riiklikke stipendiume, õppetoetusi ja -laene Eestis õppivate üliõpilastega võrdsel alusel. Üliõpilane võib välismaal õppimise perioodiks taotleda lisatoetust ka riiklikest ning eraõiguslikest fondidest, ent ei või Erasmuse stipendiaadina välismaal viibimise ajal kasutada ühtegi teist Euroopa Liidu ametlike struktuuride kaudu määratavat stipendiumi. Topeltfinantseerimise vältimiseks kehtib sama tingimus ka riikliku stipendiumiprogrammi Kristjan Jaak, programmi DoRa ja riikidevaheliste lepete alusel makstavate stipendiumide kohta.

Küsimuse „milliseid täiendavaid vahendeid kasutasid oma õpingute finantseerimiseks“ puhul olid ette antud vastusevariandid, valikute arv ei olnud piiratud. Kui eelmisest alalõigust selgus, et 10% üliõpilastest sai hakkama vaid Erasmuse stipendiumiga, siis 90% vastanutest vajas

stipile lisaks täiendavaid allikaid, enamasti mitmeid. Ligikaudu 70% vastanutest märkis lisaallikatena toetust perekonnalt, 64% isiklikke sääste ning 23% riiklikku õppetoetust eelnevate väga heade õppetulemuste eest (joonis 16).

Joonis 16. Täiendavad rahalised vahendid õpirände perioodil.

12% üliõpilastest töötas Erasmuse õppeperioodi ajal osalise tööajaga. Õpingute kõrvalt töötamine on tänapäeval kujunenud üsna tavaliseks üliõpilaselu osaks, mis sageli algab juba enne kõrgkooliõpinguid. Paljudes Euroopa riikides on üliõpilaste õpingute kõrvalt töölkäimine levinud: 22st viimases Euroopa üliõpilaste küsitlusuuringus osalenud riigist 11s on üliõpilaste töötamise määr enam kui 50%¹⁸. Sama uuringu andmetel töötab Eestis 66% üliõpilastest, mis asetab Eesti selle näitaja osas Euroopa tippude hulka. Usutavasti julgustab kodumaal töötamise kogemus üliõpilasi ka välismaal tööd otsima. Uuring „Üliõpilaste töötamise fenomen Eesti kõrghariduses“ toob esile, et üheks põhjuseks, miks üliõpilased õppimise kõrvalt tööle suunduvad, on tööturu nõudmised, tingimused ja ootused ning sellest tulenevalt töökogemuste omandamise soov. Üliõpilased on seisukohal, et õpingute kõrvalt töötamine iseenesest tõstab nende konkurentsivõimet tööturul.

17% üliõpilastest võttis välismaal õppimise ajal riiklikku õppelaenu, 2%-l oli abiks mõni muu laen ning 9% olid mingi muu stipendiumfondi stipendiumid. Siia kuuluvad riiklik stipendiumiprogramm Kristjan Jaak, programm DoRa ja riikidevaheliste lepete alustel makstavad stipendiumid, erialased fondid, aga ka erinevate klubide (Rotary, Lions jt) stipendiumid. Reeglina on muude stipendiumifondide toetusrahad Erasmuse stipendiumist suuremad, mistõttu võib valikusõel olla märksa tihedam. Lähtudes topeltfinantseerimise vältimise nõudest, peavad stipendiaadid valima kas riikliku stipendiumiprogrammi Kristjan Jaak, programmi Dora, riikidevaheliste lepete alustel makstava stipendiumi või Erasmuse stipendiumi. Enamasti valitaksegi muu stipendiumifond, kuid kasutatakse Erasmuse raamtingimusi, peamiselt

¹⁸ EUROSTUDENT, 2008 Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Eurostudent III 2005–2008. Higher Education Institution System (HIS), Germany.

õppemaksust vabastust ja kolmepoolset allkirjastatud õppelepingut, mistõttu Erasmus statistikas kajastuvad nad kui Erasmus 0-grandiga üliõpilased (tabel 8). Euroopa Komisjoni Erasmus statistika järgi oli 2010/2011. õppeaastal 0-grandiga erasmuslaste osakaal kogu mobiilsusest 3%.¹⁹

Tabel 8. Õpirändes Erasmus staatusega osalenud Eesti üliõpilased, kes ei saanud rahalist toetust Erasmus programmist (0-grandiga erasmuslased) 2007–2011.

	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Kristjan Jaak programmi toetus	6	7	3	5
DoRa programmi toetus	0	1	7	19
Muu toetus	1	0	7	3
Kokku 0-grandiga erasmuslasi*	7	8	17	27
0-grandiga erasmuslaste osakaal kogu mobiilsusest Eestis *	1%	1,1%	1,8%	2,6%

* Tabelis ei kajastu üliõpilased, kes I semestri viibisid välismaal 0-grandiga (mõne teise stipendiumiga) ja II semestril said Erasmus toetust.

Lisaks nendele on ka selliseid õpirändeid, mille puhul rakendati erinevate toetuste kombinatsiooni, näiteks üks osa perioodi rahastusest saadi Erasmus programmist ning teine osa kas Kristjan Jaagu, DoRa vm programmist või kasutati isiklikke sääste. Need üliõpilased ei kajastu tabelis, kuna minimaalselt 3 kuu jooksul on nad saanud Erasmus stipendiumi (näiteks 2009/2010 – 4 inimest, 2010/2011 – juba 37 inimest).

11% üliõpilastest nimetas muid täiendavaid vahendeid, mida nad kasutasid oma õpingute finantseerimiseks välismaal. Kõige enam märgiti Eesti Kultuurkapitali stipendiumi, kodu-kõrgkooli lisastipendiumi (näiteks Tallinna Ülikool), aga ka Kristjan Jaagu stipendiumi (kuigi

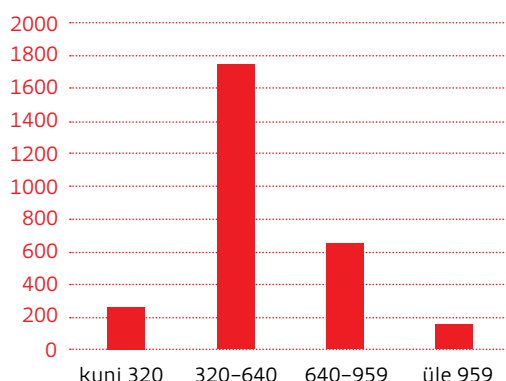
¹⁹ ERASMUS-Facts, figures and trends. The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation 2010–2011

see oleks võinud olla kajastatud muu stipendiumi all), sõprade abi, palka või puhkuseraha töökohalt (näiteks kaugtöö Eestis). Vastuoluliselt oli muude täiendavate vahendite all nime- tatud, et neid ei olnud. Sageli on just täiendavate rahastusallikate puudumine põhjus, miks üliõpilased loobuvad õpirändest välismaal.

Üliõpilaste leidlikkust illustreerivad vabad vastused täiendavate vahendite kohta: nt vere- plasma annetused (Saksamaa, Austria), spekulierisin börsil (Norra), jagasin flaiereid (Austria), korjasin purke ja pudeleid, kasutasin eine asendamiseks kõiki tasuta suupistelaua võimalusi (degustatsioonid poodides, näituste jms avalike ürituste avamised), sain tasuta riideid ja nõusid kirbuturu vastavast kastist, sain vabatahtliku töö eest kohalikus kogukonnas vaja- likku nänni (Soome).

4.4.3. Kulutused ühes kuus

Üliõpilastel paluti määratleda, kui palju neil võõrsil olles ühes kuus raha kulus (sealhulgas kulutused majutusele). Ühes kuus kulus kuni 320 eurot 9% üliõpilastest, 320–640 eurot 62% üliõpilastest, 640–959 eurot 23% üliõpilastest ning üle 959 euro kulutas 5% üliõpilastest, see on iga 20 (joonis 17). Miks neil nii palju kulus, jääb ebamääraseks, kuid võib arvata, et reaalsete kulude tunnetamine võis olla hajus, eriti, kui täiendavaid vahendeid oli piisavalt ning jooksvate tulude-kulude arvutamise harjumus ei ole veel välja kujunenud. Eespool on 10% üliõpilastest kinnitanud, et Erasmus toetus kattis täielikult nende kulud välismaal. See on heas kooskõlas hinnanguga ühe kuu kulutustele, kus 9% üliõpilastest kulutas kuni 320 eurot kuus (Erasmus keskmine stipendium nt 2010/2011. õppeaastal oli 482 eurot).

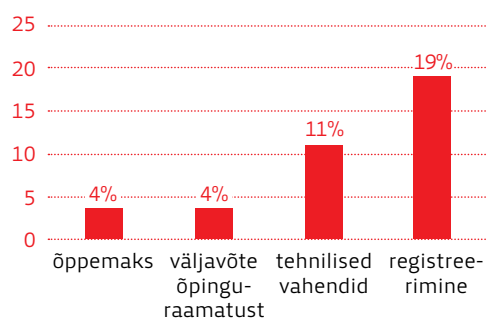

Joonis 17. Ligikaudsed kulutused ühes kuus õpirände perioodil (eurodes).

Programmi reeglite järgi ei tohi vastuvõttev kõrgkool nõuda Erasmus üliõpilaselt õppe- maksu ega täiendavat lisatasu registreerimise ja eksamite või labori ning raamatukogu kasutamise eest, küll aga võib üliõpilase kodukõrgkool küsida õppemaksu ka välismaal veedetud õppeperioodi eest.

Üliõpilastel paluti kirja panna, kas nad pidid vastuvõtvale kõrgkoolile maksma mõne järg- mise teenuse eest: õppemaks, registreerimine, tehniliste vahendite/laboratooriumi kasu- tamine, väljavõtted õpinguraamatust, muu (palun täpsusta). 19% üliõpilastest oli tasunud registreerimise eest, 11% – tehniliste vahendite/laboratooriumi kasutamise eest ning 4% – õpinguraamatu väljavõtte eest. 4% vastanutest väitis, et oli tasunud õppemaksu (joonis 18).

Samas on Erasmuse üliõpilaskaardil kirjas, et Erasmuse üliõpilasel on õigus saada vabastus väliskõrgkoolis või partnerorganisatsioonis õppetöö või praktika eest võetavatest maksudest (sh õppemaks, registreerimismaks, eksamimaks, maks raamatukogu või laboratooriumi kasutamise eest). Arvatavasti on vastanud tõlgendanud mõnda õppetööga seotud sümboolset tasu õppemaksuna, vastasel korral on neil õigus see vaidlustada.

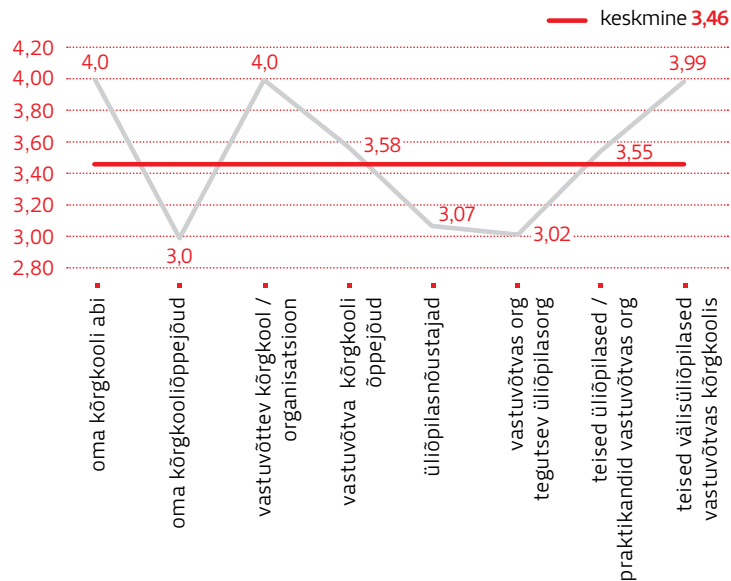
Joonis 18. Vastuvõtvale kõrgkoolile tehtud maksed õpirände ajal, jaatavalt vastanute protsent.

Vastuvõtvale kõrgkoolile tehtud muude maksetena nimetasid üliõpilased lisatasu õppe- materjalide ja keeletundide eest, paberkoopiate tegemise ja printimise eest ning semestritasu.

4.5. Kodu- ja vastuvõtva kõrgkooli poolne tugi

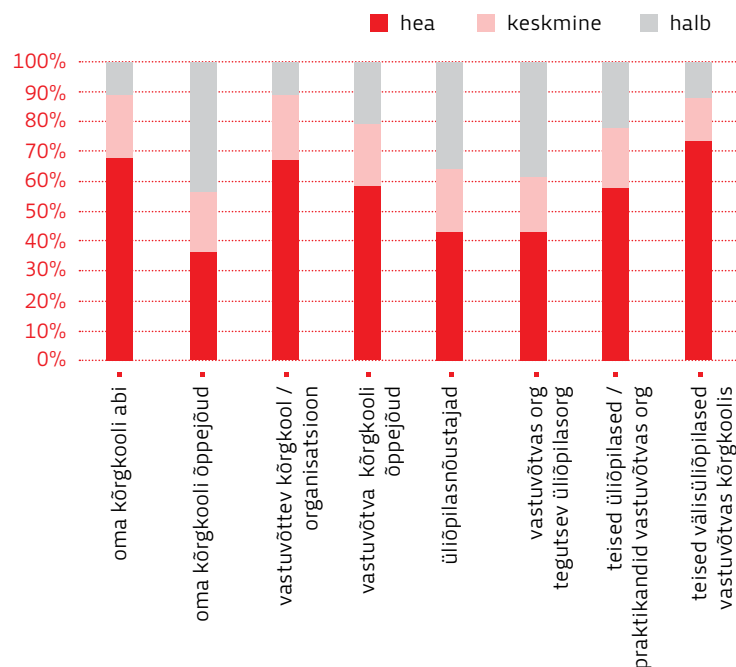
Vastajatel paluti hinnata erinevate allikate abi enne õpinguid ja nende kestel viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga hea“. Kõrgeima keskmise hinde 4 andsid üliõpilased oma kodukõrgkoolile ja vastuvõtvale kõrgkoolile/organisatsioonile (joonis 19). Väga positiivselt (keskmise hinne 3,99) hindasid üliõpilased teiste välisüliõpilaste abi vastuvõttas kõrgkoolis; „hea“ hinde andsid 3/4 vastanutest, sh „väga hea“ ligikaudu 44% üliõpilasest. Loomulikult ühendab noori sarnane olukord, staatus, aeg ja keskkond, aga et seda hinnati nii kõrgelt, on mõneti üllatav. Tuleb seega tõdeda, et üksteisele toeks olemist väärtustatakse kõrgemalt kui ametlikke toetuskanaleid, mis on programmi alusraamistik (kodukõrgkool ja vastuvõttev kõrgkool/organisatsioon).

Keskmisest kõrgemad hinnad said ka toetus vastuvõtva kõrgkooli õppejõududelt (3,58) ning abi teistelt üliõpilastelt/praktikantidelt (3,55). Enamasti suheldaksegi teiste välisüliõpilastega ning kontakt kohalike üliõpilastega jääb pigem tagasihoidlikuks. Mõnevõrra hämmastav on, et nimetatud allikatest kõige madalama keskmise hindega (3,0), hinnati oma kõrgkooli õppejõudude abi (vastanutest 37% hindas „heaks“, sh „väga heaks“ vaid 18% üliõpilastest). Võrreldes partnerasutuse õppejõudude keskmise hinnanguga, oli hinnang koduülikooli õppejõududele palju madalam, mis viitab, et kodukõrgkooli õppejõudude akadeemiline toetus ei ole piisav või puudub sootuks. Kindlasti nõuab see teema laiemat arutelu ja süvenemist. Kuid osalevad kõrgkoolid peaksid senisest suuremat tähelepanu pöörama õppejõudude tegevuse väärtustamisele, õppejõudude ettevalmistamisele, üliõpilaste nõustamisele, mentorluse arendamisele. Eriti olulised on kodukõrgkooli õppejõudude nõuanded õppelepingu koostamise käigus, mille kvaliteet mõjutab otseselt üliõpilaste õpingute tunnustamist-mittetunnustamist.

Joonis 19. Keskmesed hinded abiallikatele enne õpinguid ja nende kestel (viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga hea“).

Suhteliselt tagasihoidliku keskmise hinde sai ka vastuvõtva organisatsiooni üliõpilasorganisatsioonide (3,02) ja üliõpilasnõustajate (3,07) abi, viimaste puhul jääb ebaselgeks, kas hinnati kodukõrgkooli või vastuvõtva kooli nõustajaid.

Joonis 20. Hinnangud abiallikatele enne õpinguid ja nende kestel (4/5 – „hea“, 3 – „keskmine“, 1/2 – „halb“).

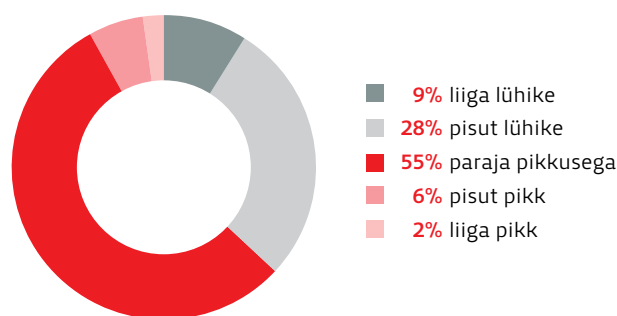
Joonis 20 näitab hinnete jagunemist iga näitaja sees (hinnete proportsioonid ühe näitaja piires), kus hinded 4 ja 5 on kokku liidetud „heaks“ ning 1 ja 2 – „halvaks“. Kodukõrgkooli abi hindasid „heaks“ 68% vastanutest, sh „väga heaks“ ligikaudu 40% üliõpilastest, ning abi vastuvõtvalt kõrgkoolilt/organisatsioonilt hindasid „heaks“ 67%, sh „väga heaks“ 33% vastanutest.

4.6. Õppetööd puudutavad tegurid

Selles peatükis on tähelepanu all üliõpilaste õpingute või praktika tunnustamine kodukõrgkooli poolt ning välismaal kogutud ainepunktide arvestamine/mittearvestamine õppekava täieliku osana. Analüüsime, kas Erasmuse tudengitel oli sõlmitud õppe- või praktikalepingud õpirände perioodiks, milline oli üliõpilaste rahulolu õppeperioodi pikkusega ning kas üliõpilaste hinnangul pikenes nende õppeaeg kodukõrgkoolis õpingute tõttu välismaal.

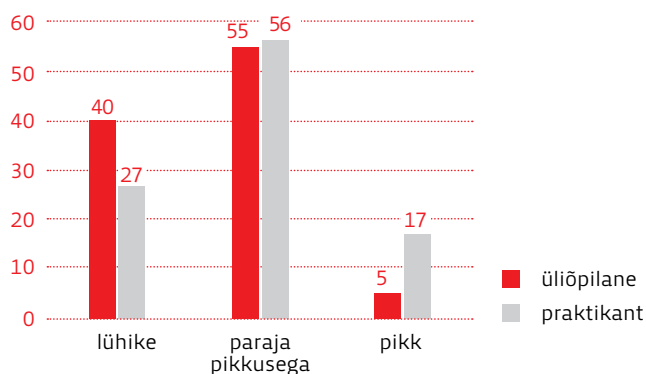
4.6.1. Rahulolu õppeperioodi pikkusega

Üliõpilasel oli võimalus anda hinnang õppeperioodi pikkusele välismaal. Vastanutest 55% arvas, et õppeperiood oli paraja pikkusega, 28% – pisut lühike ning 9% – liiga lühike (joonis 21). Pisut pikaks hindas õppeperioodi (praktikaperioodi) 6% ja liiga pikaks 1% üliõpilastest.

Joonis 21. Rahulolu õppeperioodi pikkusega.

Praktikantide ja õppurite hinnangud perioodi pikkusele natuke varieerusid, enamasti arvasid mõlemad, et periood oli paraja pikkusega (üle 50% vastanutest). Õppureid, kelle jaoks periood jäi lühikeseks, oli mõnevõrra rohkem kui praktikante (40%). Kuid liiga pikaks, vastupidi, hindas perioodi märksa rohkem praktikante kui õppureid (joonis 22).

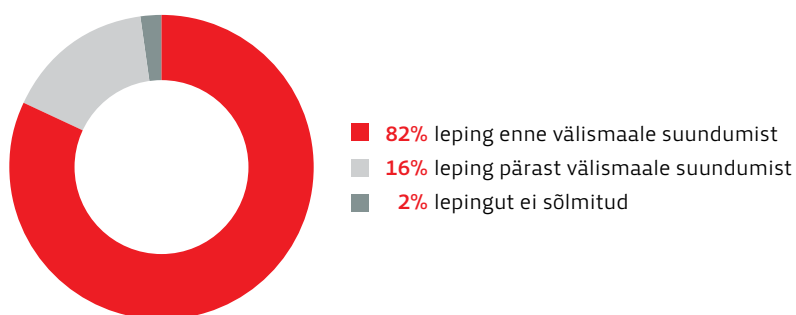

Joonis 22. Hinnang õpirände perioodi pikkusele.

4.6.2. Õpingute tunnustamine

Enne õppeperioodi algust välismaal peab üliõpilane koostama õpinguplaani ning selle oma kooliga kooskõlastama. Õpinguplaani alusel koostatakse õppeleping (*learning agreement*) ja/või praktikaplaan (*training agreement*), millega pannakse paika üliõpilase individuaalne õppe/praktikaprogramm väliskõrgkoolis/praktikabaasis ning lepitakse kokku õpirände tunnustamise tingimustes (sh perioodi vältel kogutav ainepunktide arv). Õppelepingu ja/või praktikaplaani allkirjastavad kodukõrgkool, vastuvõttev väliskõrgkool või partnerorganisatsioon ning üliõpilane ise. Kolmepoolset allkirjastatud leping peab olema sõlmitud enne välisõpingute või -praktika algust. Selline kokkulepe annab üliõpilasele kindluse, et tema õpingud välismaal on kooskõlas kodukõrgkooli nõuetega ning täielikult tunnustatud kodukõrgkooli õpingute osana.

Tunnustamise aluseks on seega õppelepingu olemasolu, 98% mobiilsetest üliõpilastest sõlmisid lepingu ning 2% ei sõlminud (joonis 23). Vaadeldava 4 õppeaasta jooksul on tagasiside ankeedis seda küsimust muudetud (2008. a lisandus vastusevariant „leping sõlmiti pärast välismaale suundumist“), seetõttu analüüsime siinkohal 3 õppeaasta (2008/09–2010/11) tulemusi. Õppelepingu ja/või praktikaplaani vormistamine on pikaajaline protsess, kuhu on kaasatud erinevad akadeemilised osapooled ning teatud mööndustega võib lepingu lõplik versioon saada allkirjad, kui üliõpilane on juba välismaal. Näiteks kursuste kataloogide mittekättesaadavus elektrooniliselt, planeeritud kursuste sobimatu ajakava, erinevad muudatused õppetöös tingivad vajaduse esialgseid valikuid asendada, kuid kõik sellised muudatused peavad olema kajastatud õppelepingus. Üliõpilastest 16% väitsidki, et õppeleping sõlmiti pärast välismaale suundumist.

Joonis 23. Õppe- või praktikalepingu sõlmimise aeg õpirände perioodiks aastatel 2008–2011.

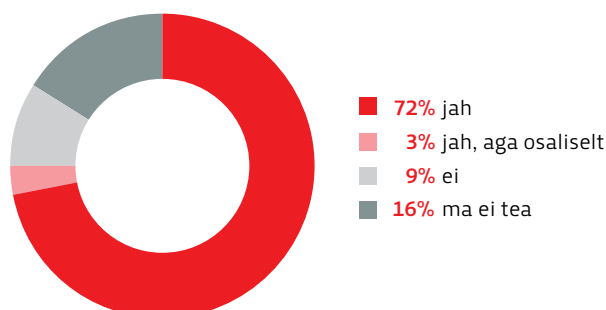
Seoses LLP programmi käivitumisega 2007/2008. õppeaastal kutsuti ellu õpirände uus alaliik – Erasmus üliõpilaste praktika. Praktikalepingute kolmepoolne sõlmimise kohustus oli esmalt üsna visa juurduma, sellele viitab ka perioodi alguse praktikantide vastustes täheldatav väike segadus terminite praktikaplaan ja õppeleping kasutamisel. Üldine trend on siiski, et praktikaplaan ja õppeleping on õpirände lahtumatud osad ning nende sõlmimine on aasta-aastalt kasvanud.

Programmi reeglite järgi peab kodukõrgkool Erasmus üliõpilase õpinguid (sh ka eksameid ning muid arvestuslikke töid) ja praktikat välisriigis tunnustama kohalike õpingutega võrdväärselt. Praktika peab olema üliõpilase õppekava osa ja kajastuma üliõpilase akadeemilisel õiendil. Kokkuleppe ülikooliga võib üliõpilane sooritada programmi raames ka praktika, mis ei ole õppekava kohustuslik osa. Õppekavaväliselt sooritatud praktikale kehtivad samad

Erasmuse programmi reeglid, mis õppekava osana määratletud praktikale (sh kõrgkooli kohustus seda tunnustada ja kajastada üliõpilase akadeemilisel õiendil).

Tagasiside ankeedis paluti üliõpilastel peegeldada välismaal läbitud kursuste (nii õppimine kui praktika) tunnustamist kodukõrgkooli poolt.

Joonis 24. Õpingute või praktika tunnustamine kodukõrgkooli poolt.

72% vastanutest andis positiivse vastuse ning 3% väitis, et õpinguid või praktikat tunnustati vaid osaliselt (joonis 24). Iseenesest on aga muret tekitav, et 9% vastanute õpinguid ei tunnustatud. Kahjuks ei ole selles ankeedis rohkem informatsiooni, mis lubaks mittetunnustamise põhjustesse rohkem süveneda. Nende hulgas võib olla ebaõnnestujaid, kes ei pidanud õppelepingu kokkulepetest kinni ning hiljem said halva üllatuse osaliseks, et koduülikool ei tunnustanud kõike automaatselt. Hämmastavalt kõrge on ka nende hulk (16%), kes väitsid, et nad ei tea, kas nende tulemusi tunnustati. Võib oletada, et siin on seos tagasiside ankeedi täitmise ajaga. Kui vastati vahetult pärast naasmist, võis tunnustamise protsess (ainete ülekandmine) veel pooleli olla ning sellepärast jäi ka vastus ebamääraseks.

ESN PRIME²⁰ uuringu põhjal kodukõrgkool tunnustas täielikult ¾ üliõpilaste tulemusi, osaliselt – 30% üliõpilaste tulemusi ning ei tunnustanud 4% üliõpilaste tulemusi.

Eesti ENIC/NARIC keskuse 2010. aastal läbiviidud uuringu “Erasmuse programmi raames õpitu arvestamine, ülekandmine ja akadeemilisel õiendil kajastumine” kokkuvõtte põhjal oli võõrsil sooritatud ainete ülekandmine problemaatiline ning kõigi ainete/moodulite ja ainepunktide ülekandmine täies mahus oli pigem erand. Samas tuleb arvestada, et kui Erasmuse programmis osalenud üliõpilane oli omal valikul võtnud erialakaugeid õppekavaväliseid aineid, mis ei vastanud õppelepingus või muudetud õppelepingus kinnitatule, ei olnud kõrgkoolil neid aineid või mooduleid võimalik arvestada.

Teine peamine tõrge ainepunktide ülekandmisel oli kõrgkoolide soov oma õppekavaga kehtestatud aineid ja nende mahtusid täpselt järgida. Kõrgkoolide seisukoha järgi ei olnud välisriigi aine sageli sama pealkirja ega mahuga kui kodukõrgkooli õppekavas ettenähtu ning erinevusi esines ka sisus. Eespool nimetatud uuringu põhjal puudus mitmes kõrgkoolis paindlik võimalus õppekavaga kehtestatud ainete osas kõrvelekaldeid aktsepteerida.

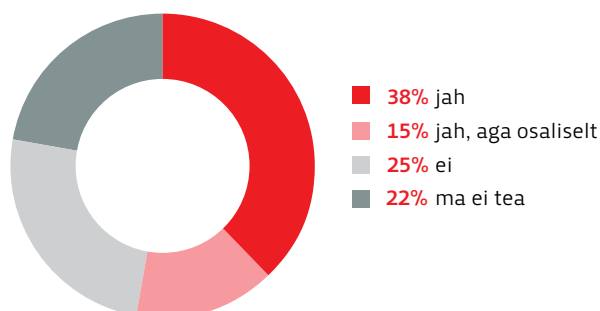
Üliõpilased pidid vastama ka küsimusele, kas välismaal kogutud ainepunktid läksid nende kodukõrgkoolis arvesse õppekava täieliku osana. Kui programmi reeglistiku kohaselt peab

²⁰ ESN PRIME 2009. Problems of Recognition in Making Erasmus.

kodukõrgkool tunnustama Erasmuse üliõpilase õpinguid ja praktikat välisriigis kohalike õpingutega võrdväärselt, siis meie tagasiside põhjal ilmnes, et vaid 38% vastanute puhul võttis kodukõrgkool välismaal kogutud ainepunkte arvesse õppekava täieliku osana (joonis 25). Üliõpilastest ligikaudu neljandiku (25%) õpinguid ei tunnustatud ning 15%-l võeti neid arvesse vaid osaliselt. Suur mitteteadjate hulk (22%) on seletatav sellega, et tagasiside ankeedid täideti vahetult pärast naasmist, kui võõrsil sooritatud õppeainete ülekandmine ei olnud veel lõpule viidud ning üliõpilased ei teadnud, kas ja mil määral õpinguid arvestatakse.

Üliõpilasi, kelle õpinguid/praktikat ei tunnustatud või tunnustati osaliselt, oli lubamatult palju ning see teeb küsitavaks nende lähetuste ning selleks kulutatud vahendite otstarbekuse. Kõrgkoolid peaksid üles näitama suuremat tahet ja paindlikkust võõrsil omandatud tulemuste ülekandmisel. Tegemist on Erasmuse hartaga võetud kohustusega ning sobilikke välismaa koostööpartnereid on võimalik valida.

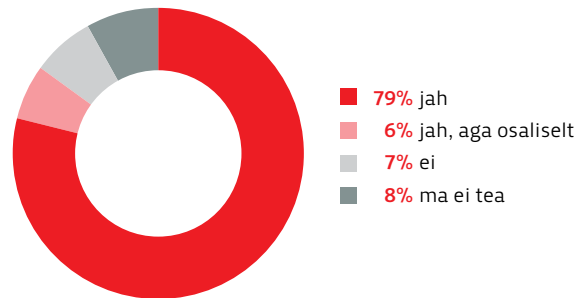
Eesti ENIC/NARIC keskuse poolt 2010. aastal läbiviidud uuringu²¹ järgi olid Erasmuse programmis läbitud ained kantud valdavalt vabaaineteks (kui ained ei ühtinud kohustuslike või valikainetega). Paljudel juhtudel jätsid kõrgkoolid ained üle kandmata, kuna antud aineid ei olnud kodukõrgkooli kohustuslike, valik-, vaba- ega muude ainete hulgas. Üle kandmata oli jäetud ka juhul, kui õppetöö tulemus ei olnud selle sooritanule sobiv ning ta ei taotlenud selle ülekandmist. Üldjuhul kanti üle vähem ainepunkte, kui tegelikult välisriigi õppeasutuses saadi, kuna kodukõrgkooli sama aine maht oli väiksem. Oli ka vastupidiseid näiteid, ainepunkte anti enam, kui tegelikult saadi, kuna kodukõrgkooli sama aine maht oli suurem.

Joonis 25. Välismaal kogutud ainepunktide arvestamine kodukõrgkooli poolt õppekava täieliku osana.

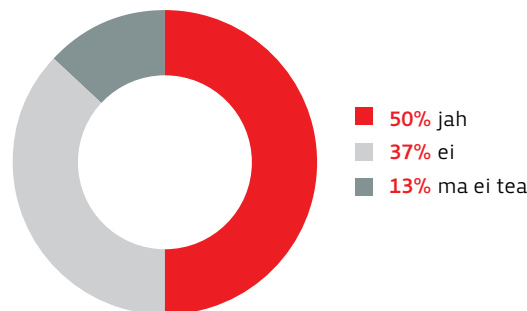
Küsimusele, kas mõne Sinu poolt läbitud kursuse puhul kasutati ECTS-i (Euroopa ainepunktide ülekande süsteem), vastas jaatavalt 79% vastanutest ning 6% vastas, et kasutati osaliselt (joonis 26). Vastanutest 7% puutus kokku mõne teise ainepunktisüsteemiga ja 8% ei osanud vastata. Märkusena veel, et see küsimus ei olnud vastanute seas väga populaarne; ca 500 vastanut vähem valimi suuruselt. Kõige lihtsam selgitus on, et üliõpilane ei oska vastata, sest ankeedi täitmise hetkel ei olnud partnerkoolist tulemusi laekunud (*transcript of records*). Pole välistatud, et mõned üliõpilased naasidki ilma tulemusteta või nende saavutusi ei olnud võimalik ainepunktides mõõta.

²¹ "Erasmuse programmi raames õpitu arvestamine, ülekandmine ja akadeemilisel õiendil kajastumine" Eesti ENIC/NARIC 2010.

Joonis 26. ECTS-i (Euroopa ainepunktide ülekande süsteem) kasutamine.

Üsna levinud arvamus on, et õpingute tõttu välismaal pikeneb õppeaeg kodukõrgkoolis. Üliõpilastelt küsiti, kas õpingute tõttu välismaal pikenes nende õppeaeg kodukõrgkoolis. 50% arvas, et pikeneb, 13% ei osanud prognoosida ning 37% oli kindel, et nende õppeaeg ei pikene (joonis 27). Siinkohal on mõistlik rõhutada, et tegemist oli üliõpilase subjektiivse arvamusega kodukõrgkooli naasmise hetkel, kas õppeaeg ka tegelikult pikenes või mitte, ei olnud siis võimalik tõsikindlalt väita. On siiski rida objektiivseid põhjusi, mis võivad õppeaega loodetust pikemaks venitada. Nagu eespool juba osutasime, ei tunnusta kõrgkoolid kõiki välisõpinguid ning seetõttu võib juhtuda, et üliõpilased on sunnitud läbima lisakoormuse kindlaid õppeaineid, mida pakub õppekava täitmiseks vaid nende kodukõrgkool, kuigi eelduste kohaselt pidid nad vastavad ainepunktid saama välisõpingute ajal. Seega võivad kodukõrgkooli õppejõud, kes ei soosi mobiilsust ega nõusta üliõpilasi mobiilsusperioodi eel ja jooksul piisavalt, kahandada üliõpilase õpirände akadeemilisi tulemusi olulisel määral, mistõttu on tõepoolest oht, et üliõpilase õppeaeg kodukõrgkoolis pikeneb. Õppejõudude rolli/kaasatust õpirändes ei tohi alahinnata.

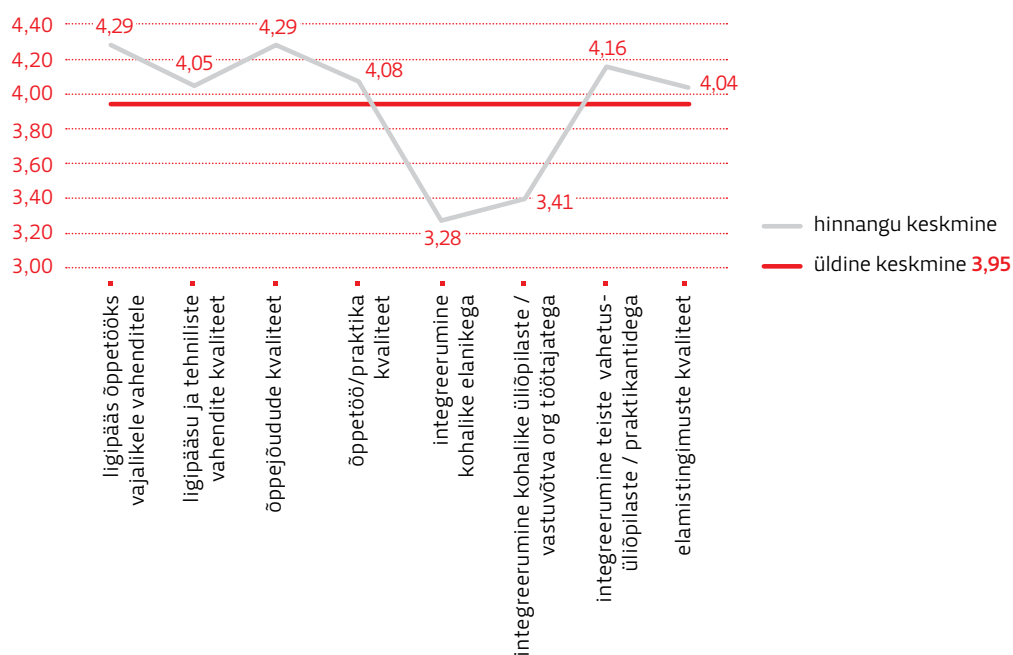
Joonis 27. Õppeaja pikenemine üliõpilaste hinnangul.

5. Kogemused välismaal

Paratamatult puutub üliõpilane uues keskkonnas kokku väga erinevate olukordadega, nii uudsete kui tavapärastega, nii positiivsete kui ka paraku negatiivsetega. Selles peatükis on tähelepanu all üliõpilaste kogemused välismaal. Analüüsime, kuidas aitasid võõrustajad üliõpilasi kohalike oludega kohanemisel, milliseid üritusi korraldati saabumisel. Vaatleme, kas Erasmuse tudengitele mõeldud üritusi korraldasid ühtemoodi kõik piirkonnad ning kuidas sujus läbikäimine erinevate gruppidega (välismaalased ja kohalikud; üliõpilased ja teised). Samuti, kas üliõpilased olid rahul elamistingimuste kvaliteediga võõrsil ning kas nad leidsid majutuse vastuvõtva poole abiga või omal käel.

Omaette teemadering on juurdepääs õppetööks vajalikele vahenditele (raamatukogu, arvuti-klass, laboratooriumid) ning praktikaks vajalikele vahenditele (tööjuhendid, arvuti, internet, laboratooriumid, tehnilised vahendid jmt), mis võib piirkonniti olla väga erinev.

Viiepallisel skaalal (1 – „vilets“, 5 – „väga hea“) hindasid vastanud hinnangute üldisest keskmisest (3,95) kõrgema hindegaga õppejõudude kvaliteeti (4,29), ligipääsu õppetööks vajalikele vahenditele (4,29) ja integreeritust teiste välisüliõpilastega (4,16). Keskmisele hindele lähedaselt hinnati õppetöö/praktika kvaliteeti (4,08), õpetööks vajalike tehniliste vahendite kvaliteeti (4,05) ja elamistingimuste kvaliteeti (4,04) (joonis 28).

Joonis 28. Keskmised hinded kogemustele välismaal (viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga hea“).

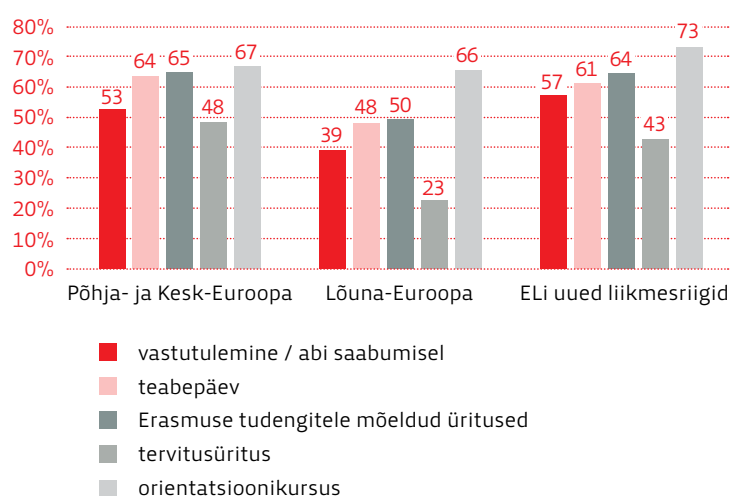
Kõige olulisemad olid õppetööga/praktikaga seotud kogemused. Enamasti jäid üliõpilased õppetöö ja praktika kvaliteediga rahule, pigem oli see hinnatud „heaks“, 1/3 hindas „väga heaks“. Õppetöö kvaliteedi ja õppejõudude kõige positiivsemad hinded praktiliselt kattusid (nt Põhja- ja Kesk-Euroopas „väga hea“ vastavalt 39% ja 37%, ELi uutes liikmesriikides – 29% ja 28% ning Lõuna-Euroopa – 21% ja 22%).

Õppetöö keelena domineeris ülekaalukalt inglise keel; 72% vastanutest kuulas loenguid ning sooritas eksameid selles keeles, kuid selle kõrval kasutati teisigi võõrkeeli. Tagasiside põhjal õppevormide ja eksamite proportsioonid sihtriikide grupiti ei erinenud. Domineerisid kirjalikud eksamid, kuid alla 10% üliõpilastest ei teinudki võõrsil eksameid.

Järgnevalt analüüsime erinevaid kogemustega seotud aspekte täpsemalt.

5.1. Vastuvõtt ja integreeritus

Üliõpilaselt küsiti, kuivõrd pakuti saabumisel ning õppe- või praktikaperioodil erinevaid teenuseid, mis aitasid võõras keskkonnas kohaneda. Suuri erinevusi piirkondade vahel ei ole (joonis 29). Kõik piirkonnad olid alati korraldama Erasmuse tudengitele mõeldud üritusi, mõnevõrra rohkem korraldati neid ELi uutes liikmesriikides (73% selles piirkonnas käinutest vastas positiivselt). 57% ELi uutes liikmesriikides ja 53% Põhja- ja Kesk-Euroopas käinutest väitsid, et neile tuldi saabumisel vastu või said nad saabumisel muul moel abi. See on tõepoolest väga tore, et kõrgkoolid ja praktikabaasid tunnetavad seda vajadust ning on valmis üliõpilastele abikätt ulatama juba sihtkohta saabumise hetkest. Need kaks piirkonda olid Lõuna-Euroopa riikidega võrreldes mõnevõrra aktiivsemad ka saabujatele teabepäevi, orientatsioonikursusi ja tervitusüritusi korraldama. Graafikult joonistub välja, et Lõuna-Euroopa on tagasihoidlikum korraldama nn ametlikke üritusi, eriti orientatsioonikursusi, vaid neljandik (23%) seal käinud üliõpilastest viitas orientatsioonikursustele. Saabumisel ja sisseelamisel korraldatavad üritused on väga olulised ning tihtipeale mõjutavad need suuresti hinnangut kogu perioodile.

Joonis 29. Saabumisel ja sisseelamisel korraldatud üritused.

Välisriigis elamine on ideaalne võimalus purustada stereotüüpe ja uskumusi, mis rahvusluse konkreetse riigi kohta levivad. Selline "välislähetus" on perfektne võimalus end harida nii akadeemiliselt, keelelis-kultuuriliselt, empaatiavõimelt kui ka rahvustundelt.

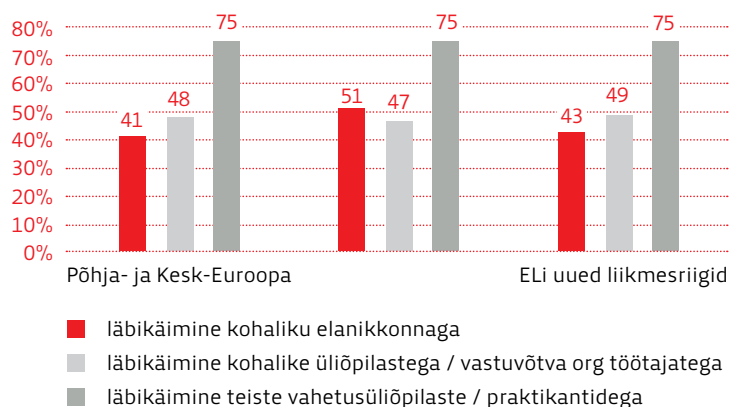
TLÜ üliõpilane, Toulouse Ülikoolis, Prantsusmaa, 2008/2009 õa

Isiklikult soovitatakse kõigil, kellel on võimalus osaleda Erasmus programmis, seda ka teha. Lisaks kogutud teadmistele on mul tänu Erasmus programmile nüüd tuttavaid üle terve Euroopa.

Eesti Lennuakadeemia üliõpilane, Hogeschool van Amsterdam ja Denim Air, Holland, 2008/2009 aa

Üliõpilastel paluti anda hinnang, kui tihedalt suhtlesid nad õppimise ajal kohaliku kogukonnaga ja teiste üliõpilastega, nii kohalike kui ka vahetusüliõpilastega. Ei olnud väga üllatav, et ülekaalukalt kõige tihedam kontakt oli üliõpilastel teiste vahetusüliõpilastega (keskmine hinne 4,2), kõikide piirkondade puhul hindas ¾ (75%) vastanutest kontakte aktiivseteks (hinded 4/5) (joonis 30). Mõnevõrra tagasihoidlikum oli läbikäimine kohalike üliõpilaste ja vastuvõtva organisatsiooni töötajatega, keskmine hinne 3,4, ja kohaliku elanikkonnaga, keskmine hinne 3,3.

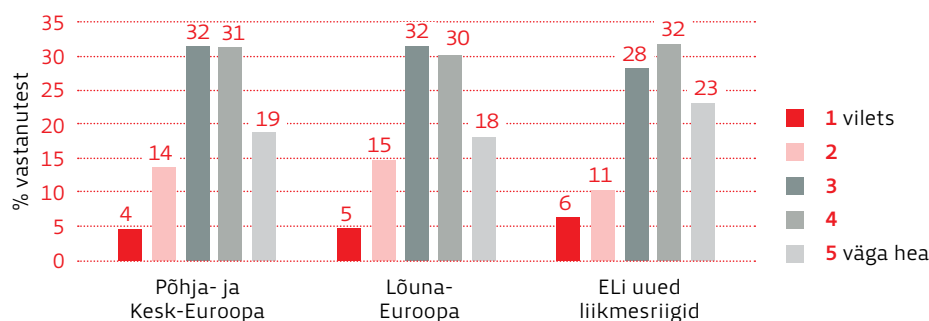
Erandiks oli Lõuna-Euroopas käinud üliõpilased, kellest 51% hindas kontakte kohalikega hindega 4/5, teistes piirkondades andis sellised hindeid 41–43% vastanutest. Põhja- ja Kesk-Euroopas ei lävinud 33% vastanutest kohaliku kogukonnaga praktiliselt üldse või tegid seda minimaalselt (hinnangud suhtlusele 1/2), Lõuna-Euroopas – 22%. Mõnevõrra sobib see levinud müüdiga, et lõunas elavad inimesed on pigem avatud ja põhjas kinnisema loomuga ning kehvemad suhtlejad, sest suhtlemiseks on vaja vähemalt kahte osapoolt.

Joonis 30. Läbikäimine kohalike gruppidega (viiepallisel skaalal, hinded 4/5 summeerituna).

Enamasti jäävad vahetusüliõpilased ringlema vaid oma nn kohaliku rahvusvahelisse kogukonda ja kontakt sihtmaaga, sh ka kohalike üliõpilastega jääb tagasihoidlikumaks. Loomulikult on suhtlemine mitmepoolne protsess. Mõneti soosivad vähest läbikäimist kohalikega olukorrad, kus välismaalastele on korraldatud eraldi õppetöö, mistõttu õppetöö käigus kokkupuude kohalike üliõpilastega puudub või on minimaalne. Samas erialase võrgustiku ja sidemete loomine oleks justkui mobiilsuse üks kaudseid eesmärgi. Üliõpilastel paluti hinnata oma integreerituse astet kohalike üliõpilastega viiepallisel skaalal.

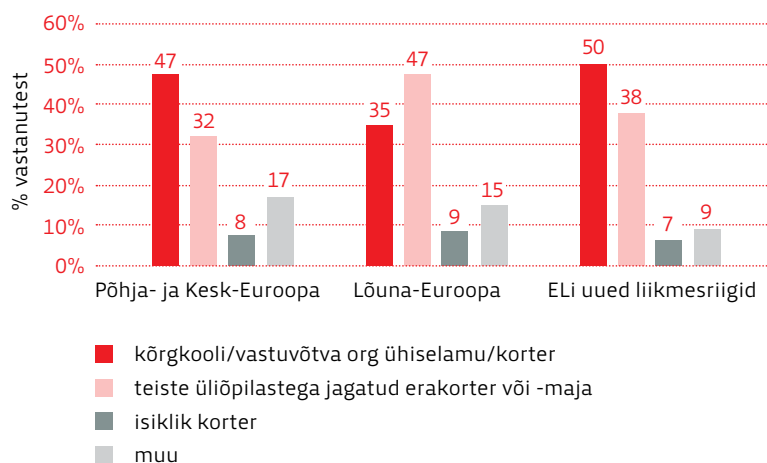
Sihtriigiti pole märgatavaid erisusi. „Väga heaks“ hindas oma integreeritust kohalikega vaid ligikaudu viiendik vastanutest, pigem hinnatakse seda „heaks“ või „keskpäraseks“ (üle 60% vastanutest) (joonis 31). Alla neljandiku üliõpilastest hindas oma kontakte kohalike üliõpilastega olematuteks, sellega haakub hästi tulemus, et ligikaudu viiendik vastanutest hindas oma integreerituse kohalike üliõpilastega „viletsaks“ (1/2).

Joonis 31. Integreeritus kohalike üliõpilastega (viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga hea“.

5.2. Majutus ja elamistingimused

Võõrsil olles elas 45% vastanutest vastuvõtva kõrgkooli/organisatsiooni ühiselamus/kortoris, 37% teiste üliõpilastega jagatud erakortoris või -majas, 8% üürikortoris üksi (isiklikus kortoris) ning 16% vastanutest oli märkinud mõne muu majutuse. Enamasti oli märgitud elamist üksi kohalike juures kaasüürilisena, mitme allüürnikuga (kes ei olnud üliõpilased) ühiskortoris, ühiselamus, mis ei kuulunud vastuvõtvale kõrgkoolile, sugulaste, sõprade kortoris, hotellis jne. Muude seas mainitud erilised majutuskohad olid ateljee, kohaliku härrasmehe korter, konteinerlaev, liikuv eluviis telgiga jne.

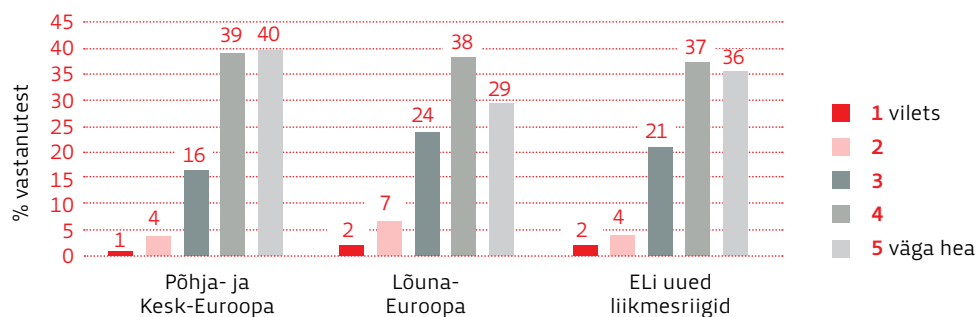
Joonis 32. Majutuse liik võõrsil protsentides.

Sihtriigiti oli väikseid erisusi (joonis 32). Kui enamik ELi uutes liikmesriikides ning Põhja- ja Kesk-Euroopas käinud üliõpilastest elas vastuvõtva kõrgkooli või organisatsiooni majutus- asutuses (47–50%), siis Lõuna-Euroopas jagasid üliõpilased enamasti teiste üliõpilastega erakorterit või -maja (47%). 35% Lõuna-Euroopas käinud vastanutest elas siiski vastuvõtva kõrgkooli või organisatsiooni majutusasutuses. Põhja- ja Kesk-Euroopas käinud üliõpilastest oli 17% märkinud majutuse liigiks „muu“, Lõuna-Euroopas oli selliseid 15%.

5.2.1. Elamistingimuste kvaliteet

Enamasti olid üliõpilased elamistingimuste kvaliteediga rahul (67%–79% hindas positiiv- seks, hinded 4/5), keskmine hinne 4,0. Põhja- ja Kesk-Euroopas käinud üliõpilastest 40% oli elamistingimuste kvaliteediga „väga rahul“ ning 39% „rahul“, teistes piirkondades oli „väga rahul“ üliõpilasi mõnevõrra vähem (ELi uutes liikmesriikides 36% ja Lõuna-Euroopas 28%). Rahulolematute hulk oli mõnevõrra suurem Lõuna-Euroopas, kokku 9% (joonis 33).

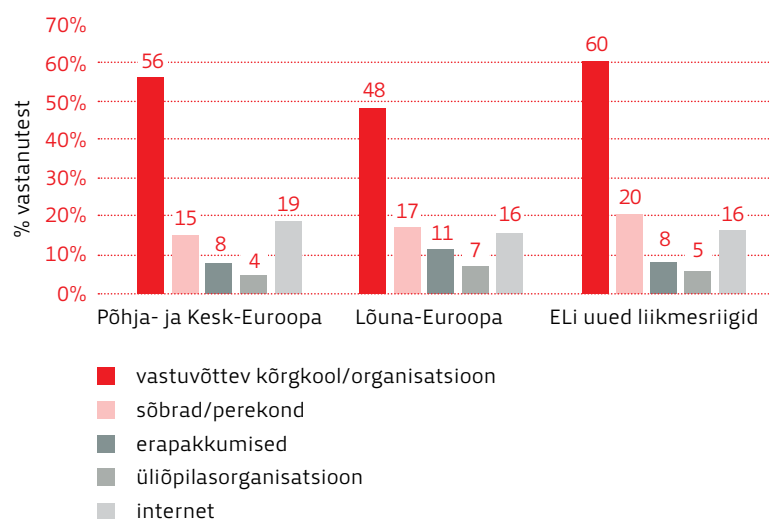
Joonis 33. Hinded elamistingimuste kvaliteedile (viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga hea“).

5.2.2. Majutuse leidmine

Majutuse leidmine on üliõpilasmobiilsuse esmaseid proovikive. Mõnel õnnestub see juba enne mobiilsusperioodi korraldada, eelkõige on see võimalik vastuvõtva organisatsiooni või isiklike kontaktide abil. Ülekaalukalt leidsid üliõpilased majutuse tänu vastuvõtvale kõrgkoolile/organisatsioonile (ELi uutes liikmesriikides 60% , Põhja- ja Kesk-Euroopas 56% ja Lõuna-Euroopas 48%) (joonis 34).

Paljud organiseerivad esmalt mõne ajutise peatumisvõimaluse ning püüavad siis kohapeal nii hinna kui asendi poolest kõige sobilikumat peavarju leida. Peaaegu viiendik Põhja- ja Kesk-Euroopas käinud üliõpilastest leidis majutuse interneti vahendusel, teisteski piirkondades oli see üks arvestatavaid kanaleid (16% vastanutest). Üsna oluline kaal oli majutuse leidmisel sõpradel ja perekonnal, võrreldes teistega oli nende panus kõrgem ELi uutes liikmesriikides käinutel (20%). Üliõpilasorganisatsioonide panus majutuse leidmisel oli võrdlemisi tagasihoidlik, alla 7%. Erapakkumised olid abiks 11% Lõuna-Euroopas käinutele ning teistes piirkondades 8% vastanutele. Üürituru võludega puutusid tõenäoliselt kokku ligi pooled üliõpilasest (37 % üliõpilastest väitis, et elasid jagatud erakorteris või -majas, 8% üürikorteris üksi, isiklikus korteris jne). Majutuse leidmiseks oli ka muid võimalusi, näiteks mainisid üliõpilased, et leidsid majutuse enda initsiatiivil, teiste välistudengite või kohaliku Erasmuse kontaktisiku kaasabil, tänu kinnisvarabüroodele, aga ka tänu juhusele („Kohtasin lennukis kahte prantsuse härrat, kes pakkusid sõbranna juures ühte tuba.“). Nimeliselt mainiti Hamburgi tuletõrje ja päästeteenistust ning Norra käsipallimeeskonda, kes olid abiks majutuse leidmisel.

Joonis 34. Abistajad majutuse leidmisel.

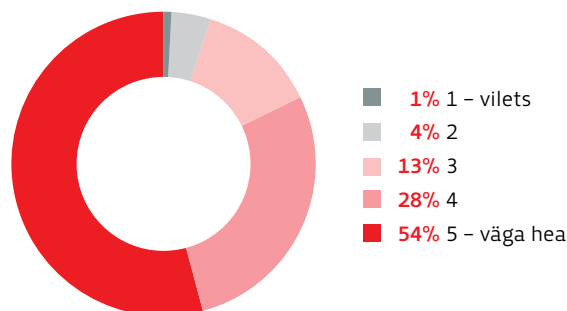
5.2.3. Kõrgkooli abi majutuse leidmisel

Eelnevatest alateemadest selgus, et rohkem kui 53% kõikidest vastanutest leidis majutuse tänu vastuvõtvale kõrgkoolile/organisatsioonile. Üliõpilasetel paluti viiepallisel skaalal hinnata kõrgkooli abi majutuse leidmisel. Siinkohal ei olnud täpsustatud, kas tegemist on kodukõrgkooli või vastuvõtva kõrgkooli abiga.

Piirkondade kaupa tulemusi analüüsides selgus, et nende vastanute osakaal, kes hindasid kõrgkooli abi hindega „väga hea“, ja nende, kes leidsid majutuse tänu vastuvõtvale kõrgkoolile või organisatsioonile, oli piirkonniti heas kooskõlas. Kõrgkooli abi hindasid „suurepäraseks“ üle poole (55%) EL uutes liikmesriikides lähetuses olnutest, 45% Põhja- ja Kesk-Euroopas käinutest ning 36% Lõuna-Euroopas käinutest. Üsna suur osa üliõpilastest leidis majutuse omal käel, seda võib järeltada negatiivsete (1/2) hinnete suure osakaalu põhjal: Lõuna-Euroopas 36%, Põhja- ja Kesk-Euroopas 25% ning ELi uutes liikmesriikides 23%.

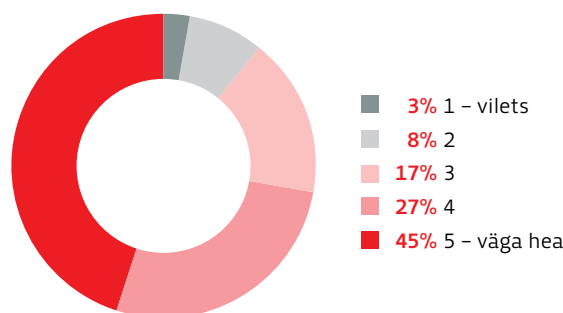
5.3. Ligipääs töövahenditele

Juurdepääsu (ligipääsu) õppetöös vajalikele vahenditele (raamatukogu, arvutiklass, laboratooriumid) ning praktikaks vajalikele vahenditele (tööjuhendid, arvuti, internet, laboratooriumid, tehnilised vahendid jmt) hindas 54% vastanutest „väga heaks“, 28% „heaks“ ning 13% „keskpäraseks“ (joonis 35).

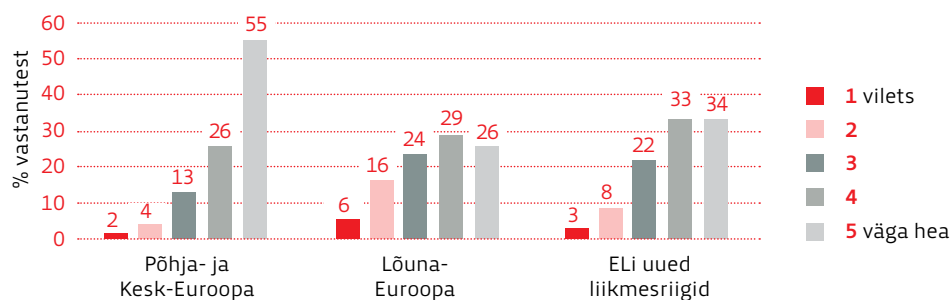
Joonis 35. Hinnang ligipääsule õppetöös vajalikele vahenditele (raamatukogu, arvutiklass, laboratooriumid) ning praktikaks vajalikele vahenditele (tööjuhendid, arvuti, internet, laboratooriumid, tehnilised vahendid jmt) (viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga hea“).

Tähelepanuväärne on, et 63% Põhja- ja Kesk-Euroopas käinud üliõpilastest hindas juurdepääsu õppevahenditele „väga heaks“ ning 21% „heaks“. Võrdluseks, Lõuna-Euroopas käinute positiivsed hinded kokku (4/5) olid samas suurusjärgus (69%, sh „väga hea“ andis vaid 36% vastanutest) kui Põhja- ja Kesk-Euroopa „väga head“ hinded. EL uutes liikmesriikides oli juurdepääsu hinnanud positiivseks (4/5) 74% vastanutest, sh „väga heaks“ 41% vastanutest. Rohkem kui viiendik Lõuna-Euroopas õppinutest hindas juurdepääsu raamatukogule, arvutiklassile, laboratooriumidele, tehnilistele vahenditele jmt „keskpäraseks“. Üldiselt, juurdepääsu õppetöös või praktikaks vajalikele vahenditele hindasid vastanud positiivseks, keskmine hinne 4,3, „väga heaks“ hinnati juurdepääs Põhja- ja Kesk-Euroopas.

Joonis 36. Hinnangud tehniliste vahendite kvaliteedile (viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga hea“).

Tehniliste vahendite kvaliteeti (sh ligipääsu arvutile ja e-mailile) hindasid 45% vastanutest „väga heaks“, 27% „heaks“, 17% „keskpäraseks“ ning 11% ei jäänud rahule (hinded 1/2), keskmine hinne 4,1 (joonis 36).

Joonis 37. Hinnangud tehniliste vahendite kvaliteedile sihtriikide grupiti (viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga hea“).

Ootuspärane oli, et Põhja- ja Kesk-Euroopas käinud üliõpilased hindasid juurdepääsu kõrval üliheaks ka tehniliste vahendite kvaliteedi – 55% üliõpilastest pani kõige kõrgema hinde ning „heaks“ hindas kvaliteeti 26% vastanutest (joonis 37). Võrdluseks, Lõuna-Euroopas käinutest andis positiivsed hinded (4/5) vaid 55%, sh „väga hea“ vaid 26% vastanutest. ELi uutes liikmesriikides käinutest hindas tehniliste vahendite kvaliteeti positiivseks (4/5) 67% vastanutest, sh „väga heaks“ 34% vastanutest. Peaaegu neljandik Lõuna-Euroopas käinud õppijatest hindas tehniliste vahendite kvaliteeti „keskpäraseks“ ning rahulolematuid (1/2) oli 22% vastanutest, mis on natuke liiga suur osakaal. Võimalik, et meie kõrged ootused tulenevad mõneti ka Eesti e-ühiskonna hüvedest. Oleme natuke ära hellitatud, eeldame, et tehnilised vahendid on väga uudsed, alati töökorras, tasuta internetilevi on kõikjal jne.

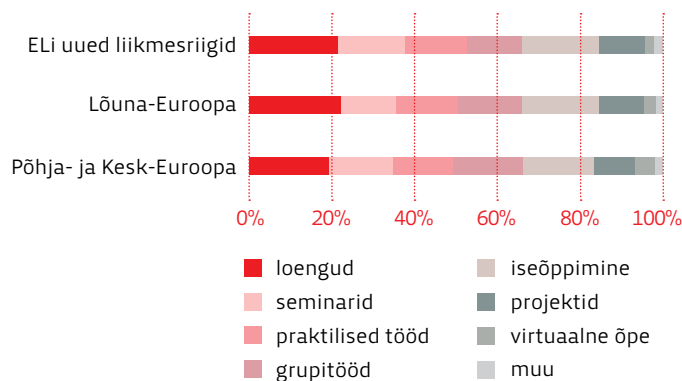
5.4. Õppevormid ja eksamid

Üliõpilastel paluti märkida, milliseid õppevorme nende välisõpingute kestel kasutati. Valida sai tavapäraste õppevormide seast (loengud, seminarid, praktilised tööd, gruppitööd, iseõppimine, projektid ja virtuaalne õpe) ning võimalik oli lisada muid õppevorme, viimaseid võis üliõpilane vabas vormis täpsustada. Õppevormide ja eksamite teemaga seotud küsimustele vastasid vaid õppurid. Välisõpingute õppevormidest domineerisid loengud (71% vastanutest) ning iseõppimine (62%). Grupitöös osales 56%, seminarides 52%, praktilistes töös 51% ning projektitöös 35% vastanutest. Suhteliselt tagasihoidlik oli virtuaalse õppe kasutamine õppetöös – 15%. Muude õppevormide osakaal õppetöös oli 6%, enim nimetati ekskursioone, õppereise, muuseumide külastusi, näitusi, uurimusi, ettekandeid, audio-visuaalset töövormi, filme, treeninguid, individuaaltunde ja konsultatsioone. Viimaseid õppevorme olid sagedamini märkinud muusikud.

Õpingud pakkusid kõike, mida ma oodata oskasin. Eriti nautisin projektide tegemist ja meeskonnatööd, mis aitas oma tegemisi kriitilise pilguga vaadata ning oma nõrkadest ja tugevatest külgedest aimu saada.

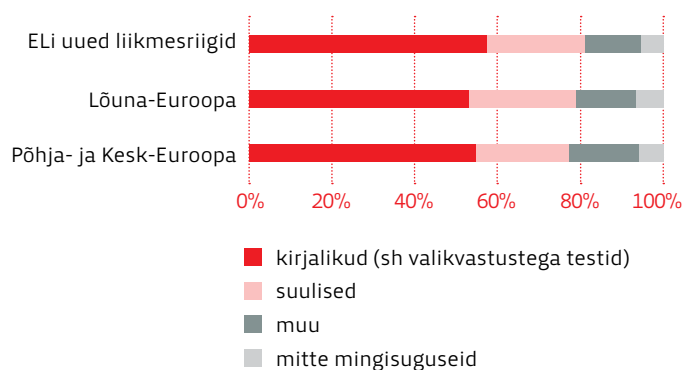
Eesti Lennuakadeemia üliõpilane, Hogeschool van Amsterdam ja Denim Air, Holland, 2008/2009 aa

Lintdiagrammist (joonis 38) nähtub, et õppevormide proportsioonides ei ole sihtriikide grupiti märkimisväärsed erinevusi. Põhja- ja Kesk-Euroopa riikides oli virtuaalse õppe ja grupitöö osakaal märksa suurem kui Lõuna-Euroopas ning uutes ELi liikmesmaades. Viimases oli ka üliõpilaste iseõppimise osakaal suurem.

Joonis 38. Õppevormid sihtriikide grupiti.

Valdavalt tegid üliõpilased kirjalikke eksameid, need moodustasid üle poole kõikidest kontrollidest (joonis 39). Kuid iga piirkonna puhul tulevad välja oma väikesed nüansid, eripärad. Näiteks kirjalike eksamite osakaal on mõnevõrra kõrgem ELi uutes liikmesriikides – ligikaudu 60%, sh valikvastustega testid moodustasid eksamitest 19%, mis on samuti suurema osakaaluga, võrreldes teiste piirkondadega, kus testide osakaal oli (vaid) 14%. Seevastu suuliste eksamite osakaal on suurem Lõuna-Euroopa piirkonnas, vastavalt 26%, Põhja- ja Kesk-Euroopas 22% ja ELi uutes riikides 24%. Põhja- ja Kesk-Euroopa riigid paistavad silma veidike suurema muude kontrollide osakaalu poolest. Eksameid ei teinud alla 10% vastanutest.

Joonis 39. Eksamite tüübid sihtriikide grupiti.

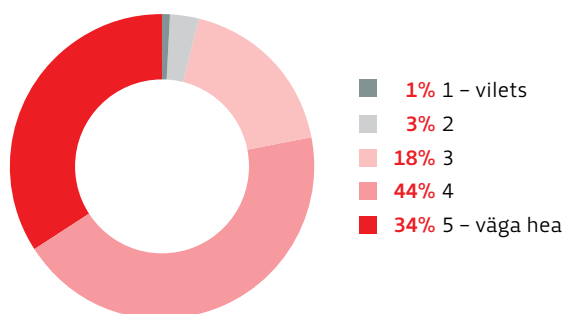
“Muude” eksamitüüpide hulgas oli kõige enam nimetatud esseeid, presentatsioone, projektide kaitsmist, tantsueksameid, muusikute erialaeksameid, aga ka koduseid töid. Enamasti olid nii vastanute seas mittetraditsioonilises õppeprotsessis osalejad (muusikud, tantsijad, kunstnikud jne). „Muude“ all olid mõned kirjutanud, et eksameid ei olnud, olid arvestused. Ilmselt oli see tudengite ja küsijate erinev arusaam teadmiste ja oskuste kontrollist.

5.4.1. Õppekeel

Tagasiside ankeedis pidid üliõpilased väljendama, millises keeles nad loenguid kuulasid ning eksameid sooritasid (valida võis mitu keelt). Ülekaalukalt domineeris inglise keel – 72% vastanutest kuulas loenguid ning sooritas eksameid selles keeles. Saksa ja hispaania keele kasutajaid oli 12% ning soome keele ja prantsuse keele kasutajaid – 8%. Järgnesid itaalia keel – 6%, portugali keel – 3,5% jne. Kokku kasutasid üliõpilased õppetöös 27 erinevat keelt. Reeglina oli Lõuna-Euroopas õppinud üliõpilane sunnitud õpingutega seoses kohaliku keele äraõppimiseks rohkem pingutama. Kuid näiteks hispaania keele oskus ei ole Hispaanias õppetöös osalemiseks alati piisav, sest kasutatakse ka katalaani, baski ning galeegi keeli.

5.5. Õppetöö kvaliteet

Üliõpilastel paluti hinnata oma eriala õppetöö/praktika kvaliteeti vastuvõtvas kõrgkoolis viiepallisel skaalal (1 – „vilets“, 5 – „väga hea“), hinnanguid tervikuna illustreerib esitatud ringdiagramm (joonis 40). 34% vastanutest hindas vastuvõtva kõrgkooli või praktikabaasi õppetöö või praktika taset „väga heaks“ ning 44% „heaks“. Seega oli 78% vastanutest läheduse sisulise eesmärgiga rahul. „Keskpäraseks“ hindab kvaliteeti pea üks viiendik vastanutest (18%) ning 4% ei olnud vastuvõtva organisatsiooni pakutud kvaliteediga „üldse rahul“ (hinded 1 ja 2). Keskmine hinne õppetöö kvaliteedile oli 4,1.

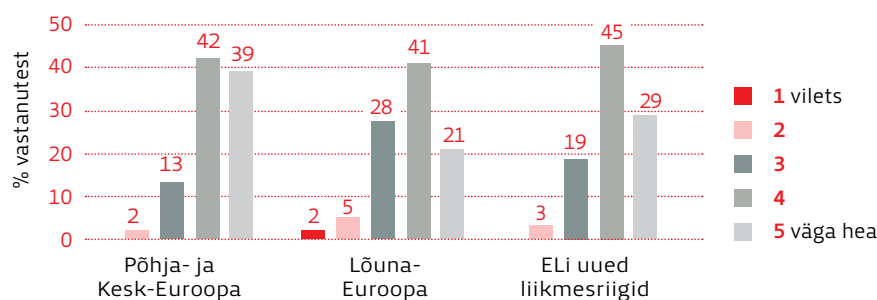
Joonis 40. Hinnangud oma eriala õppetöö/praktika kvaliteedile vastuvõtvas kõrgkoolis/ praktikaoorganisatsioonis (viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga hea“).

Hinded õppetöö ja praktika kvaliteedile erinevad sihtriikide gruppides (joonis 41) üsna oluliselt. Kõige paremaks hindasid õppetöö ja praktika kvaliteeti need üliõpilased, kes õppisid või tegid praktikat mõnes Põhja- ja Kesk-Euroopa riigis (4/5 hindegga 82% vastanutest, sh „väga heaks“ 39%). ELi uutes liikmesriikides hindasid õppetöö või praktika kvaliteeti „heaks“ või

Suurimaks väljakutseks saab efektiivne meeskonnatöö. Juhendaja, kel kõige jaoks lahendus, paneb meid isiklike eesmärgi püstitama, mida siis nii praktikandid kui ka juhendaja hiljem hindavad. Protsessi väärtustatakse kõrgelt, selle jaoks võetakse eraldi aega ega jäeta vaid eeskirjapunktiks paberil.

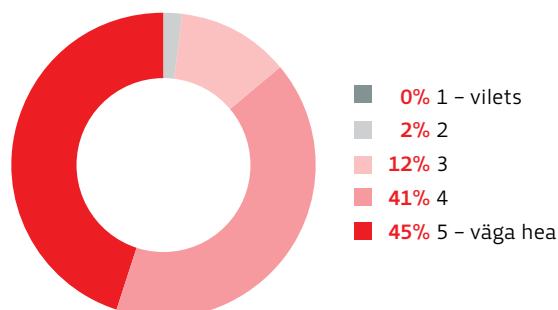
TA üliõpilane, Saimaan Ammattikorkeakoulu, Soome, 2010 kevadsemester

„väga heaks“ 74% vastanutest ning Lõuna-Euroopa piirkonnas – 62%. Viimasena nimetatud piirkonnas oli enam ka negatiivseid (1/2 hindegast vastanuid 7%) ja keskpäraseid hinnanguid andnud üliõpilasi (28%), võrreldes teiste piirkondadega. Ülekaalukalt domineeris hinne „hea“ (4) – Põhja- ja Kesk-Euroopas 42%, ELi uutes liikmesriikides 45%, Lõuna-Euroopas 41%. Enamasti jäid üliõpilased õppetöö ja praktika kvaliteediga rahule.

Joonis 41. Hinnangud õppetöö/praktika kvaliteedile vastuvõtvas kõrgkoolis / praktikaorganisatsioonis sihtriikide grupiti (viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga hea“).

Lisaks paluti õppuritel eraldi hinnata erialaõppejõudude kvaliteeti, mis on koondina esitatud ringdiagrammil (joonis 42). 45% vastanutest hindas õppejõudude taset „väga heaks“ ning 41% „heaks“, 12% „keskpäraseks“ ning 2% vastanutest ei olnud oma erialaõppejõudude kvaliteediga rahul (hinne 2), hinnet 1 ei pannud keegi. Keskmine hinne õppejõudude kvaliteedile oli 4,3.

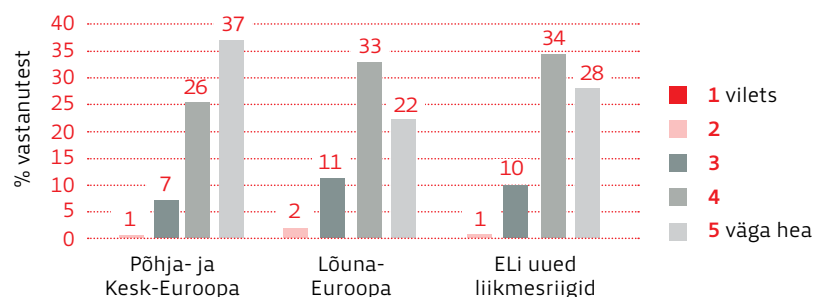

Joonis 42. Hinded erialaõppejõudude kvaliteedile (viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga hea“).

Hinded erialaõppejõudude kvaliteedile erinesid sihtriikide grupiti üsna oluliselt (joonis 43). Kõige paremaks hindasid õppejõudude taset need üliõpilased, kes õppisid mõnes Põhja- ja Kesk-Euroopa riigis (hindegast vastanuid 63% vastanutest, sh „väga heaks“ 37%, mis on üsna tähelepanuväärne protsent). ELi uutes liikmesriikides hindas õppejõudude kvaliteeti „heaks“ või „väga heaks“ 62% vastanutest ning Lõuna-Euroopa piirkonnas 55% vastanutest. Erisusena tasub ka märkida, et 34% ELi uutes liikmesriikides ning 33% Lõuna-Euroopas õppinute hinnangute kohaselt vääriskas õppetöö kvaliteet pigem hinnet „hea“ kui „väga hea“. Õppetöö

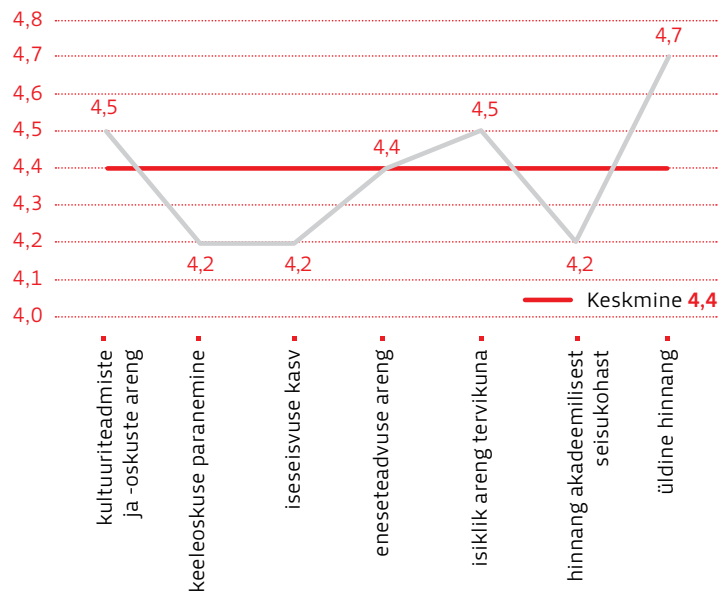
kvaliteedi ja õppejõudude hindamine „väga heaks“ oli riikide grupiti heas kooskõlas: Põhja- ja Kesk-Euroopas ligikaudu 40%, ELi uutes liikmesriikides ligikaudu 30% ning Lõuna-Euroopas ligikaudu 20% vastanutest. Selline tulemus on loogiline, kuna need hinnangud on üksteisega seotud: hinnang õppejõule mõjutab otseselt õppetöö kvaliteedile antud hinnangut. Üldiselt olid võõrsil õppinud üliõpilased partnerkoolide erialaõppejõududega üsna rahul (86% vastas positiivselt, hinded 4/5).

Joonis 43. Hinded vastuvõtva kõrgkooli erialaõppejõudude kvaliteedile (viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga hea“).

6. Hinnang mobiilsusperioodile/kogemustele

Viimane peatükk annab ülevaade üliõpilaste hinnangutest õpirändele akadeemiliste õpingute (õpitava eriala) seisukohalt, isikliku arengu seisukohalt, karjääri seisukohalt ning Erasmuse õpirände kogemusele tervikuna. Üliõpilastel paluti oma seisukohti väljendada viiepallisel skaalal ning alloleval graafikul (joonis 44) on kujutatud hinnangute keskmisi hindeid.

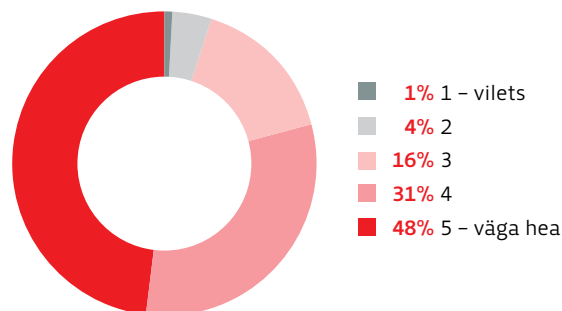

Joonis 44. Üliõpilaste keskmised hinded õpirände akadeemiliste õpingute (õpitava eriala) seisukohalt, isikliku arengu seisukohalt, karjääri seisukohalt ning Erasmuse õpirände kogemusele tervikuna.

Üliõpilased andsid kõige kõrgema hinde Erasmuse õpirände kogemusele tervikuna (keskmine hinne 4,7), järgnesid isiklik areng tervikuna – keskmine hinne 4,5 ning kultuuriteadmiste ja oskuste areng – 4,5. Mõnevõrra madalamalt hinnati keeleoskuse paranemist – 4,2, iseseisvuse kasvu – 4,2 ning kahjuks ka mobiilussperioodi kasulikkust akadeemiliselt seisukohalt – 4,2. Praktikandid hindavad õpirände sisu (uusi oskusi ja kogemusi) õppuritega võrreldes märksa positiivsemalt. Kahtlemata oli Erasmuse õpiränne hinnatud kogemus, lausa elukool.

6.1. Akadeemiliste õpingute seisukohalt

Üliõpilastel (õppurid/praktikandid) paluti anda hinnaang Erasmuse mobiilsuperioodile akadeemiliste õpingute (õpitava eriala) seisukohalt (joonis 45). Üldine hinnaang oli üsna positiivne: 48% vastanutest hindas seda „väga heaks“, 31% „heaks“, 16% „keskpäraseks“ ning 5% olid pigem rahulolematud. Keskmine hinne mobiilussperioodile akadeemiliselt seisukohalt oli 4,22. Kuigi tegemist on üsna kõrge keskmise hindega, jääb see üllatuslikult mõnevõrra madalamaks, võrreldes hinnaangutega mobiilussperioodi mõjule isikliku arengu seisukohalt ja tervikhinnaangule (vt ka joonis 44).

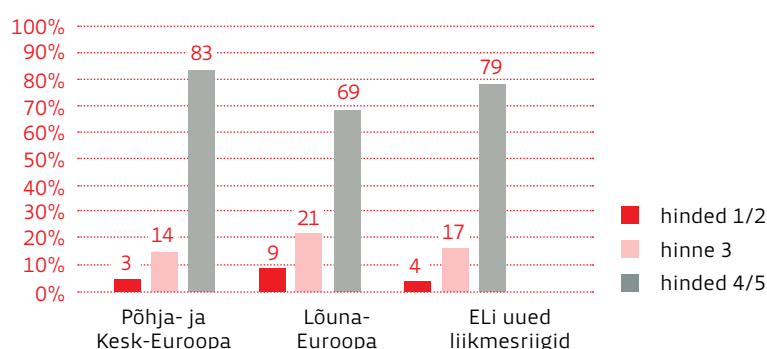
Joonis 45. Hinnaangud õpirände akadeemiliste õpingute seisukohalt (viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga hea“).

Lisaks erialase täiendamise võimalusele ei maksa välisõpingute puhul unustada ka muid lisandväärtusi, mida selline ärakäimine inimesele pakub. See on rutiinist väljatulemine ja oma senistele tegemistele filosoofilise hinnangu andmine.

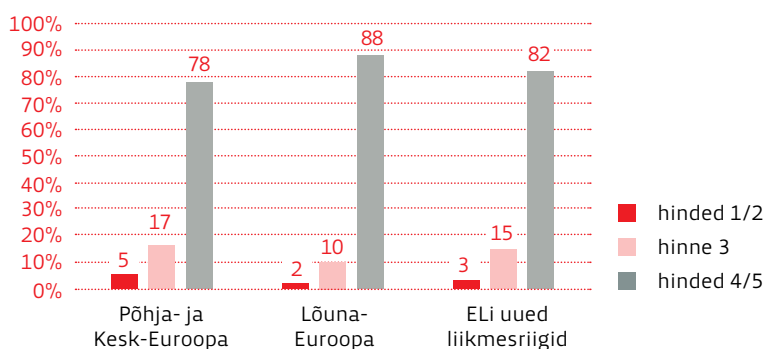
TÜÜ üliõpilane, Tampere Ülikool, Soome, 2011 kevadsemester

Hinnangud olid üsna sarnased kõikides sihtmaade gruppides (joonis 46): kõrgeima hinde mobiilsusperioodi akadeemilisele poolele panid Põhja- ja Kesk-Euroopas käinud üliõpilased (83% hindas 4/5, sh „väga heaks“ hindas 53% vastanutest). ELi uutes liikmesriikides hindas seda aspekti positiivselt 79% vastanutest, sh 47% „väga heaks“. Mõnevõrra kõrgem on rahulolematute protsent Lõuna-Euroopas – 9% (hinded 1/2).

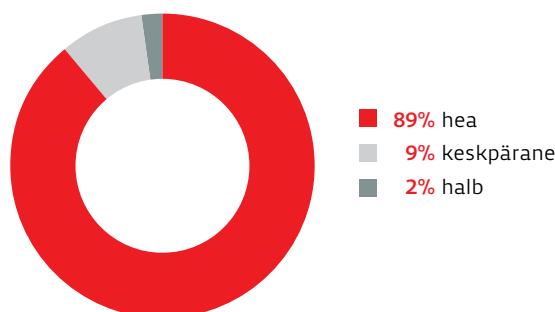
Joonis 46. Hinnangud akadeemilistele õpingutele sihtmaade grupiti (viiepallisel skaalal: 1/2 – „halb“, 3 – „keskpärane“, 4/5 – „hea“).

Ka vastuvõtivate kõrgkoolide akadeemilist panust mobiilsusperioodil on üliõpilased hinnanud erinevalt (joonis 47). Kõige positiivsemalt hindavad oma vastuvõtvat kõrgkooli erakõrgkoolide üliõpilased – 88% hindeg 4/5, sh 57% hindas kogemust „suurepäraseks“. Võib-olla on nende otsus välismaale minnes kaalutletum (kodukõrgkooli õppemaks ning tihti ka õpingute kõrvalt töötamine nõuab oskuslikku planeerimist) ja seda suurem on õpirände järgne rahulolu. Ka rohkem kui pooled riigi rakenduskõrgkoolide üliõpilastest (51%) hindas oma kogemust akadeemilisest aspektist „väga heaks“ ning positiivselt kokku 82%. Mõnevõrra rohkem rahulolematuid oli avalik-õiguslike ülikoolide üliõpilaste seas, kelle hinnang mobiilsusperioodi akadeemilisele aspektile oli „halb“ (5%), ning „keskpärane“ (17%).

Joonis 47. Hinnangud akadeemilistele õpingutele kodukõrgkooliti (viiepallisel skaalal: 1/2 – „halb“, 3 – „keskpärane“, 4/5 – „hea“).

Praktikantide hinnang Erasmuse kogemusele töökogemuste ja oskuste omandamise seisukohalt (joonis 48) on valdavalt positiivne (89% vastanutest 4/5) ning see on märksa positiivsem õppurite hinnangutest oma õpingute akadeemilisele aspektile (79% vastanutest 4/5).

Joonis 48. Praktikantide hinnangud õpirände kogemusele praktiliste töökogemuste ja -oskuste omandamise seisukohalt (viiepallisel skaalal: 1/2 – „halb“, 3 – „keskpärane“, 4/5 – „hea“).

6.2. Isikliku arengu seisukohalt

Üliõpilastel paluti hinnata, kuivõrd välismaal õppimise kogemus muutis neid isiklikult. Mõned isikliku arengu aspektid olid ette antud, kuid oli võimalus lisada ka omapoolseid vastusevariante. Kõige kõrgemalt hindasid üliõpilased isiklikku arengut tervikuna, keskmine hinne 4,53, ning seejärel kultuuriteadmiste ja oskuste arengut – 4,46 ja eneseteadvuse (arengut) kasvu – 4,35. Mõnevõrra madalamalt hinnati iseseisvuse kasvu – 4,21 ja keeleoskuse paranemist – 4,18 (joonis 49).

Olgu veel lisatud, et kõrged keskmised hinded tulenesid sellest, et enamasti hindasid üliõpilased arenguid hinnetega „väga hea“ või „hea“, vaid 4% vastanutest hindas arengut hindega 1 või 2. Lisaks oli välja toodud veel erinevaid isikliku arengu tahke nagu paindlikkus, tolerantsus, suhtlemisoskus, akadeemiline areng, uued teaduslikud impulsid jne. Mõni üliõpilane oli nimetanud kogemust isikliku arengu seisukohalt kokkuvõtvalt elukooliks. Üks üliõpilane kirjutas: „Kuna viibisime välispraktikal kogu kursusega, aitas see meil üksteist tundma õppida ja kokku kasvada, mis oli väga oluline, vast kõige tähtsam selle reisi jooksul.“ ja teine: „Tean palju rohkem Itaalia toodetest ja oskan paremini toitu valmistada.“ Ka „Comeniuse õpetajapraktika programmi mõju analüüs“²² toob välja, et osalejad väärtustasid kõige enam isiklikku arengut. Väga kõrgelt hinnati ka teadmistepagasi suurenemist sihtriigi kohta, võõrkeeleoskuse paranemist ja uute sõprade leidmist.

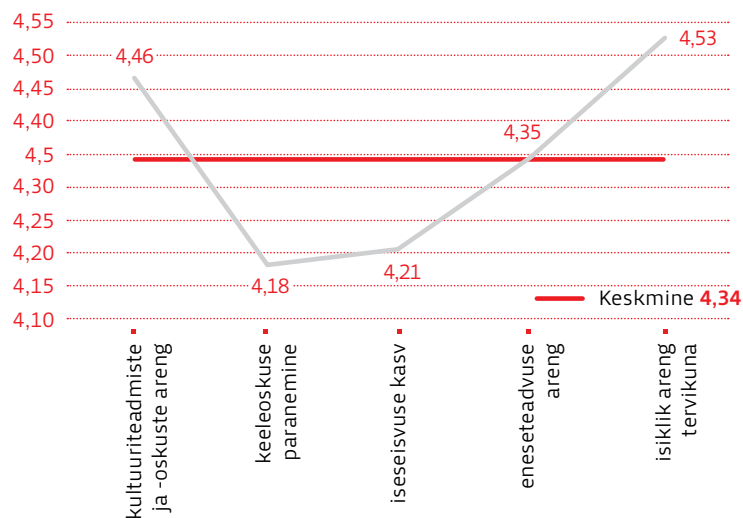
Tagantjärele võin öelda, et Hollandisse õppima minek oli kogu minu õppimise aja kõige targem otsus, sest võimalus näha ja kogeda, kuidas toimuvad õpingud teises keskkonnas, on hindamatu.

Eesti Lennuakadeemia üliõpilane, Hogeschool van Amsterdam ja Denim Air, Holland, 2008/2009. aa

²² Vakmann, K. (2012) Comeniuse õpetajapraktika programmi mõju analüüs

Erasmuse programm võimaldab seiklust, mis jääb kindlasti meelde elu lõpuni ja millest on palju rohkem kasu, kui esmapilgul paistab.

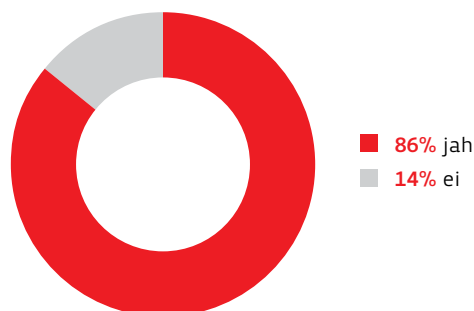
TTU üliõpilane, Universidad de Politecnica de Madrid, Hispaania, 2009/2010

Joonis 49. Üliõpilaste keskmised hinnad Erasmuse õpirändele isikliku arengu seisukohalt (viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga hea“);

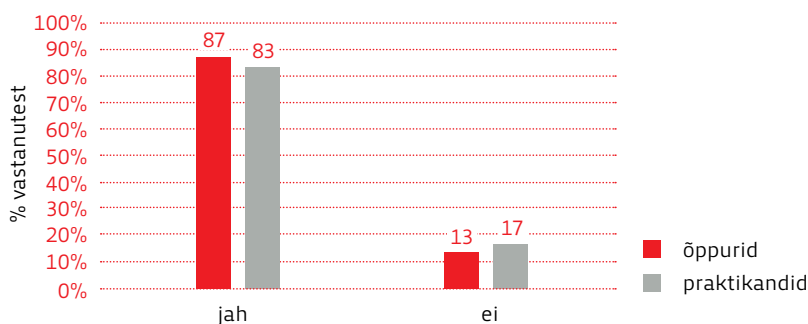
6.3. Karjääri seisukohalt

86% üliõpilastest arvas, et pärast Erasmuse õpinguid oleks nende tööleasumine mõnesse teise Euroopa riiki tõenäoline ning 14% välistas selle võimaluse (joonis 50). Altimad välismaale tööle asuma olid õppurid (87%), praktikantidest vastas jaatavalt 83% (joonis 51).

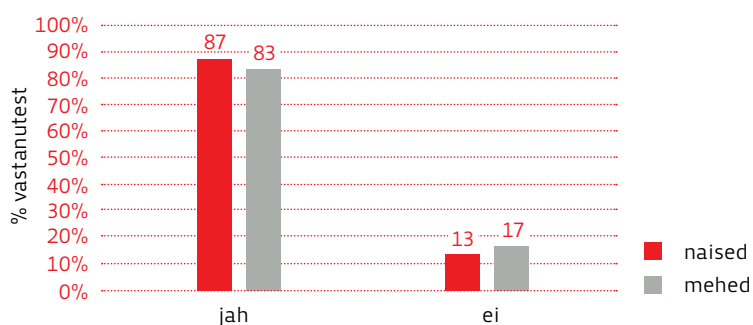
Joonis 50. Üliõpilaste välismaale tööleasumise tõenäosus nende endi hinnangul.

Jaatavalt vastanute osakaal on väga suur, kindlasti avaldab selle kujunemisele mõju ka Euroopa ühine tööjõuturg jms tegurid. Lisaks võivad mõjutada noorte kõrge töötus, madalad palgad Eesti tööturul jne. Kuid arvestagem, et tegemist on vaid tõenäosusega, kui avaneb võimalus. „Youth on the move“ uuringu järgi soovib 53% Euroopa noortest töötada mõnes teises Euroopa riigis. Kõige altimad Euroopa mõnes teises riigis töötama olid Islandi noored (84%) ning kõige vähem alati olid Türgi noored (28%). Eesti noortest soovis võõrsil töötada 64% (sh 37% lühiajaliselt ning 27% pikaajaliselt). Selle uuringu põhjal ajendasid soovi välismaal töötada enamasti järgmised põhjused: töökohtade nappus kodupiirkonnas, heade erialaste töökohtade nappus, väike palk jne.²³

Joonis 51. Üliõpilaste välismaale tööleasumise tõenäosus nende endi hinnangul (õppurid ja praktikandid).

Tuletagem meelde, et keskmisest rohkem motiveeris üliõpilasi parema karjääri lootus – miks mitte ka välismaal. Naiste valmisolek välismaale tööle minna (87%) oli suurem kui meestel (83%) (joonis 52). Vastupidist väidab Eurobaromeetri uuring, kus meeste valmisolek Euroopa mõnes teises riigis töötada oli 65% ja naistel 49%. Selle uuringu järgi soovis 55% kõrgharidusega noortest töötada mõnes Euroopa riigis, kusjuures keskharidusega noorte seas oli neid vaid 33%.²⁴

Joonis 52. Üliõpilaste välismaale tööleasumise tõenäosus nende endi hinnangul (naisüliõpilased ja meesüliõpilased).

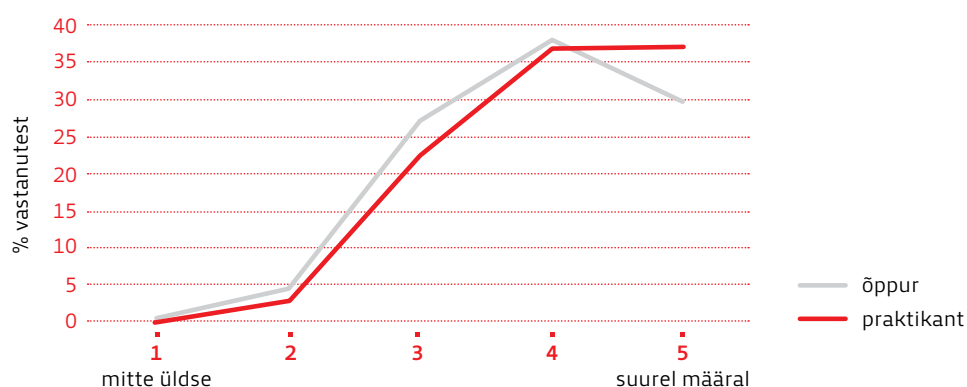
²³ Euroopa Komisjon (2011) Flash Eurobarometer: Youth on the move.
http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_319b_sum_en.pdf

²⁴ Euroopa Komisjon (2011) Flash Eurobarometer: Youth on the move.
http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_319b_sum_en.pdf

Erasmuse vahetusprogramm avab palju uksi, mis muidu jääksid suletuks.

TTU üliõpilane, Johannes Kepler University Linz, Austria, 2011 kevadsemester

Samuti paluti üliõpilastel hinnata, mil määral võiks välismaal õppimise kogemus kaasa aidata tulevasele tööalasele karjäärile. Jälle paistavad silma üsna optimistlikud hinded (joonis 53).

Joonis 53. Üliõpilaste (õppurid ja praktikandid) hinded välismaal õppimise kogemuse olulisusele tulevase tööalase karjääri seisukohalt (viiepallisel skaalal: 1 – „mitte üldse“, 5 – „suurel määral“).

75% praktikantidest ning 68% õppuritest hindas mõju tööalasele karjäärile „suureks“ (hinded 4/5). Vaid marginaalne osa õppijatest ja praktikantidest (alla 5%) arvab, et see kogemus mõjutab nende töökarjääri „vähesel määral“. Võrdluseks, „Comeniuse õpetajapraktika programmi mõju analüüs“ toob välja, et Comeniuse praktikal osalemine on mõjutanud praktikantide karjääri ja õpingute edasist kulgu üsna oluliselt.²⁵ Programmis osalemist peeti väärtuslikuks ka seetõttu, et see andis kindlust õpetajakutse sobivuses ning julgust. Kõige positiivsemalt on Comeniuse praktika mõjutanud noori esimese töökoha leidmisel.

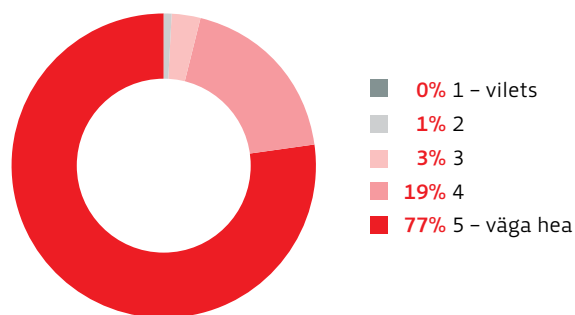
6.4. Kogemus tervikuna

Üliõpilaste kokkuvõttev hinnang välismaal õppimise kogemusele oli väga kõrge, keskmine hinne 4,7 (joonis 59). Ülipositiivne hinnang oli ka valdav: 77% vastajatest hindas seda maksimumhindegga, 19% „heaks“ ning 3% „keskpäraseks“ (joonis 54). Üldine kõrge hinnang kõlab lootusrikkalt programmi jätkumise seisukohalt.

²⁵ Vakmann, K. (2012) Comeniuse õpetajapraktika programmi mõju analüüs

Erasmuslased on ühed tegusaimad ja enesekindlaimad tudengid ülikoolis. Neid võib leida üliõpilastalitusest, kursusevanemate hulgast või erinevatest tudengiorganisatsioonidest. Tavaliselt on just nemad need, kes alustavad esimestena juttu oma loengukaaslastega ning leiavad endale kiiresti tuttavaid ja sõpru ning suudavad kärmelt lahendada keerulisi olukordi.

TA üliõpilane, Science Po Lyon (Institute des Études Politiques), Prantsusmaa, 2010 sügissemester

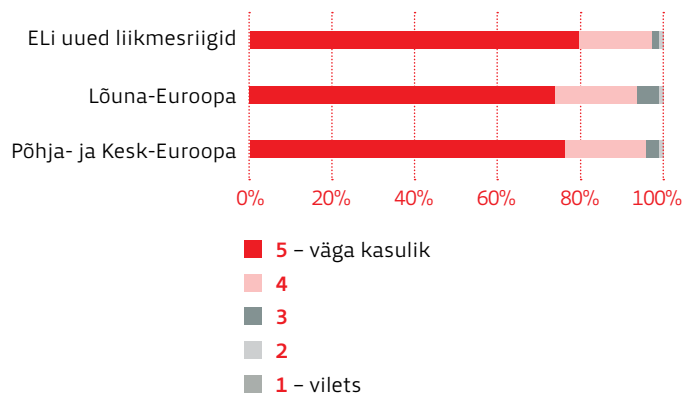

Joonis 54. Üliõpilaste kokkuvõttev hinnang välismaal õppimise kogemusele (viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga hea“).

Lähemal analüüsil ilmnes, et naisüliõpilaste üldine hinnang oli mõnevõrra kõrgem kui mees-üliõpilastel – keskmine hinne naistel 4,7 ja meestel 4,6. Kui vaadata hinnete jagunemist viiepallisel skaalal, siis naised olid tunduvalt positiivsemad: „väga heaks“ hindasid kogemuse tervikuna 78% naistest ja 70% meestest. Seevastu hinnangu „hea“ andsid 25% meestest ja 18% naistest. Meestest 5% ja naistest 3% arvas kogemuse „keskpäraseks“.

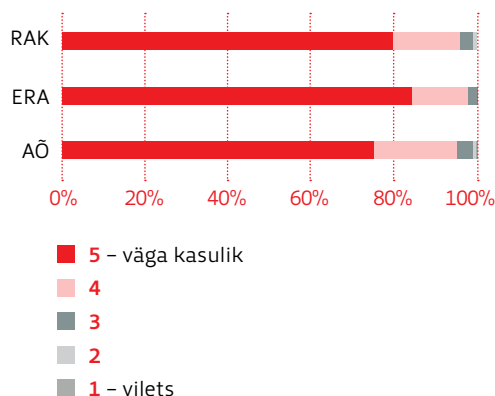
Õppurite ja praktikantide kokkuvõttev keskmine hinnang ei erine – see oli 4,7, mis oli mõnevõrra üllatuslik tulemus. Õppuritest 77% ja praktikantidest 74% hindasid kogemuse „väga heaks“. Mõlemal grupil oli „hea“ osakaal 19%, kuid praktikandide seas oli suurem nende osakaal, kes hindasid kogemuse „keskpäraseks“ (6%), õppuritest oli neid 3%.

Sihtriikide grupiti andsid kõige kõrgema keskmise hinde üliõpilased, kes käisid ELi uutes liikmesriikides – 4,8. Põhja- ja Kesk-Euroopas ning Lõuna-Euroopas õppinute keskmine hinne olulisel määral ei erinenud. ELi uutes liikmesriikides hindasid kogemust 4/5 hindegaga 98%, Põhja- ja Kesk-Euroopas – 96% ning Lõuna-Euroopas – 94% vastajatest (joonis 55). Viimases piirkonnas hindas kogemust tervikuna „keskpäraseks“ 6% vastajatest, seevastu ELi uutes liikmesriikides oli neid vaid 2%.

Joonis 55. Üldine hinnang välismaal õppimise kogemusele sihtriikide grupiti (viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga kasulik“).

Kõrgkooli gruppide lõikes olid Erasmuse kogemust väärtustanud teistest kõrgemalt erakõrgkoolide üliõpilased (keskmine hinne 4,8), neile järgnevad riigi rakenduskõrgkoolide (4,76) ja seejärel avalik-õiguslike ülikoolide üliõpilased (4,7). Avalik-õiguslike ülikoolide üliõpilastest 4% ning erakõrgkoolide üliõpilastest 2% hindasid kogemust „keskpäraseks“ ning vaid üksikud üliõpilased hindasid kogemust „halvaks“ või „viletsaks“. Erakõrgkoolide üliõpilastest keegi ei hinnanud kogemust „halvaks“ või „viletsaks“ (joonis 56).

Joonis 56. Üldine hinnang välismaal õppimise kogemusele kodukõrgkooliti (viiepallisel skaalal: 1 – „vilets“, 5 – „väga kasulik“).

Kokkuvõtvalt, kõige enam väärtustab Erasmuse programmi kogemust erakõrgkooli naisüliõpilane, kes õppis mõnes ELi uues liikmesriigis.

7. Kokkuvõte

Käesolev ülevaade koondab Erasmuses osalenud Eesti üliõpilaste õpirändele antud hinnangud õppeaastatel 2007/08–2010/11. Kokku analüüsiti 2919 tagasiside ankeeti, mille üliõpilased esitasid kodukõrgkoolile vahetult pärast õpirändelt naasmist. Tegemist on väga suure valimiga, mis on peaaegu 85% Eesti üliõpilastest, kes vaadeldaval perioodil Erasmus programmi vahendusel Euroopas õppisid või praktikat tegid.

Meie üliõpilased on veidi nooremad kui Euroopa üliõpilased, eriti praktikandid (meie praktikantide keskmine vanus on 22,5 aastat, Euroopas – 22,8 aastat. Eesti üliõpilasmobiilsusele on iseloomulik võrdlemisi tagasihoidlik meesüliõpilaste osakaal – 22,1% (praktikantide seas veelgi vähem). Mobiilsetest üliõpilastest valdav osa on eestlased (95%) ning kogu mobiilsuse mahust moodustasid 79% avalik-õiguslike ülikoolide üliõpilased. Viimastel aastatel on jõudsasti kasvanud rakenduskõrgkoolide üliõpilaste osakaal mobiilsuses (16%). Rakenduskõrgkoolide üliõpilased eelistasid Erasmus raames pigem praktikat kui õppimist (53% käis praktikal).

Õppurite mobiilsusperioodi pikkus ei erinenud Euroopa õppurite keskmisest mobiilsusperioodist (6,4 kuud). Meie praktikandid käisid valdavalt lühikestes lähetustes, eriti 1. astme praktikandid (81% lähetustest oli pikkusega 3 kuud). Kuna meie praktikantide lähetused on lühemad, erinevad ka lähetuste keskmised pikkused – Eestis 3,7 kuud, Euroopas 4,3 kuud.

Eesti õpirändele on iseloomulik praktikantide suurem osakaal õpirändes – Euroopas moodustavad praktikälähetused 17,7% kõikidest mobiilsuslähetustest, meil 21,8%. Võrreldes Euroopaga, oli meil praktikälähetuste osakaal 3 korda suurem teeninduse valdkonnas ja 2,5 korda suurem tervise ja heaolu valdkonnas. Kuid Erasmus üle-euroopalise statistika näitajatega võrreldes oli praktikate osakaal 2 korda väiksem järgmises valdkonnades: sotsiaalteadused, ärimajandus ja õigus, loodus- ja täppisteadused, haridus ning põllumajandus.

Meil nagu Euroopaski on Erasmus suurim sihtgrupp kõrghariduse esimese astme üliõpilased – 72% mobiilsetest üliõpilastest õppis rakenduskõrgharidus- või bakalaureuseõppes.

Kõige aktiivsemad on humanitaaria ja kunstide valdkonna üliõpilased. Alaesindatud on hariduse ning loodus- ja täppisteaduste valdkonna üliõpilased. Järgnevatel õppeaastatel võiks mobiilsuse kasvatamine olla Eestile endiselt väljakutseks. Eelkõige on ruumi erakõrgkoolide ja rakenduskõrgkoolide üliõpilaste mobiilsuse kasvuks. Kui vaadata üliõpilaste valdkondlikku jaotust Eestis, võiks tulevikus keskenduda tervise ja heaolu, teeninduse, humanitaaria ja

Välispraktika ei ole kunagi nagu kodus. Väljas kingitakse võimalus kogeda midagi, mida kodus ei anta. Kogemused – see suurim ja püsivaim and. Koju toon kogemustest välja kasvanud teadmise, et maailma tööturul jään ellu. Olen konkurentsivõimeline. Toon koju kaasa valmiduse astuda tööturule.

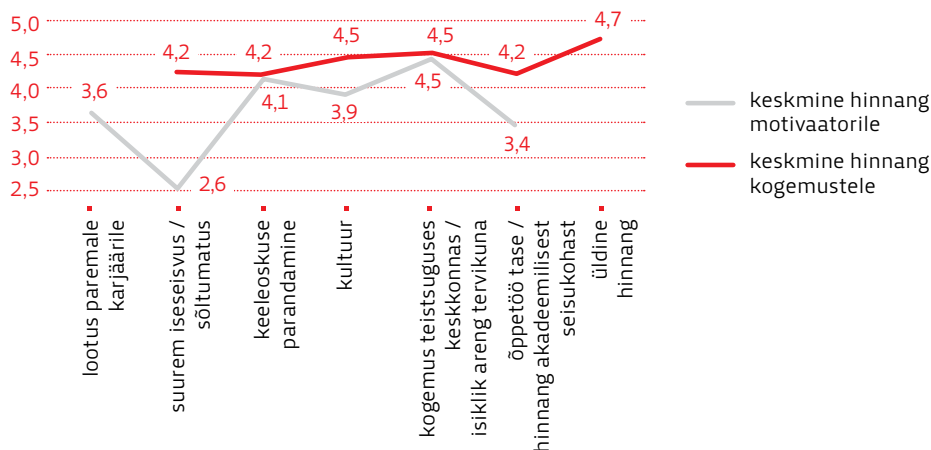
TÜ üliõpilane, Saimaan Ammattikorkeakoulu, Soome, 2010 kevadsemester

kunstide, loodus- ja täppisteaduste ning hariduse valdkonna üliõpilaste mobiilsuse kasvatamisele. Seni kasutamata võimalus võiks olla ka praktikantide osakaalu kasvatamine eelkõige hariduse, sotsiaalteaduste, äriduse ja õiguse valdkonnas ning ka loodus- ja täppisteadustes.

Nii õppurite kui praktikantide seas olid kõige populaarsemad sihtkohad Soome ning Hispaania, mõlemas käis üle 13% vastajatest. Populaarsed sihtmaad olid veel Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia, Portugal ja Suurbritannia. Põhja- ja Kesk-Euroopasse motiveeris üliõpilasi minema eelkõige õppetöö tase ja õppeained, Lõuna-Euroopasse kultuur ning võimalus parandada keeleoskust; ELi uutes liikmesriikides oli motivaatoriks uus kultuur ning suurem iseseisvus ja sõltumatus. Kõikides piirkondades mõjutas oluliselt soov saada kogemusi teistsuguses keskkonnas.

Ülevaate üks eesmärgi on kirjeldada erinevaid trende ja hoiakuid ning aidata kaasa kitsaskohtade tuvastamisele. Joonisel 57 on kõrvutatud õpirände motiveerivate tegurite ning saadud kogemustele antud hindeid ehk kuivõrd välismaal kogetu vastas üliõpilaste ootustele. Tähelepanuväärne on, et kõik kogemused said kõrgema keskmise hinde kui motivaatorid (ettekujutused ja soovid). Väga hästi langevad kokku hinnangud keeleoskuse parandamisele ning kogemustele teistsuguses keskkonnas (võrdlusena vaadatakse, kui kõrgelt hindasid üliõpilased õpirände järel isiklikku arengut). Oluliselt kõrgema hinde on saanud hinne õppetööle ning kogu õpirändele. Kõige markantsem erinevus on hinnangus suuremale iseseisvusele/sõltumatusle, mis viitab, et kuigi motivaatorina seda eriti ei väärtustata, on õpirände jooksul kogetu kasvatanud oluliselt üliõpilaste iseseisvust ja sõltumatust.

Joonis 57. Õpirände motiveerivate teguritele ning saadud kogemustele antud keskmised hinded.

Enne välismaale asumist hindas 46% vastajatest keeleoskust tasemega 1 või 2, üliõpilastest 13% hindas oma keeleoskust „väga heaks” ning peaaegu 18% „heaks”. Pärast õpinguid hindas 30% üliõpilastest oma keeletaset „väga heaks” ning 37% „heaks”. Üliõpilastest 72% kasutas õppetöös vaid inglise keelt või selle kõrval ka mõnda muud keelt. Järgnes saksa, hispaania, soome ja prantsuse keele kasutamine õppetöös.

Üle poole vastajatest väitis, et Erasmuse stipendium kattis 50% välismaal viibimise kuludest, ligikaudu 30% hindas rahaliste vahendite tuge hindega „4“ ning 10% mobiilsetest üliõpilastest kinnitas, et Erasmuse toetus „kattis täielikult“ nende kulud välismaal. Sihtriigiti eristus ELi uute liikmesriikide grupp, kus ligikaudu viiendik üliõpilastest väitis, et Erasmuse stipendium „kattis täielikult“ välismaal õppimisega seotud kulud. Võõrsil olles elas 45% üliõpilastest vastuvõtva kõrgkooli/organisatsiooni ühiselamus/korteris, 37% teiste üliõpilastega jagatud erakorteris või -majas.

Ülekaalukalt kõige tihedam kontakt oli üliõpilastel teiste vahetusüliõpilastega, kõikides piirkondades hindas $\frac{3}{4}$ (75%) kontakte „aktiivseteks“ (4/5). Mõnevõrra tagasihoidlikum oli läbikäimine kohalike üliõpilaste ja vastuvõtva organisatsiooni töötajatega (47–49% vastajatest hindas seda taset kas 4 või 5ga).

Vastajate keskmine hinnang õppejõudude kvaliteedile ja vahenditele ligipääsule oli kõrgem, võrreldes hinnanguga vahendite kvaliteedile ja õppetöö kvaliteedile. Enamasti jäid üliõpilased õppetöö ja praktika kvaliteediga rahule, pigem oli see hinnatud „heaks“, $\frac{1}{3}$ hindas „väga heaks“. Kõige positiivsemad hinded õppetöö ja erialaõppejõudude kvaliteedile praktiliselt kattusid. 63% Põhja- ja Kesk-Euroopas käinud üliõpilastest hindas juurdepääsu õppevahenditele üliheaks. Üldiselt olid üliõpilased oma erialaõppejõudude kvaliteediga üsna rahul (86% vastas positiivselt, hinded 4/5).

Enamasti olid üliõpilased rahul ka õppetöö ja praktika kvaliteediga. Kõige paremaks hindasid õppetöö ja praktika kvaliteeti need üliõpilased, kes õppisid või tegid praktikat mõnes Põhja- ja Kesk-Euroopa riigis (4/5 hinne 82% vastajatest). ELi uute liikmesriikide õppetöö või praktika kvaliteeti hindas „heaks“ või „väga heaks“ 74% vastajatest ning Lõuna-Euroopa piirkonnas – 62% vastajatest. Kõige positiivsemalt hindavad Erasmuse mobiilsusperioodi akadeemiliselt seisukohalt erakõrgkoolide (57% hindas kogemust „suurepäraseks“) ning riigi rakendus-kõrgkoolide üliõpilased (51% hindas „suurepäraseks“).

Üliõpilaste kokkuvõttev hinnang välismaal õppimise kogemusele oli väga kõrge, keskmine hinne 4,7. Järgnesid isiklik areng tervikuna, keskmine hinne 4,5, ning kultuuriteadmiste ja oskuste areng, 4,5. Mõnevõrra madalamalt hinnati keeleoskuse paranemist – 4,2, iseseisvuse kasvu – 4,2 ning kahjuks ka mobiilussperioodi akadeemilisest seisukohast – 4,2. Praktikandid hindavad õpirände sisu (uusi oskusi ja kogemusi, Erasmuse kogemust töökogemuste ja -oskuste omandamise seisukohalt) märksa positiivsemalt kui õppurid (hinne 4 või 5 pani 89% praktikantidest ning 79% õppuritest).

Välismaal õppimise kogemuse mõju isiklikule arengule hindasid üliõpilased väga kõrgelt; kõige kõrgemalt isiklikku arengut tervikuna. 86% üliõpilastest arvas, et nende tööleasumine mõnesse teise Euroopa riiki on tõenäoline – nõnda arvama olid altimad õppurid (87%) ning naisüliõpilased (87%).

Analüüsi kõige murettekitavam tulemus on mittetunnustatud või osaliselt tunnustatud õppetulemustega üliõpilaste lubamatult suur osakaal – vaid 38% vastajatest väitis, et välismaal kogutud ainepunktid läksid nende kodukõrgkoolis arvesse õppekava „täieliku osana“, üliõpilastest ligikaudu neljandikul (25%) õpitulemused „ei tunnustatud“ ning 15%-l võeti neid arvesse vaid „osaliselt“. Programmi reeglistiku kohaselt peab kodukõrgkool tunnustama Erasmuse üliõpilase õpinguid ja praktikat välisriigis kohalike õpingutega võrdväärselt. 2010. aastal Eesti ENIC/NARIC keskuse poolt läbi viidud uuringu²⁶ järgi kanti Erasmuse programmis läbitud ained valdavalt vabaaineteks (kui ained ei ühtinud kohustuslike või valikainetega). Samas tuleb arvestada, et kui Erasmuse programmis osalenud üliõpilane võttis omal valikul erialakaugeid õppekavaväliseid aineid, mis ei vastanud õppelepingus või muudetud õppelepingus kinnitatule, ei olnud kõrgkoolil neid aineid või mooduleid võimalik tunnustada.

Indikaatoriks oli ka see, et hinnang kodukõrgkooli õppejõudude abile oli palju madalam kui hinnang partnerasutuse õppejõududele. See viitab, et kodukõrgkooli õppejõudude akadeemiline toetus ei olnud piisav või puudus sootuks. Õpirändes ei tohi alahinnata akadeemiliste õppejõudude rolli/kaasatust. Eriti olulised on kodukõrgkooli õppejõudude nõuanded õppelepingu koostamisel, selle kvaliteet mõjutab otseselt üliõpilaste õpingute tunnustamist-mittetunnustamist. Õppejõudude avatud hoiak, süsteemne teavitustöö ja akadeemiline tugi õpirändele aitaksid kaasa, et üliõpilase õpinguid ja praktikat välisriigis tunnustataks kohalike õpingutega võrdväärselt. Usutavasti oleks sel positiivne mõju ka senisest aktiivsemale osalusele mobiilsusprogrammis ning välistatud oleksid diskussioonid lähetuste mõttekuse ning selleks kulutatud vahendite teemadel.

Erasmuse mõju Bologna protsessi rakendamisele on olnud märkimisväärne. Erasmuse üks suuri edusamme on see, et õpirännet peetakse juba stuudiumi iseenesestmõistetavaks osaks. Õpirände peamine eesmärk peaks olema õppetöö sisu, uued teadmised ja oskused. Seetõttu on võõrsil sooritatud õpingute tunnustamine kodukõrgkooli poolt võtmetähtsusega. Õpingute tunnustamine on Erasmuse üks valupunktidest ka Euroopas ja kuigi aasta-aastalt on selles vallas edusamme tehtud, pole rahulolekuks veel põhjust.

---

²⁶ „Erasmuse programmi raames õpitu arvestamine, ülekandmine ja akadeemilisel õiendil kajastumine“ Eesti ENIC/NARIC 2010.

Artiklid

Üliõpilasvahetuse erinevad tahud

Jaanika Haljasmäe

Üliõpilasvahetuse, sh ennekõike Erasmuse programmi kohta on aastate jooksul välja kujunenud ja liikvele läinud rida (linna-) legende, mis loovad sellest pildi kui peaaesjalikult pidutsemisele, paremal juhul ka keele- ja kultuuriõppele suunatud meelelahutusprogrammist. Üliõpilased tundvat vähe huvi väliskõrgkooli poolt pakutava õppetöö vastu ning õppejõud suhtuvat erasmuslastesse kerge eelarvamusega, mis tihti tähendavat madalamaid akadeemilisi nõudmisi. Kuvandi idanemisele ja vohamisele on kindlasti kaasa aidanud paljud lood elust enesest, iseasi, kas legend on ajaga kaasas käinud ja kas see pilt ühtib tänaste mobiilsete üliõpilaste ja nende õppejõudude versiooniga.

14.11.2012 ilmus Postimehes rohkete päriseluliste kommentaaridega artikkel „Tudengiprogramm Erasmus toob Eestisse nii looderdajaid kui ka usinaid“. Artiklist jääb kõlama, et üliõpilaste suhtumine, eesmärgid ja akadeemiline innukus on sama mitmekesised kui sügisene mets ja akadeemilise kogukonna esindajate sõnul ei ole vahetusüliõpilaste hulgas looderdajaid ja lullilöömisele keskendunud rohkem kui üliõpilaste seas üldiselt. Ka käesolev programmis osalenud üliõpilaste kogemuste ja hinnangute kokkuvõtte ei loo pilti, mis kinnitaks eelmainitud eelarvamusi. Üliõpilaste tagasisivaatav hinnang

välisõpingutele akadeemilisest seisukohast on küll uuritud aspektide keskmisest (4,4) väheke madalam (4,2), kuid kaugeltki mitte murettekitav. 86% vastanutest on hinnanud erialaõppejõudude kvaliteeti heaks või väga heaks.

Paistab silma, et üliõpilased on hinnanud vastuvõtva kõrgkooli õppejõudude abi (3,58) kõrgemalt kui kodukõrgkooli õppejõudude mobiilsusega seotud tuge (3,0). Üritades nende hinnangute tagamaid aimata, ei saa mööda vaadata tõsiasjast, et enamjaolt räägime me kõrghariduse esimese astme tudengitest, kes välisõpinguid planeerides tihti alles päris akadeemilise tee alguses seisavad. Esimeste õppeaastate vältel ei jõua õppejõud kõiki üliõpilasi veel nii hästi tundma õppida, et suudaksid nende valikuid, sh sobiva väliskõrgkooli valikut klassiruumi väliselt oluliselt suunata, arvestades nende huvisid ja võimeid. Bakalaureuse- ja rakenduskõrgharidusõppe sissejuhatavad loengud on tihti – olenevalt kõrgkoolist ja õppevaldkonnast – suures auditooriumis, mis omakorda lükkab sisulise koostöö, mentori ja juhendatava rollide tekkimise edasi studiumi hilisemasse faasi. Võib oletada, et üliõpilaste poolt tunnetatud kodukõrgkooli õppejõudude tugi või selle puudumine välisõpingute eel ja selle kestel on otseselt eelmai-

nituga seotud. On arusaadav, et vastuvõtva kõrgkooli õppejõudude abi välisõpingutega seoses tajutakse enam – on ju nemad otseselt õppetöö läbiviijad. Kui see nii poleks, peaks saatev kõrgkool muutuma murelikuks ja partnerlussuhted üle vaatama.

Tihedam akadeemiline partnerlus üliõpilaste ja õppejõudude vahel areneb reeglina esimese õppeastme lõpus ning veelgi enam magistrantuuris. Kui üliõpilasel ei ole veel juhendajat, siis ta tihtilugu ei teagi, millise õppejõu poole võiks välisõpingute teemadel pöörduda, kelle käest soovitusi küsida. Seda on näha ka siis, kui üliõpilased peavad konkurssidel õppejõu soovituskirja esitama – üliõpilast hästi tundva õppejõu leidmine, kes üksiti oskaks kommenteerida konkreetse väliskõrgkooli sobivust üliõpilasest ja erialast lähtuvalt, on tudengile tihtilugu paras kadalipp. Võimalik, et üliõpilased alati ei tajugi sisulise arutelu ja soovitude vajadust. Seega tasuks lähemalt uurida, millist tuge üliõpilased kodukõrgkooli õppejõududelt ootasid ning kas ja milliste küsimustega ise nende poole pöördusid.

Kodukõrgkoolis õpinguid alles alustanud üliõpilane ei ole õppekava veel sel määral läbinud, et tal võiks tingimata tekkida selge teadmine, millises valdkonnas võiks end väliskõrgkoolis täiendada. Seega, ka spetsiifiline erialane huvi ei lahenda tihtilugu küsimust, millise õppejõu poole pöörduda. Pigem tuleb ette olukordi, kus välissemestri-le minnaksegi mõtteid koguma lootuses, et kaugelt vaadates on üldpilt klaarim ja sealne teistmoodi kogemus aitab endas selgusele jõuda, võib-olla leida oma tee spetsialiseerumiseks.

See, kas üliõpilane räägib iga õppeaine valiku ja selle arvestamise läbi kodukõrgkooli vastava õppeaine vastutava õppejõuga või on välja töötatud sujuvam protseduur, mis personaalset pöördumist kõigi õppejõudude poole ei eelda, sõltub kodukõrgkoolist. Otsese nõude puudumine tähendab, et paljud seda ei tee. Võib-olla ollakse tihti ka liialt tagasihoidlikud, et oma plaane

jagama ja arvamust küsima minna. Olekski ehk meelevaldne vaadata üliõpilaste ja õppejõudude suhtlemist ja selle arengut välismaal õppimise kontekstis eraldiseisvana suurest pildist. Siiski vääriks lähemalt uurimist, mida arvab akadeemiline kogukond üliõpilaste mobiilsusest, sh millisena nad näevad enda rolli ja millises õpingute astmes ja faasis nad peavad välisõpinguid tulemuslikumaks. Üliõpilaste suulisest tagasisidest on läbi kumanud, et levinud on õppejõudude soovitus omandada baasteadmised kodukõrgkoolis ning planeerida välisõpingud stuudiumi lõppu või teise õppeastmesse. Mõeldes alles tekkivale akadeemilisele koostööle ja õppejõudude hoiakule, et välismaale võiks hiljem suunduda, võivad õpingute esimeses pooles välisõpinguid alustanud üliõpilased oma plaanides ja valikutes rohkem üksi olla kui nende kogenumad kolleegid.

Stuudiumi lõppu välisõpingud planeerinud üliõpilased on tihti kodukõrgkoolis oma õppekava suuresti täitnud ja võtavad teadlikult lisaaega, et kasutada veel võimalust välismaal kogemuse saamiseks ja osalt ka lõputöö kirjutamiseks. See annab juba eos fooni, et üliõpilased pigem ei otsi väliskõrgkoolist siinses õppekavas ettenähtule asendust, vaid midagi täiendavat. Mis omakorda toob meid välismaal sooritatud õppetöö tunnustamise tulise teemani. Kas ülikoolid peaksid piirama mobiilsust juhul, kui üliõpilased on kodukõrgkoolis õppekava enamjaolt juba täitnud ja/või õppeainete valikust on näha, et tegemist on peamiselt vabaaineteks kvalifitseeruvate kursustega? Paljudel juhtudel ei ole konkreetsele kõrgkooli soovijate konkursisõel ülemäära tihe ning eesmärk on mobiilsete üliõpilaste hulka suurendada. Seetõttu on pigem levinud praktika, et muidu motiveeritud ja piisavalt heade akadeemiliste tulemustega üliõpilased saavad välismaal õppimise võimaluse olenemata sellest, kuhu nende poolt valitud õppeained õppekavas asetuvad. Siiski jääb küsimus – kumb oli enne, kas üliõpilase soov pigem siinsetele õpingutele väliskõrgkoolist

tummisust ja teise nurga alt vaadet juurde hankida või õppeakavade eest vastutajate tõrksus välisõpingute arvestamisel?

Õppekava mõistes sisuka välissemestri planeerimine eeldab tihedamat koostööd kõrgkoolide akadeemiliste üksuste vahel, kui pelgalt õppekavade sobivuse hindamine koostöölepingu sõlmimisel. Mugavalt õppekavasse sobituv semester tähendab sisuliselt samas mahus eeltööd, mis tehakse õppekavaarenduses ühisõppekavade ja topeltkraadide planeerimisel – üliõpilane teab juba kõrgkooli astudes, millise semestri ajal on kõige mõistlikum väliskõrgkooli (millisesse) minna ja millised õppeained/moodulid ja millises õppekeeles teda seal ees ootavad. Ühest küljest tähendaks see täielikku tunnustamist, kindlustunnet üliõpilasele ja ka kodukõrgkoolile. Teisalt piiraks see olulisel määral üliõpilaste akadeemilist vabadust ja mängulust. Sugugi ei julge väita, et mobiilsete üliõpilaste arv ja nende praegu väga kõrge üldine rahulolu välisõpingutega (keskmine hinnang 4,7) selle tulemusel ei kahaneks. Võib küll oletada, et üliõpilaste eesmärgid on erinevad ja osadele neist oleks meelepärane ainult ülikoolide poolt määratud õppeainete läbimine välismaal. On hoomamatu, millise lisakoormuse tooks sellise kindlastruktuurilise mobiilsusakna planeerimine mõlema kõrgkooli akadeemilisele üksusele. Kindlasti vähendaks see koostööpartnerite hulka ehk üliõpilaste jaoks kitseneks oluliselt võimalike sihtülikoolide valik. Tasub hoolega mõelda, kas üks-ühele sobituv tükk õppekavast kaalub üles akadeemilise vabaduse, laiemale ringile kättesaadava välisõppe võimaluse, üliõpilase spetsiifilistest erialastest huvidest lähtuva õppeplaani, tööjõuturul konkurentsieelisena tajutavat keele- ja kultuuriruumi kogemust, isiksusena kasvamist jne.

Siiski ei maksa unustada, et Erasmus programmi üliõpilasvahetus tugineb erialasele piiriülesele partnerlusele, kus akadeemiliste üksuste koostöö ja partnerite hoolikas valik on märgilise tähtsusega. Kui partneri juures

on võimalik läbida vaid mõned üksikud erialased võõrkeelsed (ingliskeelsed) õppeained ja needki on sissejuhatavad kursused erialasse, mida üliõpilane on juba paar aastat õppinud, siis selle baasilt on raske ka muidu akadeemiliselt väga innukale üliõpilasele midagi ette heida. Kui, siis ainult vale sihtkõrgkooli valikut. Kõrvaltvaatajale võib see väide üsna vastuoluline näida – kui akadeemiline üksus on väliskõrgkooli vastava üksuse partneriks valinud, kuidas siis üliõpilane sai vale valiku teha. Siinkohal peaks lähemalt vaatama, kuidas partnerlused väliskõrgkoolidega tekivad. Tihti on koostöö algatajaks välispartner ja meil ei olda alati nii valivad – kui väljastpoolt on huvi, mis siis meilgi selle vastu olla saab. Osadel juhtudel tullakse vastu konkreetse üliõpilase soovidele ja hiljem ei pruugi see valik enam teistele nii asjakohane olla (nt õppetöö ainult vähemräägitud keeles). Samas on Eesti akadeemiline pere üldjuhul väga tihedates kontaktides oma kolleegidega üle maailma. Alati aga ei pruugita juba toimivat koostööd ja teineteise tundmist Erasmus programmi üliõpilas- ja õppejõu vahetuse lepinguks vormistada. Selles vallas aitab kindlasti veelgi intensiivsem ja kogu akadeemilist kogukonda haarav teavitustöö ja ennekõike positiivsed kogemused, mis ka õppetööd korraldavas üksuses kõlapinda leiavad.

Tulles tagasi üliõpilasi väliskõrgkooli õppima minemisel enim motiveerinud teguriteni, siis otseselt õppetööga seotud aspektid (õppetöö tase; õppeained, mida kodukõrgkoolis ei õpetata) ei ole esirinnas – keskmised hinnangud vastavalt 3,4 ja 3,5. Samal ajal on kogemus teistsuguses keskkonnas hinnatud keskmise hindegaga 4,5. On igati loomulik, et isiklikud aspektid ja soov kasutada võimalust võõras keskkonnas elada (ja õppida – küsimuse asetus seda ei välista) kaaluvad üles õppeainete valiku kui motivaatori. Või kujutame ette, et konkreetsetesse õppeainetesse puutuv peaks ühel ilusal päeval muud põhjused üles kaaluma? Arvestades, et nt kohustuslikuks õppeaineaks arvestamine

eeldab, et tegemist ei ole kodukõrgkooli õppekavas ettenähtust kardinaalselt erineva õppeainega, siis on omamoodi arusaadav, et üliõpilased ei pea teistsugust õppeainete valikut alati väga kaalukaks mõjutajaks.

Saates üliõpilasi välismaale ja olles tunnis-
tajaks nende naasmisele, jääb argirutiinis
pahatihti küsimata, kuidas neil seal läks.

Käesolevat üliõpilaste tagasiside kogumikku
lugedes võib rahuliku südamega nentida,
et neil läks hästi. Kuigi paljugi saaks veel
paremaks teha ja kõik osapooled peavadki
selle nimel jätkuvalt pingutama, ei maksa
unustada, et üliõpilasvahetuse keskmes on
üliõpilased ja rõõmustagem, et nemad on
rahul.

Erasmuse praktikantide mobiilsus õppiva organisatsiooni idee valguses

Merje Kuusk

Praktika on õppekava osa, mis annab võima-
luse rakendada teoreetilise õppe käigus
omandatud teadmisi, oskusi ja hoiakuid
reaalses töökeskkonnas. Kuidas korraldada
tulemuslikku ja eesmärgistatud praktikat ja
kuidas kujundada praktika kasulikuks kõigile
osapooltele, on küsimused, mis tekivad
üliõpilastel, tulevastel tööandjatel, õppejõu-
dudel ja praktikajuhendajatel (Vahtramäe et
al, 2011). Toetun praktikantide mobiilsuse
mõtestamisel üliõpilaste tagasisides vabas
vormis antud kommentaaridele (2007/2008–
2010/2011) ja Peter Senge õppiva organi-
satsiooni ideele – õppiv organisatsioon on
eelkõige visioon, mis eksisteerib meie kollek-
tiivses kogemuses ja kujutlusvõimes.

Õppiva organisatsiooni idee kätkeb endas
ausa ja selge arusaama kujundamist prae-
gusest reaalsusest, mida kasutatakse uute
teadmiste loomiseks ning mis aitavad
inimestel oma soovitud tuleviku saavuta-
miseks tõhusalt tegutseda. Õppiva organi-
satsiooni põhitöö baseerub viiel õppimise
distsipliinil:

- 1) isiklik meisterlikkus (personaalse
visiooni väljendamine);
- 2) jagatud visioon (vastastikused
eemärgid);
- 3) mõttemudelid (aitavad määratleda
praegust reaalsust);
- 4) meeskonnaõpe (koostoime dist-
sipliin);

- 5) süsteemne mõtlemine (omavahe-
lise sõltuvuse mõistmine ja võime
mõista tervet süsteemi) (Senge,
1990; Senge et al, 2009).

Õppimine on ühtaegu sügavalt isiklik ning
olemuselt sotsiaalne; see ühendab meid
üksteisega, mitte ainult abstraktse teadmi-
sega (Senge et al, 2009). Kuulumist erine-
vatesse õppivatesse organisatsioonidesse
saab kirjeldada Wengeri (2009) sotsiaalse
õppimise teooria kaudu – me kuulume elu
jooksul erinevatesse praktikakogukonda-
desse, kus meie õppimine aset leiab.

Erasmuse praktikantide praktikakogu-
konna moodustavad koos praktikandiga
tulevane tööandja, ülikooli õppejõud ning
praktikajuhendaja vastuvõtvas organisat-
sioonis. Tulevane tööandja, ülikooli õppejõud
ja vastuvõtva organisatsiooni esindajad on
tudengiga praktilal alati kaasas. Õppimist
ei saa tegevusest lahutada ja õppimise
erinevaid osapooli ei tohi üksteisest lahu-
tada. Osapooled võivad olla üksteise suhtes
kahtlustavad, tundmata üksteise visioone ja
võimalikku tulu, mida nad protsessi käigus
saada võivad. Lisaks kogemustele ja neile
antud hinnangutele on oluline kaardistada
ka tähendused, mida erinevad osapooled
Erasmuse praktikale on omistanud. Inimest
ei arenda kogemus ise, vaid subjekti poolt
sellele omistatud tähendus – see, milleks
kogetu teda inspireerib nii tunnetuslikul

kui tegevuse tasandil (Kuurme, 1999). Praktikal käinud tudengi kogemused seostuvad praktilise eluga juhul, kui erinevate osapoolte omistatud tähendused kaardistatakse ja on erinevatele osapooltele teada. Eriti oluliseks pean tulevaste tööandjate ja praktikantide kogemuste tõlgenduste teadvustamist – olukord kus üliõpilased ja tulevased tööandjad on teadlikud vastastikustest tähenduste väljadest.

Õppejõud on protsessis tähtsal kohal oma suhtumisega välismaale praktiseerima minekusse, abiga õppelepingu koostamisel ja hiljem kogemustele tähenduse omistamisel. Õppejõu mõju välismaale praktiseerima minemise protsessi ei saa alahinnata dokumentatsiooni koostamisel, tagasiside andmisel, arengu toetajana, kutse sobilikkuse hindamisel, eetiliste hoiakute kujunemisel, teooria ja praktika seostamisel (Vahtramäe et al, 2011). Kahjuks hindavad Eesti üliõpilased just õppejõudude poolset toetust kõige madalamalt. Vastuvõtva organisatsiooni esindajatelt ootavad Eesti üliõpilased võimalust ennast igakülgsest arendada ja kurdeti selle üle, et praktikabaasis pakuti vähearendavaid tööülesandeid. Väljavõtte tudengite tagasisidest oma praktikakogemustele: *praktika osutus pigem lihtsalt välismaiseks kogemuseks kui millegi uue omandamiseks või õpitu praktiseerimiseks; raske on Eestis õpitud võõras keskkonnas rakendada (meetodite erinevus); pigem tähtsaks isiklikud eesmärgid kui praktikale püstitatud eesmärgid.*

Üliõpilane, õppejõud, tulevane tööandja ja vastuvõtva organisatsiooni esindaja peaksid ideaalis moodustama õppiva organisatsiooni, olles omavahel tihedalt seotud ja mõjutama üksteist erinevatel tasanditel. Kõik osapooled on õppivad (luues uusi tähendusi ja uurides erinevate osapoolte ootusi) teadmiste kaasloojad ja programmi arengus osalejad. Selleks, et õppiva organisatsiooni ideed lahti seletada, vaatleme lähemalt viit õppimise distsipliini.

Isikliku meisterlikkuse distsipliin (Senge,

1990) väljendub läbi õppimise tulemuslikkuse, mis põhineb enda kogemuste kaardistamisel (kuhu soovin jõuda ja kus asun praegu). Milliseid kogemusi on Eesti üliõpilased Erasmuse praktikalt kaasa toonud: *kohtudes pidevalt uue ja tundmatuga, avaldub väljendamata teadmine iseenda ja ümbritseva kohta; tajusin erinevusi töökultuuris, sain teada, kuidas mujal mõeldakse, õpitakse ja õpetatakse; sain juurde eneseteadlikkust ja rõõmu; tulin välja oma mugavustsoonist; tänu sellele kogemusele joonistus välja pilt enda tulevikust; õppisin alandlikkust, julgust, ettevõtlikkust; tulin tagasi oluliselt rikkamana.* Tudengitel, kes olid tagasisides märkinud, et ei püstitanud enne välismaale praktiseerima minekut endale eesmäärke, on kindlasti raske oma kogemustele tähendusi omistada ja tulevikus neid tähendusi tulevaste tööandjatega ühises visioonis sõnastada. Välismaale praktiseerima minek paneb tudengi küsima küsimusi oma eluvisiooni kohta ja sunnib oma soove teadvustama ning elu ümber korraldama. Samuti peavad õppimise tulemuslikkuse küsimuse endale esitama ka tulevased tööandjad, õppejõud ja vastuvõtva organisatsiooni esindajad.

Mõttemudelite distsipliin (Senge, 1990) kätkeb endas oletusi ja lugusid, mis on meie meeltes enda ja teiste inimeste, institutsioonide ja maailma erinevate aspektide kohta ning mõjutavad meie käitumist ja hoiakuid. Erinevused mõttemudelite vahel aitavad selgitada, miks kaks inimest kirjeldavad sama jälgitavat sündmust erinevalt. Eesti üliõpilased on Erasmuse praktikalt kaasa toonud järgnevaid oletusi ja lugusid: *ettevõttepraktika annab väga hea kogemuse sellest, milline võiks välja näha erialaga jätkamine peale kooli; käisin oma tulevikku kindlustamas; ma usun, et kui tulevased tööandjad Eestis näevad, et suudad ka välismaises töökeskkonnas adapteeruda, siis võtavad nad sind meelsamini tööle.* Lisaks üliõpilaste mõttemudelitele on oluline kaardistada ka teiste osapoolte arusaamad ja ootused, et mõista, kas tähendused, mis on omistatud

Erasmuse praktikale, kattuvad või mitte. Kriitilistes olukordades kalduvad inimesed vastu võtma informatsiooni, mis tugevdab juba olemasolevaid mõttemudeleid (Senge et al, 2009). See paneb mõtlema tudengite praktikaperioodi keskmise pikkuse peale õppeaastatel 2007/2008–2010/2011 (3,6 kuud). Kas see oli piisavalt pikk, et tudengitel oleks aega mõttemudelite muutmiseks, kas neil on aega, et lisada juba olemasolevatele mõttemudelitele omad tähendused ja teha sellest järeldusi?

Jagatud visiooni distsipliini (Senge, 1990) silmas pidades saame esitada erinevatele osapooltele küsimuse, mida nad Erasmus praktikalt ootavad ja kuidas saadud kogemusi tõlgendavad ja väärtustavad, mida ootab üliõpilane, mida ootab tulevane tööandja, kuidas väärtustab protsessi koduülikooli õppejõud ja milliseid eesmäärke aitab seada vastuvõttev organisatsioon. Ühise arusaama kujundamine protsessist aitab kõigil osapooltel tunda ennast asjasse pühendatuna ja selgitada välja tõelised eemärgid, mis kõnetavad kõiki osapooli. Jagatud visioonist saadakse teadlikuks erinevate uurimustega tutvumise ja ühiste seminaride kaudu, mille käigus toimub meeskonnatöö. Lisaks juba toimivatele koostoime distsipliinidele on oluline kaardistada erinevate osapoolte hinnangud ja

ideed, kuidas koostoimet täiustada.

Kõik praktikakogukonna liikmed on üksteise peegeldus, kui ühte saadab edu, saadab see ka teist ehk, kui üliõpilase praktika on korraldatud ja korraldunud kooskõlas kõigi osapoolte eesmäärke täites, on tudeng hiljem tööturul edukam. Edukuse all pean silmas seda, et tudeng teab, mida oodata ja mida temalt oodatakse (praktikal olemise protsess ja tööle kandideerimise protsess on läbi paistvad, inimene kasvab iseendaks teiste toel). Teave kogumuste tähenduste kohta paikneb kontekstis ja erinevate infokildude ühendamine ilma mõtteväljade ühendamiseta ei ühenda, vaid pigem eraldab osapooli. See võtab kokku süsteemse mõtlemise (Senge, 1990) distsipliini – kõigil osapooltel on teada tulem, millest hoolime.

Läbi õppiva organisatsiooni idee saame lähendada Erasmus praktika erinevaid osapooli ja integreerida õpitut igapäeva-eluga, aidata kaasa piirjoonte kaotamisele õppimise ja igapäeva elu vahel. Õppimine toimub erinevate praktikakogukondade kaudu pidevalt ja aitab meil igas olukorras oma eesmäärke saavutada. Ühises ruumis tegutsedes ja osapoolte mõttemallidega tuttav olles oleme lähemal ka osapoolte demüstifitseerimisele, osapooled näevad üksteise tugevusi ja ei keskendu nõrkustele.

Allikad:

Kuurme, T (1999) Õppija kogemus kui kooli humaniseerimise keskne probleem. Monograafia, Tallinna Pedagoogikaülikooli toimetised, Tallinn.

Senge, M.P (1990) The Fifth Discipline. The Art of Practice of the Learning Organization. New York: Random House.

Senge, M.P; Cambron-McCabe, N; Lucas, T; Smith, B; Dutton, J; Kleiner, A (2009) Õppiv kool. Viie distsipliini käsiraamat, haridustöötajale, lapsevanematele ja kõigile, kellele haridus korda läheb. As Atlex: Tartu.

Vahtramäe, A; Sikk, J; Kaldma, M; Reva, E; Koit, K; Varendi, M (2011) Praktika kõrgkoolis. Sihtasutus Archimedes. Programmi Primus büroo. Tartu.

Wenger, E (2009) A social theory of learning. In: K, Illeris. (Ed.). Contemporary theories of learning Learning theorists ... in their own words. London and New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 209-218.

Kas olla mobiilne või mitte?

Monika Maljukov

Eestis ja ka mujal maailmas on aina olulisem kõrgkoolide ning kõrghariduse rahvusvahelistumine, tegemist ei ole enam vaid mõnede ülikoolide eripäraga ning nii-öelda oma nišiga, vaid millegagi, mille puhul on normaalne ning loogiline, et kõrgharidusinstituutioon ning selle liikmed oleksid laiemal kaardil kui oma väikene üksus. Võib öelda, et sageli tegeldakse rahvusvahelistumisega rahvusvahelistumise pärast ning ei mõelda läbi laiemaid eesmärke ning põhjusi, miks on kasulik omada nii rahvusvahelisi õppejõude kui üliõpilasi või milleks kohalikke kõrgkooliliikmeid laiemas akadeemilises maailmas tutvuma saata; öeldakse, seda on lihtsalt vaja, see annab paremaid tulemusi vms. Õnneks tuleb tõdeda, et mida aeg edasi, seda enam kaob ebaselgus ning rahvusvahelistumist võetakse võimalusena, mis annab juurde nii indiviidile, kõrgkoolile kui ka kogu ühiskonnale.

Euroopa Liidu arengustrateegia kohaselt peaks aastaks 2020 mobiilseid õppureid olema 20% üliõpilaskonnast. Siinjuures tuleb olla õnnelik, et üliõpilaste mobiilsus on kasvanud ja ilmselt kasvab ka edaspidi (kasutatakse selleks siis Erasmus programmi või mõnd teist võimalust), kuid seatud eesmärgi realistlikkuses ma kahtlen sügavalt ning seda väga erinevatel põhjustel.

Esiteks, tänase tüüpilise üliõpilase profiil on muutumas, tulenevalt demograafilisest olukorrast väheneb nende üliõpilaste arv, kes keskkoolipingist kohe edasi õppima asuvad, mis tähendab, et üliõpilased on teistsuguse taustaga – vanemad, nii-öelda teisel ringil end täiendamas, lastega, püsiva töökohaga. Kõik need tegurid mängivad mobiilsuse juures oma rolli ning võivad osutada koduriigist pikema eemaloleku takistuseks. Eriti tänases ühiskonnas, kus suhtevõrgustik ning tuttavlik eluolu tekitavad kindlustunnet ning võib-olla ka stabiilsust.

Käesolev üliõpilasvahetuses osalenute uuring toob välja välismaale õppima mineku motivaatorid, kuid me ei saa teada, miks paljud üliõpilased, kellele on tagatud kõik mobiilsusvõimalused, ei ole seda võimalust siiski kasutanud. Et sellest problemaatikast paremat aimu saada, korraldati 2012. aastal küsitlus üliõpilaste seas, kes olid kandideerinud erinevate mobiilsusprogrammide abil välismaale kogemusi omandama minekule, saanud stipendiumi, kuid lõpuks otsustanud minemata jätta. Küsitluse läbiviimisel oli raskendavaks asjaoluks pikema perioodi andmestiku puudumine (puudusid nende inimeste andmed, kes taotlesid stipendiume enne 2010. aastat) ning kas kõrgkoolide koordinaatorite või võimalike vastajate vähene huvi ja soov küsitluses osaleda. Seetõttu põhinevad tulemused suurel määral Tallinna Tehnikaülikooli ning Tartu Ülikooli andmetel.

Põhjused, miks õpirändes osaleda sooviti, sarnanevad käesolevas uuringus toodutega: kõige põhilisemaks motivatsiooniallikaks oli soov omandada kogemusi uues keskkonnas, millele viitasid pea kõik vastajad. Oluliseks peeti aga ka vastuvõtva kõrgkooli õppetöötaset ning õppeaineid, mida kodukõrgkoolis õppida ei oleks saanud.

Mõeldes põhjustele, miks üliõpilane ikkagi otsustab õpirändes mitte osaleda, eeldab enamik ilmselt, et esikohal on majanduslikku laadi kaalutlused. Küsitlus näitas kahjuks või õnneks midagi muud. Nimelt tegi enamik loobuda otsustanud seda õpingutega seotud põhjustel, mitmed tõid välja nominaalajaga kõrgkooli lõpetamise ehk pärast perioodi välismaal ei saavat nad siiski kõiki õppeaineid arvestatud ning sellega veniksid õpingud pikemaks. Samuti toodi probleemina välja, et vastuvõtva kõrgkooli ning kogukõrgkooli õppekavad ei ühti piisavalt ning seetõttu ei läheks kõik ained

eriala omandamisel arvesse. See näitab, et õpingud on üliõpilaste jaoks olulise tähtsusega ning teada-tuntud ütlemine, et välistundegid tegelevad vaid meelelahutusega, pole päris tõene; õpirändes osalemise eesmärk on ikkagi ka akadeemiline edasiarenemine ning iseseisvumine ja hakkamasaamine uues keskkonnas.

Lausa kurb on tõdeda, et olenemata kõrgkoolidevahelistest lepingutest ja liikumisest aina ühtsema Euroopa kõrgharidusruumi suunas, on endiselt probleeme ainepunktide ülekandmisega. Ega asjaolu, et ainet loeb keegi teine ning vahest ka teismoodi, ei tähenda, et õpiväljundeid ei omandata! Kas erinevad nüansid mitte ei rikasta pilti? Usun, et iga aastaga ja iga uue üliõpilase lisandumisega õpirändesse süsteemid paranevad, tekib rohkem võimalusi, kasvab usaldus, julgus ning motivatsioon osaleda. Siinjuures on oluline, et probleemidega tegeldaks ka kõrgkoolisiselt ning näiteks juhul, kui õppeaineid loetakse üle aasta, tuleb leida viis, kuidas üliõpilased sellest olenemata saaksid mobiilsed olla. Me ju räägime rahvusvahelistumisest – üliõpilaste mobiilsus on väga oluline osa sellest.

Kui nüüd vahepeal siiatulevate välisüliõpilaste juurde põigata, siis tunnustamise ja motivatsiooni osas on hetkel pigem keeruline olukorda hinnata, eks probleemid on sarnased kõikjal ja süsteem nõuab arendamist. Küll aga oleks soovitatav nende suurem integreerumine kohalike üliõpilastega ning üliõpilaseluga. Vahetusüliõpilastega tegeldakse ja neile pööratakse palju tähelepanu ning seda on näha ka tagasiside uuringutest, kuid sisuliselt ei ole nad kõrgkooli liikmeskonnaga laiemalt seotud – nad on siin vaid korraks ning lähevad ära, seega pole ju vaja! Ei kõrgkoolid ega (olgem ausad!) üliõpilasesindajad pööra piisavalt tähelepanu vahetusüliõpilastele – ega ka siin õppivatele alalistele välisüliõpilastele. Viimased peaksid kõrgkooli kogukonna tegemistega eriti seotud olema. Kõigilt on midagi õppida ja miks mitte ka õpitut võimalusel raken-

dada, et meie kõrgkoolid oleksid paremad, saaksid positiivsemat tagasisidet üliõpilastelt, kellel on mitme kõrgkooli ning haridussüsteemi kogemused. Seda me ju soovime – olla konkurentsivõimelised ning tunnustatud ka rahvusvaheliselt.

Mobiilsuse takistuste juurde tagasi pöördudes pean teise kitsaskohana esile tooma välja minna soovivate üliõpilaste mobiilsusperioodi finantseerimise (ka stipendiumi olemasolu korral). Siin oli kaks peamist probleemideringi. Ühel juhul väideti, et stipendium ei ole hakkamasaamiseks piisav, ning teine oluline faktor oli seotud töökohaga, millest ei soovitud loobuda; mõnel juhul oli töökoht, millest ei soovitud loobuda, leitud vahetult enne mobiilsusperioodi algust. EUROSTUDENT uuring näitab, et üliõpilased töötavad õpingute kõrvalt ning Eestis teeb seda üle 60% üliõpilastest. Siinjuures on oluline märkida, et täiskoormusega töötavaid üliõpilasi on ca 50%, mis annab selgelt märku, et töötamine on Eesti üliõpilaste jaoks tavaline ning oluline – töötamise põhjused on erinevad. Seega hea töökoha saamise korral ei olda valmis sellest loobuma, kuna ka tööandja ei ole üldiselt piisavalt paindlik, et säilitada üliõpilasele töökoht, kuhu ta õpirändelt naasmise järel tagasi võiks tulla.

Sellest tulenevalt tekib küsimus, kas välismaal õppimise kogemused annavad üliõpilastele tööturul eelise või on see miski, mis ainult tundub oluline olevat. Julgen uskuda, et eelis on olemas. Välismaal õppimise kogemus annab tööandjale kindluse, et tegemist on julge, hakkaja ning laia silmaringiga inimesega, kes on kogenum kui õpirändes mitteosalenud kraadiomanikud. Kogemustel on aina olulisem roll tööturul edukas olemisel. Muidugi võib tekkida mõnedes valdkondades küsimus, kas mobiilsusperiood ei tekita lünka võrgustikus, mida kõrgkooliõpingute jooksul eriti hoogsalt luuakse. Kas ei või tekkida olukord, kus välismaalt tagasi tulev tudeng mäletab elu-olu sellisena, nagu see minnes oli, ning

unustab, et möödunud on kuus kuud, aasta – elu läks edasi. Samuti ei ole keegi ju päris sama inimene, kui nii pikalt eemal ollakse, väärtused pigem muutuvad, maailmapilt on laiem. Kuidas suudetakse siis kohaneda olukorras, kus ollakse ise muutunud ning kus kõik ümber on muutunud? See on miski, millega ilmselt alati ei osata arvestada, ja tagasi tulles võib niinimetatud kultuurišokk olla suurem kui minnes. Kõik need erinevad aspektid võivad tekitada kõhklust, kas minna või mitte, ja üks mõni leiab rohkem põhjendusi mitte minemiseks. Õnneks enamik neist, kes juba stipendiumile kandideerimiseni jõudnud, saavad ikka kogemuse mõnest teisest riigist kätte.

Kui seni olen käsitlenud õpirändest loobumise kahte esimest ja rohkem fookuseeritud põhjust, mida küsitlus esile tõi, siis laiemalt oli põhjusi loobumiseks veel. Kolmanda rühmana võib mainida isiklikke põhjusi, mille puhul ei ole muud vastust kui, et selline on elu. Mitme noormehe Eestist väljaminek jäi kaitseväeteenistuse taha, tõsised haigestumised, samuti lapse sünd ning uus töökoht, mis põimusi läbi mitme erineva muu põhjusega, kuigi rõhutati, et töö pool oli pigem teisejärguline. Oli ka üliõpilasi, kes leidsid, et ei olnud siiski välismaale minemiseks vaimselt valmis ning loobusid seetõttu stipendiumist. Ja ega ei saa ka midagi teha, kui armastus peale tuleb ning ei soovita kallimast eemal olla. See näitab, et nii majanduslikult kui ka akadeemiliselt võib kõik suurepärase olla, kuid alati võib midagi ette tulla ning sellega ei ole võimalik midagi ette võtta. Minu hinnangul on positiivne ka asjaolu, et mõned vastajad, kes omal ajal otsustasid õpirändes osalemisest loobuda, on planeerinud selle mingil hetkel

siiski ette võtta – võib-olla muusse sihtriiki või on leitud lisafinantseerimise võimalusi või on välismaa võimalused endale paremini selgeks tehtud.

Kokkuvõtteks leian, et üliõpilased pigem soovivad uutele väljakutsetele vastata, teisi kultuure kogeda ning välisriikide suurepärastes kõrgkoolides õppida, kuid sageli jääb asi julguse ning pealehakkamise taha. Tegemist on väljakutsega, mida igaüks ei suuda võtta. See tähendab aga ka seda, et sisuliste takistuste vähendamiseks on vaja tegelda akadeemiliste probleemide vähendamise. Aastaid juba räägitakse Euroopa ühtsest kõrgharidusruumist, tulevikus ehk räägitakse maailma ühtsest haridusruumist ning iga kõrgharidusvaldkonnaga kokkupuutuv inimene peab sellesse oma panuse andma – see ei ole ju ainult kõrgkooli vastutus, see on ka üliõpilase kohustus olla õpirändel vastutustundlik. Töökohtade ning finantseerimise osas on olulised kaks aspekti, vähemalt minu hinnangul. Esiteks tuleks mõelda sellele, kuidas võimaldada mobiilsetel üliõpilastel olla kindlad, et tagasi tulles on neil vajadusel töökoht olemas, eriti juhul, kui enne minekut see neil olemas oli. Ja teiseks arvan, et rahastamise juures on kõik kinni prioriteetides – kui meie soov on saavutada üliõpilaste suurem mobiilsus, siis selleks on vaja üliõpilasi paremini finantseerida. Siin ei räägi ma luksuslikust elust välismaal kellegi teise kulul, vaid vähemalt ära peab saama elada – see annab kindluse ning julguse väljakutse vastu võtta. Mobiilne tasub olla, see arendab mõtlemist, õpetab hindama seda, mis on, ja seda, mida pole; kuid vältida tuleb olukorda, kus tudeng kuue kuu või aastaga pankrotistub ning end laenuorjusesse mässib.

Autorite tutvustus

Jaanika Haljasmäe

on kuuendat aastat Tartu Ülikooli Erasmuse programmi üldkoordinaator. Ta on rahvusvahelise mobiilsusega seotud alates 2003. aastast, mil asus ametisse TÜ välisüliõpilastalituses. Kümne aasta sisse on mahtunud ka välisüliõpilaste ja õppejõuvahetuse koordinaatorina töötamist, nüüdseks on ta lisaks Erasmuse programmi üldisele haldamisele keskendunud vahetusüliõpilasena välismaale suunduvate üliõpilaste temaatikale. Jaanika on lõpetanud TÜ Pärnu kolledži ärijuhtimise eriala ja täiendanud end Tartu Ülikoolis majandusteaduse vallas. Õpingute ajal on ta proovinud kätt Pärnu Päikeseraadios tudengi- ja muusikasaate juhina ning töötanud ka Tallinna Rahvusvahelise Filmifestivali korraldustiimis. Tööväliselt aktiivne Eesti Depeche Mode'i Fännklubi liige ja heviaeroobika harrastaja.

Terje Kaelep

on SA Archimedes hariduskoostöö keskuse kõrghariduse büroo juhataja. Tööalane kokkupuude Erasmuse programmiga on tal alates 2005. aastast, mil asus SA Archimedeses tööle Erasmuse programmi assistendina. Ta on lõpetanud Tartu Ülikooli kasvatus- teaduste eriala (kõrvalerialaks sotsioloogia), õppinud ja praktiseerinud välisüliõpilasena Saksamaal ning kaitsnud kasvatusteaduste magistri kraadi Tallinna Ülikoolis. Tema uurimistöö teemaks oli „Eesti üliõpilaste Erasmuse programmis osalemise motivatsioonilised aspektid ja hinnangud õpirände“. Õpingute ajal ja pärast TÜ lõpetamist praktiseeris Terje pedagoogina, andes asendustunde nii saksa keele kui algklasside õpetajana. Pool aastat töötas ta ka Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuses erivajadustega õpilastega.

Merje Kuusk

on töötanud Tallinna Ülikoolis välisüliõpilaste koordinaatorina seitse aastat. Ta on elanud ja töötanud USAs, õppinud Erasmuse vahetusüliõpilasena 2005/2006. õppeaasta sügissemestril Soomes Helsingi Ülikoolis, osalenud aastasel kultuuridevahelise suhtluse koolitusel *North American Association for International Education Academy's* ja erialastel täienduskoolitustel Euroopas. Ta on lõpetanud Tartu Ülikooli kasvatusteaduste erialal ja õpib alates 2012. aastast Tallinna Ülikoolis kasvatusteaduste magistriõppes. Tema uurimistöö teema on „Trendid Erasmuse praktikantide mobiilsuses Eesti üliõpilaste tagasiside põhjal“. Tartu Ülikoolis õppimise ajal töötas Merje lasteaias liikumisõpetaja, lastelaagrites kasvataja ning laste laulupidude korraldajana Luunjas. Merje on terve teadliku elu laulnud erinevates koorides ja kooris laulmine ning üheshingamine jätkub ka praegu.

Autor: Anell Vaskimeister (Tallinna Tehnikaülikool)
Vastuvõttaja: kõrgkool: Technical University of Crete | Õpingute periood: kevad 2008 | Pildi tegemise koht: Kreta

Katrin Maiste

on sotsiaaltöö magister (Tartu Ülikool), ülikooliaegses uurimustöös analüüsis ta läbipõlemise sündroomi. Magistrantuuri lõputööna adapteeris ta eesti keelde kolm läbipõlemise hindamise instrumenti. Praegu töötab Katrin puuetega inimestega ja on hoolekandeteenuste kvaliteedi konsultant. Lisaks on ta tegev veel mitmes sotsiaalvaldkonna ja dokumendihalduse projektis ning hinnanud mitmel aastal Euroopa elukestva õppe programmi hindamiseksperdina erinevaid haridusprojekte.

Monika Maljukov

on Eesti Üliõpilaskondade Liidu esinaine ja alates 2011. aastast üks Eesti neljast Bologna eksperdist (perioodil 2011–2013), esindades projektis üliõpilasi. EÜLis on Monika ülesandeks koordineerida liidu avaliku poliitika valdkonda ning juhtida kõrghariduse kvaliteedikindlustamise, rahvusvahelistumise, tööturu jt haridus- ja sotsiaalpoliitikaga seonduvaid tegevusi. Monika õpib Tallinna Ülikooli Riigiteaduste Instituudis riigiteadusi. Erasmus programmiga on ta kokku puutunud oma töö kaudu Eestis ja Euroopa Üliõpilasliidus, kus on tegelnud kvalifikatsiooniraamistike ning ainete tunnustamisega.

Kai Treier (PhD)

on töötanud SA Archimedes üheksa aastat – esialgu Erasmus programmi riikliku koordinaatorina, alates 2007. aastast HKK kõrghariduse büroo juhatajana. Alates käesoleva aasta jaanuarist töötab Kai hariduskoostöö keskuse analüütikuna. Tema ülesandeks on koordineerida HKK algatatud uuringuid ning küsitlusi, aidata analüüsida ja levitada programmide tulemusi; üldistada, ühtlustada ja analüüsida HKK tegevuse andmeid ning vahendada teiste asutuste ja organisatsioonide poolt tehtud haridusalaste ja ühiskonda puudutavate laiemate uuringute teavet kolleegidele ja meie sihtrühmadele. 2002–2004 töötas Kai Haridus- ja Teadusministeeriumis välissuhete talituse juhatajana ning 1996–2002 Tartu Ülikooli õppe- ja üliõpilasosakonna välisüliõpilastalituse peaspetsialistina, kus talituse töö koordineerimise kõrval oli tema tööülesanneteks kõik, mis oli otseselt või kaudselt seotud Erasmus programmi käivitamise ning edendamisega Tartu Ülikoolis. Magistriõpingute käigus õppis Kai külalisüliõpilasena ühe õppeaasta Linköpingi Ülikooli vee- ja keskkonnauuringute labori juures Rootsi Instituudi stipendiaadina. Hariduselt geograaf (maastikuökoloogia ja keskkonnakaitse erialal).

Lisad

LISA 1. Erasmuse üliõpilase aruanne (2010/2011. õa)

Tere!

See on Sinu Erasmuse aruanne. Me oleme tänulikud, kui Sa täidad aruande nii üksikasjaliselt ja täpselt kui võimalik. Sinu poolt sisestatud andmed aitavad parandada Erasmuse programmi ning annavad tulevastele vahetusüliõpilastele hinnalist informatsiooni. Mitmed küsimused on lahtised ning tulevastele vahetus-üliõpilastele eriti kasulikud. Palun vasta neile nii üksikasjalikult kui võimalik – vastuse pikkus ei ole piiratud.

Kõiki selles ankeedis toodud isikuandmeid töödeldakse vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 18. septembri 2000. a määrusele (EÜ) nr 45/2001 üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ühenduse institutsioonides ja asutustes ning selliste andmete vaba liikumise kohta. Teie nõudel võidakse Teile saata Teie isikuandmed paranduste või täienduste tegemiseks. Teil on igal ajahetkel õigus esitada isikuandmete töötlemise osas kaebus Euroopa andmekaitseinspektorile. (Euroopa Liidu Teataja L 8, 12.01.2001)

ÜLDINE INFORMATSIOON

1. Üliõpilase nimi .....
2. Kodukõrgkool .....
3. Vastuvõttev kõrgkool .....
4. Välismaal õppimise ajavahemik (kuu/aasta): alates: ..... kuni: .....
5. Eriala .....
6. E-maili aadress*.....

* Olen nõus, et minu e-maili aadressi kasutatakse minuga Erasmuse küsimustes ühenduse võtmiseks:

☐ Jah ☐ Ei

MOTIVATSIOON JA ETTEVALMISTUS

7. Kui oluliselt mõjutasid alltoodud asjaolud Sinu otsust minna välismaale õppima?
(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – ei mõjutanud üldse, 5 – mõjutas väga)

a) õppetöö tase	☐
b) õppeained, mida oma kõrgkoolis ei õpetata	☐
c) lootus paremale karjäärile	☐
d) varasem keeleoskus	☐
e) keeluskuse parandamine	☐
f) kultuur	☐
g) sõbrad/elukaaslane välismaal	☐
h) kogemus teistsuguses keskkonnas	☐
i) interneti-kontaktid	☐
j) suurem iseseisvus/sõltumatus	☐
k) mõni muu (palun täpsusta)	☐

8. Kust kuulsid võimalusest õppida Erasmuse programmi raames?

☐ oma kõrgkoolist
☐ väliskõrgkoolist
☐ teistelt üliõpilastelt
☐ ajakirjandusest
☐ internetist
☐ SA Archimedesest
☐ mujalt (palun täpsusta) .....

9. Palun hinda, kui kasulik oli enne välismaale minekut informatsioon järgmistest allikatest (kui üldse).

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – täiesti kasutu, 5 – väga kasulik)

a) oma kõrgkooli välisüliõpilastalitus	☐
b) oma kõrgkooli õppejõud	☐
c) vastuvõtva kõrgkooli õppejõud	☐
d) kataloogid õppekavadega	☐
e) sõbrad/teised üliõpilased	☐
f) vastuvõtva kõrgkooli välisüliõpilastalitus	☐
g) vastuvõtva kõrgkooli kodulehekülg	☐
h) üliõpilasorganisatsioon (palun nimeta)	☐
i) mõni muu (palun täpsusta)	☐
- .....

10. Kas Sa osalesid seoses vahetusega ettevalmistavatel keelekursustel?

☐ jah

☐ ei

11. Kui jah, siis kes oli selle keelekursuse korraldaja?

☐ oma kõrgkool

☐ vastuvõttev kõrgkool

☐ mõni muu .....

12. Kui kaua kestis keelekursus, kui see toimus enne õppetöö algust?

Nädalate arv: ..... (Palun sisesta number)

Tunde nädalas: .....

13. Keeleoskus:

a) Kui hästi oskasid Sa enne väliskõrgkooli õppima asumist selles kasutatavat õppekeelt?

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – üldse ei osanud, 5 – väga hästi) ☐

b) Kui hästi oskad Sa seda keelt pärast õpinguid välismaal?

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – üldse ei osanud, 5 – väga hästi) ☐

14. Milliseid praktilisi soovitusi annaksid oma õpinguid alles planeerivatele üliõpilastele (taotlusprotseduuride, keelelise ettevalmistuse vmt osas)?

.....

NÕUSTAMINE, ABI JA KOHANEMINE

15. Kas vastuvõtvasse kõrgkooli saabumisel pakuti Sulle mõnda järgmistest teenustest?

☐ vastutulemine/abi saabumisel

☐ tervitusüritus

☐ teabepäev

☐ orientatsioonikursus

16. Kas Sinu sealoleku kestel korraldati mingeid just Erasmuse üliõpilastele mõeldud üritusi?

☐ jah

☐ ei

Kui jah, siis too palun näiteid (palun täpsusta ka, kes oli ürituse korraldajaks):

.....

17. Kui heaks pead abi järgmistest allikatest (kui üldse) enne õpinguid ja nende kestel?
(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea)

- a) oma kõrgkool ☐
- b) oma kõrgkooli õppejõud ☐
- c) vastuvõttev kõrgkool ☐
- d) vastuvõtva kõrgkooli õppejõud ☐
- e) üliõpilasnõustajad ☐
- f) vastuvõtvas kõrgkooli tegutsev üliõpilasorganisatsioon ☐
- g) vastuvõtva kõrgkooli üliõpilased ☐
- h) teised välisüliõpilased vastuvõtvas kõrgkoolis ☐
- i) puuetega inimestele suunatud teenused vastuvõtvas kõrgkoolis ☐

18. Kui tihedalt käisid välismaal õppimise ajal läbi järgmiste gruppidega?
(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – ei käinud üldse läbi, 5 – käisin tihedalt läbi)

- a) kohalik kogukond tervikuna ☐
- b) kohalikud üliõpilased ☐
- c) teised vahetusüliõpilased ☐

19. Kuidas hindad oma integreerituse astet kohalike üliõpilastega? ☐
(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea)

20. Kas Sul oleks sind vastu võtnud riiki/kõrgkooli minejatele õppetöövälistes küsimustes mingeid näpunäiteid (kultuurilised erinevused, keeleoskuse vajalikkus jne.)?

MAJUTUS, TEENUSED JA KULUTUSED

21. Majutuse liik

kõrgkooli ühiselamu/korter

teiste üliõpilastega jagatud erakorter või -maja

isiklik korter (ainult Sinu päralt)

mõni muu (palun täpsusta):

---

22. Tänu kellele või millele Sa majutuse leidsid?

- ☐ vastuvõtvale kõrgkoolile
- ☐ sõpradele/perekonnale
- ☐ erapakkumistele
- ☐ üliõpilasorganisatsioonile

- ☐ internetile
- ☐ millelegi muule (palun täpsusta):
- .....

23. Kui heaks hindad kõrgkooli abi majutuse leidmisel? ☐
(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea)

24. Kui heaks pead oma elamistingimusi? ☐
(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea)

25. Kulutused majutusele ühes kuus (palun täpsusta millises valuutas?):

.....

26. Kui kergesti pääsesid ligi õppetöös vajalikele vahenditele (raamatukogu, arvuti-klass, laboratooriumid, tehnilised vahendid jmt)? ☐
(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – viletsalt, 5 – väga hästi)

27. Kuidas hindad arvutite ning e-mailile ligipääsu ning tehniliste vahendite kvali-teeti? ☐
(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea)

28. Palun kommenteeri vastuvõtvas kõrgkoolis kasutatud õppematerjalide kättesaa-davust ning hinda (õpikud, abivahendid, laborimaterjalid jmt).

.....

29. Palun näita, kui Sa pidid vastuvõtvale kõrgkoolile maksma mõne järgmise teenuse eest (täpsusta ka summa):

- ☐ õppemaks
- ☐ registreerimine
- ☐ tehniliste vahendite/laboratooriumi kasutamine
- ☐ väljavõtted õpinguraamatust
- ☐ muu (palun täpsusta): .....

30. Umbkaudu kui suured olid Sinu kulutused ühes kuus .....
(sealhulgas majutus)?

31. Kui palju rohkem või vähem kulutasid Sa võrreldes oma tavaliste väljaminekutega kodus õppimise ajal (vali pluss või miinus ning näita ära umbkaudne vahe)?

+ ☐ / ☐ - .....

32. Kui suure osa välismaal õppimisega seotud kulutustest aitas katta Erasmuse stipendium? ☐
(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – ei katnud midagi, 5 – kattis kulutused täieli-kult)

33. Stipendiumi väljamaksmine

a) Mitmes osas maksti välja Sinu Erasmuse stipendium? .....

b) Millal maksti välja Sinu Erasmuse stipendium? (võimalik valida mitu varianti)

- ☐ enne välismaale suundumist
- ☐ Erasmuse õppeperioodi alguses
- ☐ Erasmuse õppeperioodi keskel
- ☐ Erasmuse õppeperioodi lõpus
- ☐ pärast kodumaale naasmist

c) Kas grandi õigeaegse kättesaamisega oli probleeme?

- ☐ ei
- ☐ jah

Kui jah, siis palun kirjelda esinenud probleeme: .....

.....

34. Milliseid täiendavaid vahendeid kasutasid oma õpingute finantseerimiseks?

- ☐ riiklik stipendium
- ☐ riiklik õppelaen
- ☐ perekonna toetus
- ☐ isiklikud säästud
- ☐ mingi muu stipendium
- ☐ mingi muu laen
- ☐ osaline töökoht välismaal
- ☐ mõni muu (palun täpsusta): .....

35. Ligikaudu kui suure summa (EEK) katsid täiendavad finantsvahendid Sinu kulutustest ühes kuus? .....

ÕPPETÖÖ

36. Kas enne välismaale suundumist sõlmisid õppelepingu?

- ☐ jah, enne välismaale suundumist
- ☐ jah, aga alles pärast välismaale suundumist
- ☐ ei

37. Millist tüüpi eksameid tuli Sul sooritada?

- ☐ mitte mingisuguseid
- ☐ kirjalikke
- ☐ suulisi

- ☐ valikvastustega
☐ mingeid muid (palun täpsusta): .....

38. Kuulasin loenguid ning sooritasin eksameid ..... keel(t)es.

39. Näita, milliseid õppevorme sinu välisõpingute kestel kasutati

- ☐ loengud
☐ seminarid
☐ praktilised tööd
☐ gruppitööd
☐ iseõppimine
☐ projektid
☐ virtuaalne õpe
☐ mõni muu (palun täpsusta): .....

40. Hinda oma eriala õppejõudude kvaliteeti vastuvõtvast kõrgkoolis ☐
(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea)

41. Hinda oma eriala õppetöö (kursused, õppematerjalid jms) kvaliteeti ☐
vastuvõtvast kõrgkoolis
(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea)

42. Millised olid peamised õppetööd puudutavad erinevused (õppetöö vormid, meetodid, eksamid) Sinu kodukõrgkooli ja vastuvõtva kõrgkooli vahel?
.....

43. Kas mõne Sinu poolt läbitud kursuse puhul kasutati ECTS-i (Euroopa ainepunktide ülekande süsteem)?

- ☐ jah
☐ jah, aga ainult osaliselt
☐ ei
☐ ma ei tea

44. Kas Sa saad ainepunkte ka keelekursustel osalemise eest?

- ☐ jah
☐ jah, aga ainult osaliselt
☐ ei
☐ ma ei tea

45. Välismaal läbitud kursuste tunnustamine:

a) Kas Sinu kodukõrgkool tunnustab Sinu poolt välismaal läbitud kursuseid?

- ☐ jah
☐ jah, aga ainult osaliselt
☐ ei
☐ ma ei tea

b) Kas Sinu poolt välismaal kogutud ainepunktid lähevad Sinu kodukõrgkoolis arvesse õppekava täieliku osana?

- ☐ jah
☐ jah, aga ainult osaliselt
☐ ei
☐ ma ei tea

46. Kas õpingute tõttu välismaal pikeneb Sinu õppeaeg kodukõrgkoolis?

- ☐ jah
☐ ei
☐ ma ei tea

ÜLDINE HINNANG

47. Kuidas hindaksid Erasmuse kogemust akadeemiliste õpingute seisukohalt? ☐
(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea)

48. Palun hinda välismaal õppimise kogemust alltoodud isikliku arengu aspektidest lähtudes:

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea) ☐

- a) kultuuriteadmiste ja oskuste areng ☐
b) keeleoskuse paranemine ☐
c) iseseisvuse kasv ☐
d) eneseteadvuse areng ☐
e) isikliku arengu aspektist tervikuna ☐
f) muu (palun täpsusta) ☐

49. Kuidas hindaksid välismaal õpitud perioodi pikkust? ☐

(1 – liiga lühike, 2 – pisut lühike, 3 – paraja pikkusega, 4 – pisut pikk, 5 – liiga pikk)

50. Kui Sa võrdled oma ootusi ning Erasmuse vahetuse tegelikke tulemusi, siis millised oleksid Sinu järeldused? Kas Sa saavutasid oma eesmärgi? Kas Sul tuli ette tõsiseid probleeme? Mida Sa lisaks akadeemilistele õpingutele saavutasid?

---

51. Mida pead välismaal õppimise kogemuse juures kõige olulisemaks?

---

52. Kas pärast Erasmuse õpinguid oleks Sinu tööleasumine mõnesse teise Euroopa riiki tõenäolisem?

☐ jah   ☐ ei

Palun põhjenda paari sõnaga oma vastust:

53. Mil määral võiks välismaal õppimise kogemus kaasa aidata ☐
Sinu tulevasele tööalasele karjäärile?
(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – mitte üldse, 5 – suurel määral)

54. Kuidas hindaksid välismaal õppimise kogemust kokkuvõttes? ☐
(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga kasulik)

55. Kas Sa oled nõus jagama oma Erasmuse kogemust teiste üliõpilastega?
☐ jah   ☐ ei

56. Kas Sul on ettepanekuid Erasmuse programmi parandamiseks?

LISA 2. Erasmuse praktikandi aruanne (2010/2011. õa)

Tere!

See on Sinu Erasmuse aruanne. Me oleme tänulikud, kui Sa täidad aruande nii üksikasjaliselt ja täpselt kui võimalik. Sinu poolt sisestatud andmed aitavad parandada Erasmuse programmi ning annavad tulevastele vahetusüliõpilastele hinnalist informatsiooni. Mitmed küsimused on lahtised ning tulevastele vahetusüliõpilastele eriti kasulikud. Palun vasta neile nii üksikasjalikult kui võimalik – vastuse pikkus ei ole piiratud.

Kõiki selles ankeedis toodud isikuandmeid töödeldakse vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 18. septembri 2000.a määrusele (EÜ) nr 45/2001 üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ühenduse institutsioonides ja asutustes ning selliste andmete vaba liikumise kohta. Teie nõudel võidakse Teile saata Teie isikuandmed paranduste või täienduste tegemiseks. Teil on igal ajahetkel õigus esitada isikuandmete töötlemise osas kaebus Euroopa andmekaitseinspektorile. (Euroopa Liidu Teataja L 8, 12.01.2001)

ÜLDINE INFORMATSIOON

1. Üliõpilase nimi .....
2. Kodukõrgkool .....
3. Vastuvõttev organisatsioon .....
4. Praktika ajavahemik (kuu/aasta): alates: ..... kuni: .....
5. Eriala .....
6. E-maili aadress* .....

* Olen nõus, et minu e-maili aadressi kasutatakse minuga Erasmuse küsimustes ühenduse võtmiseks:

☐ Jah ☐ Ei

MOTIVATSIOON JA ETTEVALMISTUS

7. Kui oluliselt mõjutasid alltoodud asjaolud Sinu otsust minna välismaale õppima? (Hinda viiepallisüsteemis, 1 – ei mõjutanud üldse, 5 – mõjutas väga)

l) praktika on õppekava kohustuslik osa	☐
m) uued erialased teadmised ja oskused	☐
n) uus töökogemus	☐
o) lootus paremale karjäärile	☐
p) varasem keeleoskus	☐
q) keelioskuse parandamine	☐
r) kultuur	☐
s) sõbrad/elukaaslane välismaal	☐
t) kogemus teistsuguses keskkonnas	☐
u) interneti-kontaktid	☐
v) suurem iseseisvus/sõltumatus	☐
w) mõni muu (palun täpsusta)	☐ .....

8. Kust kuulsid võimalusest minna välismaale praktikale Erasmuse programmi raames?

- ☐ oma kõrgkoolist
- ☐ väliskõrgkoolist
- ☐ teistelt üliõpilastelt
- ☐ ajakirjandusest
- ☐ internetist
- ☐ SA Archimedesest
- ☐ mujalt (palun täpsusta)

9. Palun hinda, kui kasulik oli enne välismaale minekut informatsioon järgmistest allikatest (kui üldse).

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – täiesti kasutu, 5 – väga kasulik)

- j) oma kõrgkooli välisüliõpilastalitus ☐
- k) oma kõrgkooli õppejõud ☐
- l) vastuvõtva organisatsiooni töötajad ☐
- m) sõbrad/teised üliõpilased ☐
- n) vastuvõtva organisatsiooni kodulehekülg ☐
- o) üliõpilasorganisatsioon (palun nimeta) ☐
- p) mõni muu (palun täpsusta) ☐

10. Kuidas leidsin praktikakoha?

- ☐ kodukõrgkooli abiga
- ☐ väliskõrgkooli abiga
- ☐ otsisin ise endale sobiva praktikakoha
- ☐ internetist
- ☐ praktikaid vahendava organisatsiooni abiga (palun täpsusta: .....)
- ☐ mõni muu (palun täpsusta)

11. Palun hinda, kui raske oli Sul praktikakohta leida? ☐

(1 – üldse mitte raske, 5 – väga raske)

12. Kas Sa osalesid seoses praktikaga ettevalmistavatel keelekursustel?

- ☐ jah
- ☐ ei

13. Kui jah, siis kes oli selle keelekursuse korraldaja?

- ☐ oma kõrgkool
- ☐ vastuvõttev organisatsioon
- ☐ mõni muu

14. Kui kaua kestis keelekursus, kui see toimus enne praktika algust?

Nädalate arv: ..... (Palun sisesta number)

Tunde nädalas: .....

15. Keeleoskus:

c) Kui hästi oskasid Sa enne välismaale praktikale asumist vastuvõtva ☐ organisatsiooni töökeelt?

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – üldse ei osanud, 5 – väga hästi)

d) Kui hästi oskad Sa seda keelt pärast praktikat välismaal? ☐

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – üldse ei osanud, 5 – väga hästi)

16. Milliseid praktilisi soovitusi annaksid oma praktikat alles planeerivatele üliõpilastele (taotlusprotseduuride, praktikakoha leidmise, keelelise ettevalmistuse vmt osas)?

.....

NÕUSTAMINE, ABI JA KOHANEMINE

17. Kas vastuvõttvasse organisatsiooni saabumisel pakuti Sulle mõnda järgmistest teenustest?

☐ vastutulemine/abi saabumisel

☐ tervitusüritus

☐ teabepäev

☐ orientatsioonikursus

18. Kui heaks pead abi järgmistest allikatest (kui üldse) enne praktikat ja praktika kestel?

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea)

j) oma kõrgkool ☐

k) oma kõrgkooli õppejõud ☐

l) vastuvõttev organisatsioon ☐

m) praktikakohti vahendav organisatsioon ☐

n) teised praktikandid vastuvõttvas kõrgkoolis ☐

19. Kui tihedalt käisid välismaal praktiseerimise ajal läbi järgmiste gruppidega?

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – ei käinud üldse läbi, 5 – käisin tihedalt läbi)

d) kohalik kogukond tervikuna ☐

e) vastuvõtva organisatsiooni töötajad ☐

f) teised vahetusüliõpilased ☐

20. Kuidas hindad oma integreerituse astet kohalikku kogukonda? ☐

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea)

21. Kas Sul oleks sind vastu võtnud riiki/organisatsiooni minejatele praktikavälistes küsimustes mingeid näpunäiteid (kultuurilised erinevused, keeleoskuse vajalikkus jne.)?

.....

MAJUTUS, TEENUSED JA KULUTUSED

22. Majutuse liik

- ☐ vastuvõtva organisatsiooni ühiselamu /korter
- ☐ väliskõrgkooli ühiselamu / korter
- ☐ teiste üliõpilastega /praktikantidega jagatud erakorter või -maja
- ☐ isiklik korter (ainult Sinu päralt)
- ☐ mõni muu (palun täpsusta):

23. Tänu kellele või millele Sa majutuse leidsid?

- ☐ vastuvõtvale organisatsioonile
- ☐ sõpradele/perekonnale
- ☐ erapakkumistele
- ☐ üliõpilasorganisatsioonile
- ☐ internetile
- ☐ millelegi muule (palun täpsusta):

24. Kui heaks hindad vastuvõtva organisatsiooni abi majutuse leidmisel? ☐

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea)

25. Kui heaks pead oma elamistingimusi? ☐

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea)

26. Kulutused majutusele ühes kuus (palun täpsusta millises valuutas?): .....

27. Kui kergesti pääsesid ligi praktikaks vajalikele vahenditele (tööjuhendid, arvuti, internet, laboratooriumid, tehnilised vahendid jmt)? (Hinda viiepallisüsteemis, 1 – viletsalt, 5 – väga hästi) ☐

28. Kuidas hindad arvutile ning e-mailile ligipääsu ning tehniliste vahendite kvaliteeti? (Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea) ☐

29. Umbkaudu kui suured olid Sinu kulutused ühes kuus (sealhulgas majutus)?

.....

30. Kui palju rohkem või vähem kulutasid Sa võrreldes oma tavaliste väljaminekutega kodus õppimise ajal (vali pluss või miinus ning näita ära umbkaudne vahe)?

+ ☐ / ☐ - .....

31. Kui suure osa välismaal praktiseerimisega seotud kulutustest aitas ☐ katta Erasmuse stipendium? (Hinda viiepallisüsteemis, 1 – ei katnud midagi, 5 – kattis kulutused täielikult)

32. Stipendiumi väljamaksmine

d) Mitmes osas maksti välja Sinu Erasmuse stipendium? .....

e) Millal maksti välja Sinu Erasmuse stipendium? (võimalik valida mitu varianti)

- ☐ enne välismaale suundumist
- ☐ Erasmuse praktikaperioodi alguses
- ☐ Erasmuse praktikaperioodi keskel
- ☐ Erasmuse praktikaperioodi lõpus
- ☐ pärast kodumaale naasmist

f) Kas grandi õigeaegse kättesaamisega oli probleeme?

- ☐ ei
- ☐ jah

Kui jah, siis palun kirjelda esinenud probleeme: .....

.....

33. Kas vastuvõttev organisatsioon toetas Sind rahaliselt?

- ☐ ei
- ☐ jah, ligikaudu ..... EEK'i ulatuses kuus

34. Vastuvõttev organisatsioon kompenseeris järgmisi kulutusi:

- ☐ majutus
- ☐ toitlustamine
- ☐ transpordikulud
- ☐ muud kulud (palun täpsusta): .....

35. Milliseid täiendavaid vahendeid kasutasid oma praktika finantseerimiseks?

- ☐ riiklik stipendium
- ☐ riiklik õppelaen
- ☐ perekonna toetus
- ☐ isiklikud säästud
- ☐ mingi muu stipendium
- ☐ mingi muu laen
- ☐ osaline töökoht välismaal
- ☐ mõni muu (palun täpsusta):

36. Ligikaudu kui suure summa (EEK) katsid täiendavad

finantsvahendid Sinu kulutustest ühes kuus? .....

PRAKTIKA

37. Kas enne välismaale suundumist sõlmisid praktikalepingu kodukõrgkooli ja vastuvõtva organisatsiooniga?

- ☐ jah, enne välismaale suundumist
☐ jah, aga alles pärast välismaale suundumist
☐ ei

38. Praktika toimus ..... keel(t)es.

39. Hinda praktika kvaliteeti vastuvõtvas organisatsioonis ☐
(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea)

40. Millised olid Sinu hinnangul peamised töökorraldust ja -kultuuri puudutavad erinevused Sinu seniste töökogemuste ja vastuvõtva organisatsiooni vahel?

.....

41. Välismaal sooritatud praktika tunnustamine:

c) Kas Sinu kodukõrgkool tunnustab Sinu poolt välismaal sooritatud praktikat?

- ☐ jah
☐ jah, aga ainult osaliselt
☐ ei
☐ ma ei tea

b) Millises vormis Sinu praktikat tunnustatakse?

- ☐ välispraktika asendab täielikult kohustusliku praktika osa minu õppekavas
☐ välispraktika asendab osaliselt kohustusliku praktika osa minu õppekavas
☐ sain praktikalt Europassi tunnistuse
☐ välispraktika kantakse minu lõpudiplomi lisasse
☐ mõni muu (palun täpsusta): .....

42. Kas Sa saad ainepunkte ka keelekursustel osalemise eest?

- ☐ jah
☐ jah, aga ainult osaliselt
☐ ei
☐ ma ei tea

43. Kas praktika tõttu välismaal pikeneb Sinu õppeaeg kodukõrgkoolis?

- ☐ jah
☐ ei
☐ ma ei tea

ÜLDINE HINNANG

44. Kuidas hindaksid Erasmuse kogemust praktiliste töökogemuste ja oskuste omandamise seisukohalt?

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea) ☐

45. Kuidas hindaksid Erasmuse kogemust akadeemilisest aspektist (õpitava eriala seisukohalt)?

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea) ☐

46. Palun hinda välismaal praktiseerimise kogemust alltoodud isikliku arengu aspektidest lähtudes:

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga hea) ☐

g) kultuuriteadmiste ja oskuste areng ☐

h) keeleoskuse paranemine ☐

i) iseseisvuse kasv ☐

j) eneseteadvuse areng ☐

k) isikliku arengu aspektist tervikuna ☐

l) muu (palun täpsusta) ☐

47. Kuidas hindaksid välismaal veedetud praktikaperioodi pikkust? ☐

(1 – liiga lühike, 2 – pisut lühike, 3 – paraja pikkusega, 4 – pisut pikk, 5 – liiga pikk)

48. Kui Sa võrdled oma ootusi ning Erasmuse vahetuse tegelikke tulemusi, siis millised oleksid Sinu järeldused? Kas Sa saavutasid oma eesmärgi? Kas Sul tuli ette tõsiseid probleeme? Mida Sa lisaks praktilistele kogemustele saavutasid?

49. Mida pead välismaal praktiseerimise kogemuse juures kõige olulisemaks?

50. Kas pärast Erasmuse praktikat oleks Sinu tööleasumine mõnesse teise Euroopa riiki tõenäolisem?

☐

Jah

☐

Ei

Palun põhjenda paari sõnaga oma vastust:

51. Mil määral võiks välismaal praktiseerimise kogemus kaasa aidata Sinu tulevasele tööalasele karjäärile?

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – mitte üldse, 5 – suurel määral) ☐

52. Kuidas hindaksid välismaal praktiseerimise kogemust kokkuvõttes? ☐

(Hinda viiepallisüsteemis, 1 – vilets, 5 – väga kasulik)

53. Kas Sa oled nõus jagama oma Erasmuse kogemust teiste üliõpilastega?

☐

Jah

☐

Ei

54. Kas Sul on ettepanekuid Erasmuse programmi parandamiseks? .....

